

Nr 14

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av skadeståndslivräntor m. m., given Stockholms slott den 19 januari 1973.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över justitieärenden och lagrådets protokoll, föreslå riksdagen att bifalla de förslag om vars avlåtande till riksdagen föredraganden hemställt.

GUSTAF ADOLF

CARL LIDBOM

Propositionens huvudsakliga innehåll

Genom propositionen läggs fram förslag till lag om ändring av skadeståndslivräntor. Lagen avses reglera värdesäkringen av alla livräntor på grund av skadchändelser efter utgången av år 1973. Livräntorna anpassas inom vissa gränser till penningvärdets förändringar genom höjning eller sänkning i anslutning till basbeloppet enligt lagen om allmän försäkring. Värdesäkringen blir en del av skadeståndsskyldigheten, och i skadeståndslagen införs en erinran om den nya lagen.

Förslaget innebär också värdesäkring av vissa skadeståndslivräntor som utgår på grund av händelser före utgången av år 1973. En lag om tillägg till vissa ansvarslivräntor föreslås gälla livräntor av detta slag som utgår på grund av ansvarsförsäkring. Efter mönster av lagen (1967: 663) om tillägg till vissa trafiklivräntor skall ansvarslivräntorna räknas upp till dagens penningvärde och i fortsättningen inom vissa gränser anpassas till basbeloppets höjning genom indextillägg.

Vissa ändringar föreslås vidare i lagen om tillägg till vissa trafiklivräntor och förordningen (1967: 666) om tillägg till vissa trafiklivräntor, som utgår av statsmedel, m. m. Dessa författningar ersätts för framtiden av den nya lagen om ändring av skadeståndslivräntor och begränsas därför till livräntor på grund av skadchändelser före utgången av år 1973. Vidare utvidgas möjligheterna att värdesäkra trafiklivräntor på grund av skadchändelser utomlands.

Lagstiftningen föreslås träda i kraft den 1 januari 1974.

1 Förslag till

Lag om ändring av skadeståndslivräntor

Härigenom förordnas som följer.

1 § Livränta, som genom dom eller avtal fastställts att utgå till fullgörande av skadeståndsskyldighet på grund av händelse som inträffat efter utgången av år 1973, skall ändras i anslutning till basbeloppet enligt lagen (1962: 381) om allmän försäkring.

2 § Ändring sker första gången den 1 januari året närmast efter det år då basbeloppet för december månad med minst fem procent över- eller underskridit basbeloppet för december 1973.

Ändring skall ånyo ske varje år den 1 januari, om basbeloppet för december månad närmast föregående år över- eller underskridit det basbelopp som legat till grund för senaste ändring med minst fem procent eller det lägre eller högre procenttal som efter ökning eller minskning enligt 4 § uppgår till minst fem.

Ändring avser alla livräntor som fastställts före den dag då ändringen skall ske samt livräntor som genom dom fastställts senare, om första domstols dom i målet meddelats före nämnda dag.

3 § Ändring sker med det procenttal med vilket basbeloppet ändrats eller det högre eller lägre procenttal som följer av 4 §. Ändringen får dock ej överstiga fem procent för år, räknat från den 1 januari 1974 eller, vid tillämpning av 2 § andra stycket, från den dag då ändring senast skedde.

Uppkommer vid beräkning av det procenttal med vilket ändring skall ske brutet tal, avrundas det till närmast lägre hela tal. Procenttalet fastställs av Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer.

4 § Vid tillämpning av 2 § andra stycket och 3 § första stycket första punkten skall det procenttal varmed basbeloppet ändrats ökas eller minskas med sådant procenttal som på grund av 3 § första stycket andra punkten eller andra stycket första punkten icke beaktats vid tidigare ändring. Procenttalen beräknas med två decimaler.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1974.

2 Förslag till

Lag om tillägg till vissa ansvarslivräntor

Härigenom förordnas som följer.

1 § Tillägg enligt denna lag utgår till livränta som utges på grund av ansvarsförsäkring hos svenskt försäkringsbolag eller utländskt försäkringsbolag med koncession i Sverige, om den händelse som föranlett livräntan inträffat före utgången av år 1973.

Lagen gäller ej livränta på vilken lagen (1967: 663) om tillägg till vissa trafiklivräntor, förordningen (1967: 666) om tillägg till vissa trafiklivräntor, som utgår av statsmedel, m. m. eller kungörelsen (1971: 14) om tillägg till vissa statliga skadelivräntor, m. m. är tillämplig, ej heller livränta till följd av skada som uppkommit utomlands, om icke livräntetagaren vid tiden för den händelse som föranlett livräntan var svensk medborgare eller utlänning med hemvist i Sverige.

2 § Tillägg utgår i form av allmänt tillägg och indextillägg.

3 § Tillägg enligt denna lag tillkommer livräntetagaren som en särskild förmån utöver det skadestånd som försäkringen har att täcka och utgår även om därigenom det belopp överskrides till vilket försäkringsgivarens ansvar är begränsat på grund av försäkringsavtalet.

4 § Allmänt tillägg till livränta, som fastställts före utgången av år 1971, utgår enligt en procentsats som utgör, om livräntan fastställts

år 1939 eller tidigare, trehundraötjugofem procent,

år 1940, tvåhundra sextiofem procent,

år 1941, tvåhundra tjugoprocent,

åren 1942—1947, etthundra nittio procent,

åren 1948—1950, etthundra sextio procent,

år 1951, etthundra trettio procent,

åren 1952—1955, etthundra tio procent,

år 1956 eller 1957, nittio procent,

år 1958 eller 1959, sjuttiofem procent,

år 1960 eller 1961, sextiofem procent,

år 1962 eller 1963, femtiofem procent,

år 1964, femtio procent,

år 1965, fyrtio procent,

år 1966, trettiofem procent,

år 1967 eller 1968, tjugofem procent,

år 1969, tjugo procent,

år 1970, femton procent,

år 1971, fem procent.

5 § Indextillägg enligt denna lag utgår från och med den 1 januari året närmast efter det år då basbeloppet enligt lagen (1962: 381) om allmän försäkring för december månad med minst fem procent överskridit basbeloppet för december 1972. Ytterligare indextillägg utgår varje år från och med den 1 januari, om basbeloppet för december månad närmast föregående år överskridit det basbelopp som legat till grund för

senaste indextillägg med minst fem procent eller det lägre procenttal som efter ökning enligt 7 § uppgår till minst fem.

Indextillägg utgår endast till livränta som fastställts före den dag från och med vilken tillägg skall räknas.

6 § Indextillägg utgår med det procenttal med vilket basbeloppet ökat eller det högre procenttal som följer av 7 §. Tillägget får dock ej överstiga fem procent för år, räknat från den 1 januari 1973 eller, vid tillämpning av 5 § första stycket andra punkten, från den dag då senaste indextillägg började utgå.

Uppkommer vid beräkning av det procenttal med vilket indextillägg skall utgå brutet tal, avrundas det till närmast lägre hela tal. Procenttalet fastställs av Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer.

7 § Vid tillämpning av 5 § första stycket andra punkten och 6 § första stycket första punkten skall det procenttal varmed basbeloppet förändrats ökas med sådant procenttal som på grund av 6 § första stycket andra punkten eller andra stycket första punkten icke beaktats vid fastställande av tidigare indextillägg. Procenttalen beräknas med två decimaler.

8 § Allmänt tillägg beräknas på livräntans belopp. Indextillägg beräknas på livräntans belopp ökat med tillägg enligt denna lag.

9 § Ändras livräntans belopp i enlighet med vad som bestämts vid dess fastställande, ökas eller minskas tillägg i motsvarande mån.

10 § Tillägg utges av den försäkringsinrättning som förvaltar livräntan. Ansvar för tillägget säkerställs i den ordning som gäller för livräntan enligt lagen (1948: 433) om försäkringsrörelse eller, om tillägget utges av riks-försäkringsverket, enligt motsvarande bestämmelser för verket.

11 § Fordran hos försäkringsinrättning på tillägg enligt denna lag får ej utmätas.

Bestämmelsen i första stycket hindrar ej utmätning av livräntebelopp enligt vad som föreskrives i utsökningslagen (1877: 31 s. 1).

12 § Närmare bestämmelser för tillämpningen av denna lag meddelas av Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1974.

3 Förslag till

Lag om ändring i skadeståndslagen (1972: 207)

Härigenom förordnas, att i skadeståndslagen (1972: 207) skall införas en ny paragraf, 5 kap. 9 §, av nedan angivna lydelse.

5 KAP.

9 § Om ändring av skadeståndslivränta med anledning av förändringar i penningvärdet gäller särskilda föreskrifter.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1974.

4 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1967: 663) om tillägg till vissa trafiklivräntor

Härigenom förordnas, att 1, 4, 9 och 16 §§ lagen (1967: 663) om tillägg till vissa trafiklivräntor skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Tillägg enligt denna lag utgår till livränta som utges enligt lagen den 10 maj 1929 (nr 77) om trafikförsäkring å motorfordon eller på grund av annan försäkring mot ansvar för skada i följd av trafik med motorfordon som avses i 2 § nämnda lag (trafiklivränta).

Lagen gäller ej trafiklivränta till följd av skada som uppkommit utomlands och ej heller livränta på grund av försäkring på staten tillhörigt motorfordon eller motorfordon som användes utslutande inom järnvägs- eller fabriksområde eller inhägnat tävlingsområde eller annat sådant inhägnat område.

Föreslagen lydelse

1 §

Tillägg enligt denna lag utgår till livränta som utges enligt lagen den 10 maj 1929 (nr 77) om trafikförsäkring å motorfordon eller på grund av annan försäkring mot ansvar för skada i följd av trafik med motorfordon som avses i 2 § nämnda lag (trafiklivränta), om den händelse som föranlett livräntan inträffat före utgången av år 1973.

Lagen gäller ej trafiklivränta till följd av skada som uppkommit utomlands, om icke livräntetagaren vid tiden för den händelse som föranlett livräntan var svensk medborgare eller utlänning med hemvist i Sverige. Lagen gäller ej heller livränta på grund av försäkring på staten tillhörigt motorfordon eller motorfordon som användes utslutande inom järnvägs- eller fabriksområde eller inhägnat tävlingsområde eller annat sådant inhägnat område.

Nuvarande lydelse

Allmänt tillägg till trafiklivränta, som fastställts före utgången av år 1965, utgår enligt en procentsats som utgör, om livräntan fastställts

år 1939 eller tidigare, tvåhundra-tjugofem procent,

år 1940, etthundrasjuttiofem procent,

år 1941, etthundrafyrtio procent, åren 1942—1947, etthundratjugo procent,

åren 1948—1950, etthundra procent,

år 1951, sjuttio procent,

åren 1952—1955, femtiofem procent,

år 1956 eller 1957, fyrtio procent, år 1958 eller 1959, trettio procent,

år 1960 eller 1961, tjugofem procent,

år 1962 eller 1963, femton procent,

år 1964, tio procent,

år 1965, fem procent.

Föreslagen lydelse

4 §

Allmänt tillägg till trafiklivränta, som fastställts före utgången av år 1965 till följd av skada som uppkommit i Sverige, utgår enligt en procentsats som utgör, om livräntan fastställts

år 1939 eller tidigare, tvåhundra-tjugofem procent,

år 1940, etthundrasjuttiofem procent,

år 1941, etthundrafyrtio procent, åren 1942—1947, etthundratjugo procent,

åren 1948—1950, etthundra procent,

år 1951, sjuttio procent,

åren 1952—1955, femtiofem procent,

år 1956 eller 1957, fyrtio procent, år 1958 eller 1959, trettio procent,

år 1960 eller 1961, tjugofem procent,

år 1962 eller 1963, femton procent,

år 1964, tio procent,

år 1965, fem procent.

Allmänt tillägg till trafiklivränta, som fastställts före utgången av år 1971 till följd av skada som uppkommit utomlands, utgår enligt de procentsatser som anges i 4 § lagen (1973: 000) om tillägg till vissa ansvarslivräntor.

9 §

Indextillägg till trafiklivränta utgår från och med den 1 januari det år, då basbeloppet enligt lagen den 25 maj 1962 (nr 381) om allmän försäkring för januari månad med minst fem procent överskrider basbeloppet för januari 1967. Ytterligare indextillägg utgår från och med den 1 januari varje år basbeloppet för januari månad med minst fem procent överskrider det basbelopp som ligger till grund för senaste indextillägg.

Indextillägg till trafiklivränta utgår från och med den 1 januari det år, då basbeloppet enligt lagen den 25 maj 1962 (nr 381) om allmän försäkring för januari månad med minst fem procent överskrider basbeloppet för januari 1967. Ytterligare indextillägg utgår från och med den 1 januari varje år basbeloppet för december månad närmast föregående år med minst fem procent överskrider det basbelopp som ligger till grund för senaste indextillägg.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

I fråga om trafiklivränta, som fastställes efter det att indextillägg till tidigare fastställda livräntor börjat utgå enligt första stycket, utgår indextillägg från och med den dag närmast efter livräntans fastställande då ytterligare indextillägg till de tidigare fastställda livräntorna börjar utgå.

Indextillägg utgår med det procenttal med vilket basbeloppet ökat. Brutet procenttal avrundas till närmast lägre hela procenttal. Det procenttal med vilket indextillägg skall utgå fastställs av Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer.

16 §

Fordran hos försäkringsinrättning på tillägg enligt denna lag får ej utmätas.

Bestämmelsen i första stycket hindrar ej utmätning av livräntebelopp enligt vad som föreskrives i utsökningslagen (1877: 31 s. 1).

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1974.

Indextillägg till trafiklivränta till följd av skada som uppkommit utomlands utgår tidigast från och med den 1 januari 1974.

5 Förslag till**Lag om ändring i förordningen (1967: 666) om tillägg till vissa trafiklivräntor, som utgår av statsmedel, m. m.**

Härigenom förordnas, att 1 och 6 §§ förordningen (1967: 666) om tillägg till vissa trafiklivräntor, som utgår av statsmedel, m. m., skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

1 §

Tillägg enligt denna förordning utgår till livränta som i anledning av skada, vilken uppkommit *här i landet* till följd av trafik med motorfordon, utges av statsmedel eller på grund av en av staten tagen ansvarighetsförsäkring (trafiklivränta). Med motorfordon förstås därvid sådant fordon som avses i 2 § lagen den 10 maj 1929 (nr 77) om trafikförsäkring å motorfordon.

Tillägg enligt denna förordning utgår till livränta som i anledning av skada, vilken uppkommit till följd av trafik med motorfordon, utges av statsmedel eller på grund av en av staten tagen ansvarighetsförsäkring (trafiklivränta), *om den händelse som föranlett livräntan inträffat före utgången av år 1973. Har skadan uppkommit utomlands, utgår dock tillägg endast om livräntetagaren vid tiden för den händelse som föranlett livräntan var svensk medborgare eller utlänning med hemvist i Sverige.* Med motorfordon förstås

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

vid tillämpning av denna förordning sådant fordon som avses i 2 § lagen den 10 maj 1929 (nr 77) om trafikförsäkring å motorfordon.

6 §

Fordran hos staten eller försäkringsinrättning på tillägg enligt denna förordning får ej utmätas.

Bestämmelsen i första stycket hindrar ej utmätning av livräntebelopp enligt vad som föreskrives i utsökningslagen (1877: 31 s. 1).

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1974.

Indextillägg till trafiklivränta till följd av skada som uppkommit utomlands utgår tidigast från och med den 1 januari 1974.

Utdrag av protokollet över justitieärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 8 december 1972.

Närvarande: Statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena WICKMAN, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, NILSSON, LUNDKVIST, GEIJER, MYRDAL, ODHNOFF, MOBERG, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, FELDT.

Statsrådet Lidbom anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *lagstiftning angående värdesäkring av skadeståndslivräntor* och anför.

1 Inledning

Vid personskada fastställs skadestånd för framtida inkomstförlust oftast i form av livränta. Det finns inte några allmänna bestämmelser om att sådan livränta skall följa penningvärdets förändringar. Endast vissa slag av skadeståndslivräntor är f. n. värdesäkrade. Det är dels livräntor som utgår på grund av skador i följd av trafik med motorfordon (trafiklivräntor) och dels livräntor som utges av statsmedel.

Skadeståndskommittén (Ju 1967: 68)¹ har bl. a. i uppdrag att se över reglerna om skadestånd vid personskada. Kommittén har i januari 1972 avgett ett delbetänkande (SOU 1972: 12) "Skadestånd IV. Värdesäkring av skadeståndslivräntor". Betänkandet innehåller bl. a. förslag till lagar om ändring av skadeståndslivräntor och om tillägg till vissa ansvarighetslivräntor. Dessa lagförslag torde få fogas till statsrådsprotokollet i detta ärende som *bilaga 1*.

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgivits av justitiekanslern (JK), Göta hovrätt, försvarets civilförvaltning, riks försäkringsverket (RFV), statens järnvägar (SJ), statens vägverk, försäkringsinspektionen, statens avtalsverk, statens vattenfallsverk, statens handikappråd, Svenska kommunförbundet, Svenska landstingsförbundet, Sveriges advokatsamfund, Svenska försäkringsbolags riksförbund, Folksam, Trafikförsäkringsföreningen, Utländska försäkringsbolags förening, Assuranceforeningen Skuld Aktiebolag, Aktiebolaget Indemnitas och Sveriges Ångfartygs Assurans Förening (de tre sistnämnda i fortsättningen kallade P & I-assuradörerna), Landsorganisationen i Sverige (LO), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Sveriges akademikers centralorganisation (SACO), Statstjänstemännens riksförbund (SR), Svenska arbetsgivareföreningen (SAF) samt Försäkringsjuridiska föreningen.

¹ Justitierådet Erland Conradi, ordförande, samt professorn Bertil Bengtsson och advokaten Carl Erik Lindahl.

En inom justitiedepartementet upprättad sammanställning av remissyttrandena torde få fogas till protokollet som *bilaga 2*.

Under ärendets beredning i justitiedepartementet har överläggningar hållits med försäkringsinspektionen, RFV, Svenska försäkringsbolags riksförbund, Folksam, Utländska försäkringsbolags förening och P & I-assuradörerna.

2 Gällande ordning m. m.

2.1 Skadeståndsreglerna

En skildring av de olika ersättningsanordningarna i samhället finns i betänkandet s. 19—23. I det följande ges vissa grundläggande upplysningar om ersättning i form av skadestånd.

Skadestånd vid personskada fastställs enligt 5 kap. 2 och 3 §§ skadeståndslagen (1972: 207).

5 kap. 2 § innehåller bestämmelser om *ersättning till den som har tillfogats personskada*. De innebär bl. a. att den skadade skall gottgöras hinder eller förlust i näring, dvs. den inskränkning i förvärvsförmågan som skadan har fört med sig. Under den akuta sjukdomstiden ersätts faktisk inkomstförlust. Om en bestående inskränkning i förvärvsförmågan kvarstår därefter fastställs ersättning för framtida inkomstförlust (invaliditet ersättning). Är den beräknade förlusten av någon betydelse brukar denna ersättning bestämmas i form av livränta, dvs. ett periodiskt belopp som utgår under den skadades livstid eller till dess att han uppnår viss ålder. Om man har anledning att räkna med förändringar i invaliditetstillståndet eller om detta inte kan uppskattas förrän utvecklingen avvaktats under viss period fastställs livränta endast för begränsad tid (provisorisk livränta).

Livräntan bestäms på grundval av bl. a. det s. k. inkomstunderlaget. Detta motsvarar i princip den inkomst som det kan antas att den skadade, om han inte blivit skadad, vid i huvudsak oförändrat penningvärde skulle ha kunnat bereda sig under den tid livräntan avser. Man beaktar alltså konkreta utsikter till löneökningar eller befordran för den skadades del. Livräntan bestäms i aktuellt penningvärde. Man tar alltså hänsyn till sådana förändringar i penningvärdet som har tagit sig uttryck i löneökningar inom den skadades yrke under tiden mellan olycksfallet och ersättningsprövningen. När en definitiv livränta bestäms i stället för en provisorisk låter man den påverkas av lönehöjningar som har ägt rum under den tid som förflutit sedan skadeståndet sist prövades.

Ersättning till efterlevande vid dödsfall bestäms enligt 5 kap. 3 § skadeståndslagen. Den efterlevandes behov av underhåll prövas med hänsyn till det bidrag som den avlidne har lämnat till hans försörjning. Även i dessa fall bestämmer man ett inkomstunderlag, efter i huvud-

sak samma principer som vid invaliditet. I övervägande antalet fall torde skadeståndet bestämmas som livränta.

Utöver vad som framgår av det sagda kan man normalt inte anpassa en livränta till förändringar i penningvärdet. Framtida sådana förändringar har alltså i allmänhet inte någon inverkan såvitt gäller definitivt fastställd livränta. Endast undantagsvis har domstolarna medgivit omprövning av livränta med anledning av penningvärdeförsämring (se NJA 1961 s. 572, där rätt till sådan omprövning hade medgivits av den för ersättningen ansvarige). I övrigt har frågan om värdesäkring av skadeståndslivräntor fått lösas genom lagstiftning på skilda områden (avsnitt 2.4).

2.2 Försäkringsförhållanden

2.2.1 Ansvarsförsäkringen

I dagens samhälle kan man räkna med att skadestånd i de flesta fall utgår ur ansvarsförsäkring. Undantag gäller framför allt då den skadeståndsskyldige är s. k. självförsäkrare, dvs. underlåter att teckna försäkring därför att riskspridningen inom den egna verksamheten bedöms som tillräcklig. Ansvarsförsäkring täcker i princip den skadeståndsskyldighet som enligt lag eller avtal kan åläggas försäkringstagaren för person- eller egendomsskada, tillfogad annan genom händelse under försäkringstiden. Frivillig ansvarsförsäkring täcker i regel skadeståndsansvar i allmänhet, obligatorisk ansvarsförsäkring det ansvar som uppkommer för vissa typer av skador. Exempel på obligatorisk försäkring av detta slag är trafikförsäkringen.

För ansvarsförsäkringen gäller lagen (1948: 433) om försäkringsrörelse (FRL). Ansvarsförsäkring får bedrivas endast av försäkringsaktiebolag eller ömsesidigt försäkringsbolag som fått koncession av Kungl. Maj:t. Koncession kan också medges för utländsk försäkringsgivare enligt lagen (1950: 272) om rätt för utländsk försäkringsanstalt att driva försäkringsrörelse här i riket. Särskilda föreskrifter för trafikförsäkringen finns, förutom i koncessionsvillkoren, i lagen (1929: 77) om trafikförsäkring å motorfordon (TFL) samt i försäkringsinspektionens trafikförsäkringscirkulär.

Ansvarsförsäkring är en form av skadeförsäkring. För denna gäller den s. k. *soliditetsprincipen*. Innebörden är att försäkringstagaren skall kunna fordra garantier för att det bolag som meddelar försäkringen har förmåga att fullgöra sina förpliktelser enligt försäkringsavtalet. Principen återspeglas i ett antal bestämmelser i FRL, bl.a. 262 § 1 mom. Där sägs det att i försäkringsbolags balansräkning skall såsom skuld tas upp värdet balansdagen av bolagets ansvarighet på grund av dels inträffade försäkringsfall (ersättningsreserv), dels löpande försäkringar

(premiereserv) och dels, där rörelsen avser livförsäkring, tilldelad återbäring.

Vidare gäller för skadeförsäkring den s. k. *skälighetsprincipen*, varmed avses att försäkring skall beredas till en med hänsyn till försäkringens art skälig kostnad. Principen anses också innebära att varje försäkringsgren skall vara självbärande så att inte en verksamhetsgren subventionerar en annan. Viss övervakning av premiesättningen förekommer genom försäkringsinspektionens s. k. skälighetskontroll (282 § 2 mom. FRL).

2.2.2 Säkerställande av livränta

För ansvarsförsäkringen och trafikförsäkringen gäller i huvudsak samma föreskrifter beträffande säkerställande av livränta.

Om en skada enligt skadeståndsreglerna medför rätt till livränta skall livräntans värde jämte övriga kostnader för skadan belasta försäkringsgrenen för det år då skadan har inträffat. Om skadan inte slutregleras under detta år tas livräntevärdet upp i den s. k. *ersättningsreserven*, som anger värdet av försäkringsinrättningens ansvarighet på grund av inträffade, inte slutreglerade försäkringsfall. Där kvarstår beloppet till dess att livräntan har slutligt fastställts. Den avförs då från skadeförsäkringen och redovisas i stället i *skadelivränterörelsens livräntefond*. Om försäkringsinrättningen inte har egen livränterörelse — vilket är fallet med bl. a. de flesta utländska försäkringsgivarna — får den köpa in livräntan hos försäkringsgivare som har rätt att driva livförsäkringsrörelse. Trafiklivränta kan enligt 12 § TFL inköpas hos RFV eller hos behörigt svenskt försäkringsbolag. Ett alternativ till inköp av livränta är att inrättningen begär koncession för ifrågavarande livränteförsäkring och i samband därmed fastställande av livräntegrunder och därefter fonderar belopp enligt vad som gäller för livränterörelse. Förfarandet lär i praktiken aldrig förekomma.

Livförsäkringsrörelse skall enligt FRL bedrivas på grundval av den s. k. *kapitaltäckningsprincipen*. Fastställd livränta skall bokföras som skuld i livränterörelsen med belopp som svarar mot livräntans kapitaliserade värde. Det sålunda fonderade beloppet ingår i premiereserven och skall jämte viss antagen avkastning täcka de framtida utbetalningarna av livräntan. Det bestäms med hänsyn bl. a. till beräknad dödlighet och en antagen räntintensitet. Man räknar f. n. med en avkastning av 3 % på det avsatta kapitalet.

Försäkringsfond för livförsäkringar skall enligt 274 § FRL i första hand placeras i guldkantade obligationer och i in-teckningslån med fullgod säkerhet. En tiondel av fonden får placeras fritt, dock inte i aktier. Livräntetagarna åtnjuter panträtt i värdhandlingarna till säkerhet för sin fordran på försäkringsbolaget.

Skadelivränterörelsen redovisas som särskild verksamhetsgren. Den

gottskrivs alltid 3 % avkastning på livräntefonden inom rörelsen, oavsett den faktiska avkastningen på de pantsatta värdehandlingarna. Om den faktiska avkastningen överstiger 3 % överförs överskottet till bolagets allmänna konsolidering. Understiger avkastningen 3 % fylls bristen från de allmänna konsolideringsmedlen. Den genomsnittliga placeringsräntan uppgår f. n. till ca 6,8 % (jfr Sveriges officiella statistik: "Enskilda försäkringsanstalter 1970", inledningen s. 128).

Särskilda grunder för beräkning av engångspremie och premiereserv gäller beträffande livränta som inköps hos RFV. Man räknar här med en avkastning om 3 % under de första 10 åren och därefter 2,5 %. Livräntefonden förvaltas enligt reglementet (1961:265) angående förvaltningen av riks försäkringsverkets fonder. I huvudsak gäller samma placeringsbestämmelser som enligt FRL, dock finns det inte någon föreskrift om pantsättning till livräntetagarnas förmån.

Om livräntan i stället köps in hos svenskt försäkringsbolag som har rätt att driva livförsäkringsverksamhet bestäms premien enligt de fastställda grunderna för livförsäkring. Överskott som uppkommer skall gå åter till försäkringstagaren i form av återbäring. På detta sätt kan det inköpande bolaget gottgöras den vinst som det förvaltande bolaget uppnår vid förvaltningen av livräntekapitalet.

2.3 Värdesäkring utanför skadeståndsrätten

På olika områden där det utgår periodiska förmåner i form av pension, livränta, underhåll eller liknande gäller i dag att förmånen är värdesäkrad, dvs. följer penningvärdets utveckling. En mera detaljerad skildring av de viktigaste värdesäkringssystemen finns i betänkan- det s. 27—30.

I allmänhet är värdesäkringen anknuten till *basbeloppet enligt 1 kap. 6 § lagen (1962:381) om allmän försäkring (AFL)*. Detta fastställs av Kungl. Maj:t för varje månad och utgör 4 000 kr., multiplicerat med det tal som anger förhållandet mellan det allmänna prisläget under andra månaden före den som basbeloppet avser och prisläget i september 1957. Förhållandet beräknas på grundval av konsumentprisindex, som har 1949 som basår. Ändring av relationstalet mellan prislägena föranleder inte ändring av basbeloppet om detta inte skulle komma att öka eller minska med minst 3 % sedan den närmast föregående ändringen vidtogs. Avrundning sker till närmaste hundratal kronor.

Basbeloppets utveckling framgår av följande tabell:

Kalenderår	Basbelopp för januari
1960	4 200
1961	4 300
1962	4 500
1963	4 700
1964	4 800
1965	5 000

Kalenderår	Basbelopp för januari
1966	5 300
1967	5 500
1968	5 700
1969	5 800
1970	6 000
1971	6 400
1972	7 100

En jämförelse mellan konsumentprisindex och basbeloppets utveckling månadsvis under åren 1971 och 1972 görs i följande tabell:

Månad	Konsumentprisindex		Basbelopp	
	1971	1972	1971	1972
Januari	251	263	6 400	7 100
Februari	251	264	6 700	7 100
Mars	252	265	6 900	7 100
April	251	266	6 900	7 100
Maj	250	267	6 900	7 100
Juni	251	268	6 900	7 100
Juli	252	270	6 900	7 300
Augusti	256	271	6 900	7 300
September	256	272	6 900	7 300
Oktober	259	273	6 900	7 300
November	258		6 900	7 300
December	261		7 100	7 300

Inom den *allmänna försäkringen* värdesäkras praktiskt taget alla folkpensionsförmåner genom att de anges till visst procenttal av basbeloppet. Förmånerna från tilläggs pensioneringen är också på olika sätt anknutna till basbeloppet. Pensionstillskott, som utgår till pensionärer vilka inte alls har tilläggs pension eller har endast låg sådan pension, följer penningvärdets utveckling genom att de anges i procent av basbeloppet.

En allmän värdesäkring av *yrkesskadelivräntorna* har ägt rum genom lagen (1967: 919) om värdesäkring av yrkesskadelivräntor m. m. och förordningen (1967: 920) om värdesäkring av yrkesskadelivräntor, som utgår av statsmedel, m. m. Livräntorna anknys enligt dessa författningar till basbeloppet.

Inom den *enskilda försäkringen* förekommer också värdesäkring. Underlaget för beräkning av pension enligt ITP-planen förändras i takt med basbeloppets förändringar. Tillägg på pensionsförmånerna som kompensation för penningvärdeförsämring utgår enligt de återbäringsgrunder som fastställs av Svenska Personal-Pensionskassan (SPP). Inom den s.k. långa sjukförsäkringen förekommer värdesäkrade förmåner i form av indexreglerad sjukersättning. Den på LO-området gällande avtalsgruppsjukförsäkringen (AGS) är sålunda värdesäkrad inom en årlig ram av 4 %.

Enligt lagen (1966: 680) om ändring av vissa underhållsbidrag anpassas *familjerättsliga underhållsbidrag* kontinuerligt till basbeloppets förändringar. En ändring av basbeloppet med minst 5 % utlöser ändring av underhållsbidraget med det procenttal med vilket basbeloppet har ändrats. Också en eventuell sänkning av basbeloppet vid stigande penningvärde återverkar på bidragets storlek. Lagen reglerar även uppräknings av äldre underhållsbidrag.

Äldre bidragsbelopp som har uppräknats enligt lagens regler samt belopp som bestämts efter utgången av år 1965 förändras i anslutning till basbeloppet första gången den 1 april det år basbeloppet för april månad med minst 5 % över- eller underskrider basbeloppet för april 1966 och därefter den 1 april varje år basbeloppet för april månad med minst 5 % över- eller underskrider basbeloppet vid tidpunkten för senaste ändring. Fr. o. m. år 1973 gäller enligt SFS 1972: 583 att basbeloppet för mars i stället för april månad skall vara avgörande för om ändring av bidragen skall ske den 1 april. Bidragsbeloppet ändras med det procenttal med vilket basbeloppet har ändrats. Brutet procenttal avrundas till närmast lägre hela procenttal. Procenttalet fastställs av statistiska centralbyrån.

2.4 Värdesäkkring inom skadeståndsrätten

Gällande lagstiftning om värdesäkkring av skadeståndslivräntor avser dels trafiklivräntorna och dels livräntor som utges av statsmedel och som inte är trafiklivräntor.

2.4.1 Trafiklivräntorna

Trafiklivräntornas värdesäkkring regleras i lagen (1967: 663) om tillägg till vissa trafiklivräntor (TLL) och förordningen (1967: 666) om tillägg till vissa trafiklivräntor, som utgår av statsmedel, m. m. (TLF).

TLL gäller livräntor som utges enligt TFL eller på grund av bilansvarighetsförsäkring. Lagen avser emellertid inte livränta på grund av bilansvarighetsförsäkring för staten tillhörigt motorfordon och inte heller för s. k. områdesfordon, dvs. fordon som är befriat från trafikförsäkringsplikt på grund av att det används uteslutande inom inhägnat område (1 §). TLF gäller livräntor som utges av statsmedel med anledning av skada till följd av trafik med motorfordon. Värdesäkkringen gäller också livränta som utgår på grund av bilansvarighetsförsäkring som staten har tagit och detta även om försäkringen har gällt ett områdesfordon (1 § TLF).

Värdesäkkringen innebär dels uppräknings av äldre livräntor (fastställda före utgången av år 1965) till 1966 års penningvärde och dels fortsatt anpassning av dessa livräntor och nytillkomna livräntor till penningvärdets fall.

Uppräkningen har skett på det sättet att de äldre livräntorna har försetts med *allmänt tillägg*. Detta utgör ett procenttal som har bestämts med hänsyn till stegringen av konsumentprisindex sedan livräntan fastställdes (4 § TLL). Den fortsatta anpassningen sker på det sättet att uppräknade och nytillkomna livräntor följer basbeloppets stegring genom *indextillägg* (9 §). Sådant tillägg utlöses endast vid sjunkande penningvärde. Indextillägg kom i fråga första gången fr. o. m. den 1 januari det år då basbeloppet för januari med minst 5 % överskred basbeloppet för januari 1967. Ytterligare tillägg utlöses sedan fr. o. m. den 1 januari varje år basbeloppet för samma månad med minst 5 % överskrider det basbelopp som låg till grund för senaste tillägg.

Enligt 11 § TLL kan Kungl. Maj:t, om särskilda skäl föreligger, för viss tid, högst ett år i taget, förordna att nytt indextillägg inte skall utgå eller utgå endast i mindre omfattning än som följer av 9 §.

Ett indextillägg om 5 % har utlösts fr. o. m. den 1 januari 1969, ett tillägg om 10 % fr. o. m. den 1 januari 1971 och ett tillägg om 10 % fr. o. m. den 1 januari 1972.

Värdesäkringen enligt TLL finansieras enligt kapitaltäckningsprincipen, närmare bestämt enligt det system som trafiklivräntekommittén i det betänkande (SOU 1966: 53) som låg till grund för lagstiftningen kallade *kapitaltäckningssystem A*. Detta innebär att indextilläggen kapitaliseras och fonderas enligt samma grunder som gäller för själva livräntan (jfr avsnitt 2.2) och att kostnaden för fonderingen beaktas vid bestämmandet av premierna. Kostnaderna tas alltså ut av det aktuella trafikförsäkringskollektivet.

Man diskuterade vid tillkomsten av TLL också ett *kapitaltäckningssystem B*, innebärande att en livränta redan från början görs värdebeständig för all framtid genom att till grund för beräkning av kapitalvärdet även läggs ett antagande om penningvärdets framtida utveckling. Detta kan ske genom att beräkningsgrunderna kompletteras med ett antagande rörande realränta. Med realränta avses skillnaden mellan förräntningen på avsatt kapital och allmänna prisnivåns procentuella ökning. Om den genomsnittliga placeringsräntan är 5 % och inflationen också 5 % är realräntan lika med 0. Skall en årlig inflation om maximalt 5 % täckas och kan man räkna med en avkastning om 6,5 % utgör realräntan minst 1,5 %.

Även de allmänna tilläggen kapitaliseras enligt samma grunder som gäller för själva livräntorna. Kostnaderna för den fonduppräkning som detta innebar — ca 37 milj. kr — har tagits ut av försäkringstagarna genom särskilt premietillägg (engångspremie).

Det indextillägg som utlöstes den 1 januari 1969 kostade 12,6 milj. kr, tillägget den 1 januari 1971 33,3 milj. kr och tillägget den 1 januari 1972 43 milj. kr.

Vissa kategorier av trafiklivräntetagare bereds särskilda förmåner ge-

nom TLL och TLF. *Särskilt tillägg* utgår under vissa förutsättningar till skadad som på grund av föreskrift i lag eller försäkringsavtal uppbär livränta med lägre belopp än vad han har varit berättigad att få i skadestånd (6 § TLL). *Extra tillägg* utgår i vissa fall till trafiklivränta till skadad som inte hade fyllt 16 år vid skadans uppkomst, under förutsättning att livräntan har fastställts före utgången av år 1959 (8 §).

Tillägg enligt TLL tillkommer livräntetagaren som en särskild förman utöver det skadestånd som försäkringen har att täcka (3 §). Tillägget utges av den försäkringsinrättning som utger själva livräntan (14 §). De försäkringsanstalter som meddelar trafikförsäkring svarar solidariskt för kostnaderna för tilläggen (15 §). De kostnader som har uppstått under ett år fördelas mellan anstalterna i förhållande till premieinkomst för direkt tecknade trafikförsäkringar under närmast föregående kalenderår. Fördelningen sköts av Trafikförsäkringsföreningen.

2.4.2 Statliga skadeståndslivräntor

Genom kungörelsen (1971: 14) om tillägg till vissa statliga skadelivräntor, m. m. (i fortsättningen kallad 1971 års kungörelse) har skett en reglering av värdesäkring av vissa statliga skadelivräntor. De livräntor som avses är, om Kungl. Maj:t inte föreskriver annat, sådana som utgår av statsmedel eller på grund av en av staten tagen ansvarsförsäkring med anledning av skada som har uppkommit inom riket eller på svenskt fartyg utom riket (skadelivränta). Kungörelsen gäller dock inte skadelivränta, på vilken TLF eller 1967 års förordning om värdesäkring av yrkesskadelivräntor som utgår av statsmedel är tillämplig, inte heller skadelivränta som har fastställts att utgå med belopp som fortlöpande anpassas efter aktuell löne- eller pensionsnivå, eller sådan del av skadelivränta som har bytts ut mot engångsbelopp (1 §).

Regleringen, som tillämpas fr. o. m. den 1 januari 1971, innebär att äldre livräntor förbättras i ungefär samma mån som trafiklivräntorna och enligt i huvudsak samma principer som gäller enligt TLL och TLF.

Allmänt tillägg utgår till livräntor fastställda före utgången av år 1968 (4 §). Tillägget beräknas med utgångspunkt i medelvärde av konsumentprisindex för år 1969.

Äldre och nytillkommande livräntor värdesäkras för framtiden genom *indextillägg* (5 §). Också på denna punkt har TLL och TLF utgjort förebild. Indextillägg till livränta som har fastställts före utgången av år 1969 utgår med 6 %. Ytterligare indextillägg till sådan livränta utgår fr. o. m. den 1 januari det år då basbeloppet enligt AFL för januari månad med minst 5 % överskrider basbeloppet för januari 1971, och därefter fr. o. m. den 1 januari varje år basbeloppet för januari månad med minst 5 % överskrider det basbelopp som ligger till grund för senaste indextillägg. Till livränta som har fastställts under år 1970 eller senare utgår indextillägg fr. o. m. den dag närmast efter livräntans fast-

ställande då ytterligare indextillägg börjar utgå till livräntor som fastställt före utgången av år 1969. Indextillägg som grundar sig på ökning av basbeloppet utgår med det procenttal med vilket basbeloppet har ökat. Procenttalet fastställs av försäkringsinspektionen. Ett ytterligare indextillägg om 10 % har utlösts fr. o. m. den 1 januari 1972.

Särskild ersättning utöver tillägg kan utgå till skadad som inte fyllt 16 år vid skadans uppkomst, om livräntan har fastställts före utgången av år 1959 (12 §). Ersättningen svarar mot extra tillägg enligt 8 § TLL.

2.5 Värdesäkring av livränta på grund av skada i utlandet

Enligt 1 § andra stycket TLL omfattar lagen inte livränta till följd av skada som har inträffat utomlands. Motsvarande gäller enligt 1 § TLF. 1971 års kungörelse avser endast livränta med anledning av skada som har uppkommit inom riket eller på svenskt fartyg utom riket.

Skadestånd i utomobligatoriska förhållanden bestäms enligt svensk internationell privaträtt i överensstämmelse med lagen i det land där skadan har inträffat ("lex loci delicti commissi"). Samma grundsats gäller i de flesta andra europeiska länder.

Det sagda innebär att skadeståndsansvaret för svensk medborgare eller person med hemvist här i allmänhet bedöms enligt lagen i det land där skadehandlingen ägde rum. Enligt nämnda lag bestäms bl. a. skadeståndets form. I vissa andra länder — bl. a. Finland, Västtyskland och Österrike — förekommer livränta som skadestånd vid personskada, men på de flesta håll utomlands bestäms skadeståndet som engångsbelopp.

Om en svensk bilist orsakar trafikskada i utlandet kan han bli skadeståndsskyldig enligt lagen i skadelandet. Men hans försäkringsskydd sträcker sig inte utan vidare lika långt som hans skadeståndsansvar i fall av detta slag. Trafikförsäkringen gäller nämligen enligt 3 § TFL endast beträffande skada som har uppkommit vid trafik här i riket med det försäkrade fordonet. Försäkringen har emellertid byggts ut för att behovet av försäkringsskydd också vid utlandsfärd skall kunna tillgodoses. Det har skett på så sätt att trafikförsäkringen gäller som ansvarsförsäkring utan tilläggspremie vid trafik i Danmark, Finland och Norge samt i länder som är anslutna till det s. k. gröna kortsystemet, vilket är fallet med praktiskt taget samtliga europeiska länder. I andra fall måste bilisten själv bygga på sitt skydd genom att teckna en särskild bilansvarighetsförsäkring (s. k. gränsförsäkring). I den mån utlandsskador enligt det sagda gottgörs av trafikförsäkringen vilar ansvarigheten på frivilligt åtagande från försäkringens sida. Försäkringsbolagen har dock av försäkringsinspektionen medgivits att redovisa de ökade kostnader som föranleds av sådana åtaganden som trafikförsäkringskostnader.

När skadestånd enligt *lex loci delicti*-principen prövas med tillämpning av utländsk lag kan detta innebära väsentligt mycket sämre ersättningsmöjligheter än om prövningen ägde rum enligt svensk lag. Detta gäller självfallet även om den skadelidande är en annan svensk, t. ex. en passagerare i den skadeståndsansvariges bil. Dessa förhållanden har föranlett samtliga svenska trafikförsäkringsbolag att utvidga trafikförsäkringens ansvar så att svensk rätt tillämpas under vissa förutsättningar då detta från den skadelidandes synpunkt leder till förmånligare resultat än en tillämpning av *lex loci delicti*.

Enligt bolagens åtagande skall följande gälla vid reglering av skada som utomlands drabbar svensk medborgare eller person som är mantalsskriven i Sverige i följd av trafik med i Sverige trafik- eller bilansvarighetsförsäkrat motorfordon. Understiger den sammanlagda ersättningen enligt skadelandets lag vad den skadelidande skulle få enligt svensk skadeståndsrätt regleras skadan enligt denna. Vid bedömning av vållandefrågan tillämpas skadelandets lag. Om nämnda lag innebär att den skadelidande för att få ersättning måste bevisa att föraren har vållat skadan, skall emellertid skadeståndsskyldigheten bedömas enligt den svenska bilansvarighetslagen. Om skadad passagerare är anhörig till föraren/ägaren eller gratispassagerare och på grund härav enligt skadelandets lag utesluten från rätt till ersättning äger han dock få ersättning, beräknad enligt svensk lag.

Eftersom TLL inte omfattar livränta till följd av skada som har inträffat utomlands har försäkringsinspektionen ansett sig inte kunna tillstyrka att bolagens utvidgade åtagande även får omfatta värdesäkringstillägg enligt TLL.

2.6 Bestånden av olika skadeståndslivräntor

I betänkandet (s. 36) lämnar kommittén en kortfattad översikt över antalet skadeståndslivräntor av olika kategorier. Livräntor som utges *direkt av den skadeståndsskyldige* har inte kunnat kartläggas. Antalet *trafiklivräntor* utgjorde enligt trafiklivräntekommittén den 1 juli 1964 5 439 till ett sammanlagt årligt belopp av 6,8 milj. kr. Livräntor på grund av bilansvarighetsförsäkring utgjorde 213 till ett sammanlagt årligt belopp av 247 000 kr. Antalet livräntor på grund av ansvarsförsäkring — *ansvarslivräntor* — har kommittén beräknat på grundval av uppgifter från försäkringsinrättningarna. Vid utgången av år 1967 utgjorde de 1 354 till ett sammanlagt årligt belopp av 2,2 milj. kr.

3 Kommittén

Kommittén delar in skadeståndslivräntorna i *nya livräntor* och *äldre livräntor*.

Med nya livräntor avses livräntor på grund av skadehändelse efter

ikraftträdandet av en ny allmän lagstiftning om värdesäkring av skadeståndslivräntor. Livräntor som grundar sig på skadehändelser före nämnda ikraftträdande kallar kommittén äldre livräntor.

3.1 Värdesäkring av nya livräntor

3.1.1 Allmänna synpunkter

Kommittén erinrar om att man genom 1967 års trafiklivräntelagstiftning har åstadkommit en anpassning av trafiklivräntorna till sjunkande penningvärde. Ett liknande skydd har uppnåtts för livräntor som utges av statsmedel genom 1971 års kungörelse. Man kan enligt kommittén anta att långt mer än hälften av alla skadeståndslivräntor omfattas av den redan genomförda värdesäkringslagstiftningen. Denna lagstiftning har emellertid medfört att de livräntetagare som inte gynnas av den har försatts i en påtaglig undantagsställning. I kommitténs direktiv ingår frågan om en mera generell lösning av skadeståndslivräntornas värdesäkring, och kommittén har funnit att denna fråga bör prioriteras framför övriga punkter i kommitténs utredningsprogram.

Kommittén anser det vara en angelägen uppgift att skydda de periodiska skadeståndsförmånerna mot en värdeminskning genom penningvärdets fall. Kravet på lämpliga åtgärder understryks enligt kommittén av att övriga förmåner av någon vikt som i dag utgår till en skadad eller efterlevande redan är värdesäkrade.

Kommittén avvisar tanken att man skulle kunna åstadkomma ytterligare dellösningar utöver den värdesäkringslagstiftning som hittills har genomförts på skadeståndsområdet. Det är ett starkt rättvisekrav att alla livräntor inom skadeståndsrätten får likartad behandling. De tekniska och juridiska problem som är förknippade med separata lösningar på kvarvarande områden är betydligt större än de som mötte regleringen av trafiklivräntorna och de statliga livräntorna. De fördelar som ligger i att man så snabbt som möjligt uppnår inflationsskydd för ytterligare begränsade kategorier av livräntetagare uppväger under alla omständigheter inte de principiella och ekonomiska nackdelar som är förenade med sådana reformer.

Kommittén framhåller vidare att man inte kan vänta sig någon lösning av värdesäkringsfrågan genom utveckling av rättspraxis, åtminstone inte efter tillkomsten av 1967 års trafiklivräntelagstiftning. Även om domstolarna skulle ta ett steg i riktning mot indexreglerade skadeståndslivräntor finns det ingen garanti för att man på denna väg når en tillfredsställande generell reglering.

Kommittén har med hänsyn till det sagda stannat för att man måste inrikta sig på att lagstiftningsvägen försöka finna en lämplig reglering som gäller alla skadeståndslivräntor.

3.1.2 Finansiering och juridisk konstruktion

Den viktigaste frågan är enligt kommittén hur ett värdesäkringsskydd skall finansieras. I intimt samband härmed står frågan om skyddets juridiska konstruktion.

Kommittén avvisar tanken på finansiering med hjälp av skattemedel. Det är enligt kommittén också utslutet att man bekostar en generell värdesäkring av skadeståndslivräntorna genom någon form av särskild uttaxering och clearing inom vissa försäkringskollektiv, närmast trafikförsäkrings- och ansvarsförsäkringskollektiven. Det är ogörligt att finna en juridiskt och sakligt hållbar motivering för en sådan uttaxering, i varje fall om den avser andra livräntor än sådana som kollektivet ändå har att svara för. Kommittén konstaterar därför att man knappast kan finna någon vägledning i de metoder som praktiseras vid värdesäkringen av trafiklivräntorna och som innebär att endast försäkringsersättningen värdesäkras.

I stället bör enligt kommittén övervägas om inte värdesäkringstilläggen kan bekostas på samma sätt som själva livräntorna. Man skulle alltså utvidga skadeståndsskyldigheten i fråga om periodiska prestationer av livräntenatur till att omfatta också tillägg som bibehåller prestationen vid dess ursprungliga köpkraft för mottagaren. Samtidigt skulle den skadeståndsskyldiges intressen kunna tillgodoses genom att livräntebeholdet ändras också vid stigande penningvärde. De samhällsekonomiska konsekvenserna torde bli i stort sett desamma om man väljer att värdesäkra skadeståndet i stället för försäkringsersättningen.

Att åberopa bristande betalningsförmåga hos den skadeståndsskyldige i de fåtal fall där denne är en privatperson som av egna medel betalar en skadeståndslivränta anser kommittén inte rimligt. Betalningssvårigheter hos gäldenären har inte ansetts utgöra hinder mot värdesäkring av de familjerättsliga underhållsbidragen. Man kan vidare utgå från att skadeståndslivräntorna i det alldeles övervägande antalet fall betalas av subjekt med god likviditet, såsom staten, större företag, försäkringsbolag etc. Normalt finansieras livräntan då på det sättet att ett kapital som täcker de framtida utbetalningarna fonderas, eller genom att den successiva kostnaden för utbetalningarna behandlas som en löpande utgift i den verksamhet som skall bära livräntan. Det framstår inte som något oöverstigit ekonomiskt hinder att man ytterligare belastar dessa utbetalningar med värdesäkringstillägg.

Kommittén finner alltså att bristande betalningsförmåga inte är något avgörande argument mot en värdesäkring skadeståndsvägen. Det finns däremot skäl som gör denna lösning tilltalande från principiell synpunkt. Värdesäkringen kan ses som en fråga om vem av den skadeståndsskyldige och den skadelidande som skall bära följderna av att penningvärdet sjunker. När skadeståndet fastställts har man avgjort vil-

ken köpkraft som skall tillhandahållas den skadelidande genom livräntebeloppet. Närmast till hands ligger enligt kommittén att den skadeståndsskyldige ansvarar för att denna köpkraft inte minskas genom inflationen. Den skadelidande gör en förlust som — schematiskt sett — svarar mot en vinst för den betalningsskyldige om livräntan under hela sin löptid utgår i samma nominella värde som gällde vid fastställandet.

Den situationen att penningvärdet stiger har i dagens samhälle närmast teoretiskt intresse. Det hör dock enligt kommitténs mening till bilden att en skadeståndslivränta regleras helt efter penningvärdets utveckling. Om en tidigare inflation har lett till att livräntan höjts, kommer höjningen således att reduceras om pengarnas köpkraft ökar, t. o. m. i sådan grad att livräntans nominella belopp blir mindre än det som en gång bestämdes när skadeståndet prövades. Om livräntan följer såväl stigande som sjunkande penningvärde tillgodoses skadeståndsbetalarens intresse av att slippa ge ut en livränta vars köpkraft har ökat vid jämförelse med förhållandena vid tiden för fastställandet, eller med andra ord ett större skadestånd än som avsetts då det bestämdes.

Kommittén framhåller också en viktig fördel som hänger samman med försäkringstäckningen av skadeståndsansvaret. Säkerställande och utgivande av skadeståndslivränta är i dag väsentligen en fråga för försäkringsbolagen. Om värdesäkring blir en del av själva skadeståndsskyldigheten uppnår man betydande försäkringsmässiga fördelar. Den kanske viktigaste är att man inte behöver räkna med någon minskning av de svenska försäkringsbestånden inom frivillig ansvarsförsäkring, vilket skulle kunna bli fallet om värdesäkringstilläggen, i likhet med tilläggen enligt TLL, konstruerades som en ren försäkringsförmån. En värdesäkringsförpliktelse som knyts till själva skadeståndsskyldigheten drabbar den skadeståndsskyldige även om försäkringen finns i utländskt bolag eller den skadeståndsskyldige bär självrisk.

Kommitténs slutsats är att ändringarna i penningvärdet bör inverka på skadeståndsskyldighetens omfattning på så sätt att en skadeståndslivränta följer dessa ändringar. Denna lösning förordas av kommittén om de försäkringsmässiga förutsättningarna för den föreligger.

3.1.3 Möjligheterna att täcka värdesäkring genom försäkring

Om värdesäkringstilläggen blir en del av själva skadeståndet måste ansvarsförsäkring täcka tilläggen lika väl som andra delar av skadeståndet. Man kan enligt kommittén anta att det alldeles övervägande antalet skadeståndslivräntor utges på grund av trafikförsäkring eller annan ansvarsförsäkring. Den situationen att en livränta utges direkt av den skadeståndsskyldige torde ha praktisk betydelse endast beträffande statliga eller kommunala livräntor eller livräntor som betalas av stora företag som har burit självrisk. Försäkringslivräntornas dominerande position medför att frågan om säkerställandet av en livränta, värdesäk-

rad enligt den ordning kommittén tänker sig, blir av avgörande betydelse.

Om livräntan inte utgör ett fixerat belopp utan ett belopp som varierar i takt med penningvärdeutvecklingen kan man enligt kommittén inte följa den vanliga ordningen för säkerställande av de framtida livränteutbetalningarna (avsnitt 2.2.2). Anknytningen till penningvärdets skiftningar kräver att det avsatta kapitalet täcker också tillägg som föranleds av sjunkande penningvärde. Tänkbara alternativa lösningar är att den fond vari det ursprungliga kapitalet förvaltas successivt tillförs ytterligare medel som för framtiden säkerställer varje beslutat tillägg, eller att de kostnader som varje år uppkommer för tillägg finansieras inom den löpande rörelsen utan att medel i förväg har fonderats för ändamålet.

De frågor som här uppkommer är av delvis annan natur än de som förelåg vid lagstiftningen om trafiklivräntorna. Det gällde då bl. a. att räkna upp äldre livräntor till aktuellt penningvärde och bereda dem fortsatt inflationsskydd, och helt naturligt kunde man inte via premier eller andra tillskott lägga värdesäkringskostnaden på det försäkringskollektiv som existerade då den skada uppkom som föranlett livräntan. Värdesäkringen måste av bl. a. den anledningen utformas som en särskild förmån ur försäkringen, bekostad av det kollektiv som finns när tillägg kommer i fråga. Försäkringskollektivens solidaritet mellan olika generationer och trafikförsäkringens obligatoriska karaktär kunde åberopas för denna lösning. Kapitaltäckningssystem A (jfr avsnitt 2.4.1) utgjorde med trafikförsäkringens obligatorium inte ett finansieringsalternativ som man måste avvisa av principiella skäl. Med hänsyn till trafikförsäkringsplikten kunde man räkna med att det under normala förhållanden alltid skulle finnas ett kollektiv som kunde bära de framtida kostnaderna.

Skall värdesäkringen vara en beståndsdel av själva skadeståndet ställs man emellertid inför problemet att med viss precision placera kostnaden för värdesäkringstilläggen på "rätt betalare". Skadeståndet skall i alla dess delar betalas av den skadeståndsskyldige eller det försäkringskollektiv i vilket han ingår när skadeståndsskyldigheten uppkommer. Det nuvarande förfarandet för säkerställande av grundlivränta vilar på denna princip. Samma princip bör enligt kommittén följas när det gäller värdesäkringskostnaderna. Fondavsättningen måste alltså trygga inte bara själva livräntebeloppet utan också framtida tillägg som följer penningvärdets utveckling. Från denna utgångspunkt avvisar kommittén kapitaltäckningssystem A. Det innebär nämligen en successiv fondering allteftersom tillägg beslutas och därmed en belastning på framtida försäkringskollektiv som inte är förenlig med värdesäkringens skadeståndskaraktär. Systemet skulle också medföra risk för att de framtida försäkringskollektiven försvagas genom t. ex. ökat självrisktagande. Kom-

mittén avvisar även en finansiering enligt ett fördelningssystem, eftersom detta skulle innebära att hela bördan av värdesäkringens läggs på det kollektiv som finns när tilläggen betalas ut.

Kommittén stannar i stället för att finansieringen bör ske enligt kapitaltäckningssystem B. Då avsätts redan från början hela den beräknade kostnaden för värdesäkringens för all framtid. Till grund för beräkningen av livräntans kapitalvärde måste då, utöver dödlighets- och räntebeståndena, läggas ett antagande rörande realränta som uttrycker skillnaden mellan förräntningen på det avsatta kapitalet och den allmänna prisnivåns procentuella ökning (avsnitt 2.4.1). Med denna lösning kommer värdesäkringskostnaden att belasta samma kollektiv som får svara för grundlivräntan. Däremot skapar man enligt kommittén inte försäkringsmässiga betingelser för en fullständig värdeföljsamhet. Detta skulle nämligen — till följd av den uppenbara vanskligheten att göra prognoser i fråga om penningvärdets framtida utveckling — förutsätta att försäkringsbolagen hade möjlighet att placera sina fondmedel i värdebeständiga objekt. Några placeringsmöjligheter av detta slag som fyller FRL:s bonitetskrav finns emellertid inte. Kommittén finner därför att realräntebeståndet måste åtföljas av en motsvarande maximering av värdesäkringstilläggen.

Kommittén har under sitt arbete övertygats om att det med den nämnda begränsningen är tekniskt möjligt för försäkringsgivarna att praktiskt tillämpa system B. Erforderlig fondering för livränta och tillägg kan uppskattas och därmed finns också det nödvändiga underlaget för premieberäkningen. Försäkringsinspektionen har varit positiv till en lösning enligt denna metod.

System B innebär alltså att tilläggen måste hållas inom en viss ram. Kommittén anser för sin del att man måste acceptera att livräntetagarna inte garanteras full täckning i alla situationer för penningvärdeförsämringen, under förutsättning att ramen inte är alltför snäv. Kommittén erinrar om att TLL i 11 § innehåller en generell möjlighet att bromsa eller reducera nya indextillägg om särskilda skäl föreligger. Kommittén utgår i sina överväganden från att den skadeståndsrättsliga inflationsgarantin bör begränsas till 5 % per år men att en viss balansering till följande år skall kunna äga rum av procenttal som inte har kunnat utnyttjas ett visst år. Med denna nivå kan man räkna med att den försämring i köpkraften som varit normal under senare år kommer att kunna beaktas. Procenttalet bör emellertid för enhetlighetens skull gälla också vid stigande penningvärde.

3.1.4 Kostnaderna för värdesäkringens

Även om finansieringen enligt det sagda är tekniskt möjlig att genomföra kan det enligt kommittén tänkas att kostnaderna i form av höjda premier motverkar en lösning.

Nu tillämpade grunder för avsättning av livränta innebär bl. a. ett ränteantagande om 3 %. Dessa grunder leder till avsevärda ränteöverskott, eftersom den genomsnittliga faktiska kapitalavkastningen i skadeförsäkringsbolagen i dag uppgår till omkring 6,5 %. Betydande delar av överskotten kan föras till allmän konsolidering.

En värdesäkring enligt de linjer som kommittén tänker sig innebär ökad avsättning till livräntefonderna och därmed i princip också ökade premieuttag. Kommittén framhåller att man mycket påtagligt ställs inför en avvägning mellan å ena sidan kravet på tillfredsställande marginal för livräntornas och värdesäkringstilläggens tryggnad och å andra sidan intresset av att inte belasta försäkringstagarna med alltför höga premier. Om fondavsättning för livräntans grundbelopp plus tillägg inom ramen för en årlig inflation om 5 % sker enligt nu gällande grunder kommer effekterna av den stora skillnaden mellan antagen och faktisk avkastning på livräntekapitalet att bli ännu mera framträdande än f. n. Enligt kommittén ligger det med hänsyn härtill nära till hands att undersöka om inte det 3-procentiga antagandet i grunderna kan förändras. Annars är det tänkbart att de premier som måste tas ut blir så höga att värdesäkringen inte kan förverkligas.

Om inflationsgarantin begränsas till 5 % per år — med möjlighet att föra över ej utnyttjade procenttal till följande år — och ränteantagandet åtminstone för de första 10 åren grundas på den genomsnittliga faktiska avkastningen i dag torde det enligt kommittén ändå finnas en betryggande marginal för inflationstäckningen utan större premiehöjning än som kan bedömas som acceptabel. Kommittén har diskuterat denna fråga med försäkringsinspektionen och därefter bedömt det som möjligt att lägga fram ett förslag till allmän värdesäkring enligt de antydda linjerna.

Kommittén antar att uppkommande vinster inom livränterörelsen kan utnyttjas för att minska premiebehovet för nytillkommande livräntor. Den pekar särskilt på att sådana vinster successivt bör komma fram i samma mån som inflationen blir mindre än som svarar mot det relativt höga inflationsantagandet.

Kommitténs slutsats blir att finansieringsfrågan inte skall hindra den tänkta lagstiftningen.

Av olika skäl går det enligt kommittén inte att ha skilda bestämmelser beroende på om livräntan utgår ur försäkring eller inte. Lagstiftningen skall följaktligen tillämpas beträffande såväl försäkringslivräntor som livräntor vilka utges av den skadeståndsskyldige direkt.

3.1.5 Huvuddragen av värdesäkringen

Basbeloppet enligt lagen om allmän försäkring bör utgöra grundläggande norm för ändringarna. Kommittén hänvisar till att basbeloppet nu har satts som indexregulator i så många andra sammanhang att man

är på väg att uppnå enhetlighet i värdesäkringsmekanismen för likartade förmåner på olika områden. Någon fullständig följsamhet kan det emellertid inte bli fråga om i detta sammanhang med hänsyn till den årliga 5-procentiga ram som kommittén har funnit nödvändig.

Inte varje ändring av basbeloppet bör utlösa ändring av livräntan. En spärregel bör finnas så att man undviker omräkningar med åtföljande administrativa besvär och kostnader utan motsvarande reella vinster för livräntetagarna. Endast viss minsta höjning eller sänkning av basbeloppet bör utlösa tillägg till eller reduktion av livräntan. Basbeloppets förändring bör utgöra minst 5 % vid jämförelse med det basbelopp som ligger till grund för den senaste ändringen. Av administrativa och andra praktiska skäl bör ändringarna samordnas så att de sker samtidigt och med samma procenttal för alla livräntor.

Med hänsyn till det nu sagda bör huvuddragen i systemet enligt kommittén utformas på följande sätt, varvid det förutsätts att regleringen kan träda i kraft den 1 januari 1973.

Skadeståndslivränta ändras vid en ändring om minst 5 % av basbeloppet. Samtliga livräntor som är fastställda vid ingången av det år då ändring aktualiseras omfattas av ändringen. Ändringen sker enhetligt för alla livräntor med samma procenttal som basbeloppet har ändrats.

De olika basbelopp som läggs till grund för bedömningen bör lämpligen avse december månad. Ändring verkställs därefter från den 1 januari påföljande år. Att kommittén här väljer basbeloppet för den månad som ligger närmast före ändringsmånaden och inte — som i TLL och TLF — basbeloppet för själva ändringsmånaden grundas enligt kommittén på praktiska erfarenheter från tillämpningen av den nu gällande värdesäkringslagstiftningen. Basbeloppet fastställs nämligen så sent att utbetalningen av indextillägg ibland har förskjutits.

Värdesäkringstillägg kan första gången komma i fråga fr. o. m. det år då basbeloppet för december månad året innan stigit med minst 5 % vid jämförelse med basbeloppet för december 1972. Nya tillägg utlöses sedan vid ny stegring om minst 5 % av basbeloppet, räknat mellan december månad året före det år då föregående ändring ägt rum och december månad ett påföljande år. Efter motsvarande metod avgörs om livräntan skall sänkas vid nedgång i basbeloppet.

Ökningen eller minskningen av livräntebeloppet måste rymmas inom den årliga ram om 5 % som kommittén har funnit nödvändig. Skulle t. ex. basbeloppet öka med mer än 5 % mellan december 1972 och december 1973 kan endast ett 5-procentigt tillägg komma i fråga från den 1 januari 1974. Eftersom den årliga inflationsgarantin maximeras till 5 % av livräntans aktuella belopp och försäkringens förutsätts kunna täcka in denna garanti anser kommittén att man inom 5-procentsramen bör bereda livräntetagarna bästa möjliga skydd på det sättet att till kommande år får balanseras sådant helt procenttal som inte har kunnat

utnyttjas visst år. Om basbeloppet har höjts med t. ex. 6 % från december ett år till december påföljande år kan endast 5 % därav slå igenom som tillägg till livräntan. Den balansering till följande år som kommittén tänker sig medför att "överskottet", 1 %, kan läggas till den då aktuella basbeloppshöjningen vid prövningen av om nytt tillägg kan komma i fråga.

I 11 § TLL infördes en möjlighet för Kungl. Maj:t att, om särskilda skäl föreligger, förordna om begränsning i rätten att få ut indextillägg eller förordna om lägre tillägg än som följer av regleringen i övrigt. Sådana särskilda skäl angavs vara kraftig inflation i förening med en mera väsentlig tillbakagång av trafikförsäkringens premieunderlag. För den nu aktuella lagstiftningen saknar en nedgång i premieunderlaget enligt kommittén intresse, eftersom värdesäkring inte till någon del finansieras av framtida försäkringskollektiv. Behov i övrigt av en motsvarighet till 11 § TLL anser kommittén inte föreligga med hänsyn till den procentuella begränsningen av möjliga värdesäkringstillägg.

3.1.6 Förhållandena vid stigande penningvärde

Samma ordning som vid en tänkt inflationsutveckling bör enligt kommittén gälla vid en eventuell stegring av penningvärdet. De försäkringsmässiga omständigheterna är här visserligen av annan natur, men det skulle ställa sig komplicerat att följa skilda principer vid inflation och deflation, inte minst om penningvärdet under en period svänger mellan stegring och fall. Kommittén understryker vidare att systemet med balanserade procenttal bör i den skadeståndsskyldiges intresse tillämpas vid en deflationistisk utveckling.

3.2 Värdesäkring av äldre livräntor

3.2.1 Den allmänna lagstiftningens förhållande till existerande värdesäkringslagstiftning

Kommitténs överväganden bygger på antagandet att en allmän lag om ändring av skadeståndslivräntor kan träda i kraft den 1 januari 1973. Den kommer då att kunna tillämpas på livräntor på grund av skadehändelser fr. o. m. nämnda datum, dvs. dem som kommittén kallar nya livräntor. Eftersom värdesäkring avses bli en del av skadeståndsskyldigheten griper den in också på områden där värdesäkring av skadeståndslivräntor redan har införts. Intresset av enhetliga bestämmelser om värdesäkring på hela skadeståndsområdet motiverar enligt kommittén att sådan särskild reglering avlöses av den nya lagen. Existerande lagstiftning, dvs. TLL, TLF och 1971 års kungörelse, bör därför i samband med ikraftträdandet av den nya lagen begränsas till äldre livräntor, dvs. livräntor på grund av skadehändelser före ikraftträdandet.

3.2.2 Frågan om ytterligare lagstiftning beträffande äldre livräntor

Kommittén har tagit upp frågan om inte i detta sammanhang värdesäkring kan genomföras beträffande ytterligare grupper av äldre livräntor, som f. n. inte omfattas av gällande värdesäkringslagstiftning. Redan år 1970 presenterade kommittén i en PM ett förslag till värdesäkring av ansvarslivräntorna, dvs. de skadeståndslivräntor som utgår på grund av ansvarsförsäkring. Denna PM (i betänkandet kallad 1970 års PM) remitterades till försäkringsinrättningarna, vars inställning till förslaget emellertid visade sig på vissa punkter negativt. Kommittén har övervägt om inte förslaget ånyo kan aktualiseras i modifierad form. Jag återkommer strax till kommitténs överväganden i denna del.

Vad beträffar sådana äldre livräntor som utges av de skadeståndsskyldiga själva har kommittén inte ansett det möjligt att införa värdesäkring genom lagstiftning. Redan i samband med lagstiftningen om trafiklivräntorna kom den ståndpunkten till uttryck, att man inte torde kunna ålägga sådana skadeståndsskyldiga att utge värdesäkringstillägg.

Kommittén berör i detta sammanhang särskilt frågan om värdesäkring av livräntor som betalas direkt av s. k. självförsäkrare, dvs. rättssubjekt som med hänsyn till riskutjämningen inom den egna verksamheten har funnit det förenligt med sina ekonomiska intressen att inte teckna försäkring. Enligt kommittén bör en skadelidande inte försättas i sämre situation därför att den skadeståndsskyldige uppträder som självförsäkrare än om försäkring hade tecknats i sedvanlig omfattning. Från denna synpunkt är det angeläget att också livräntor som självförsäkrare utger värdesäkras. Självförsäkrare är i första hand staten och — i undantagsfall — kommunerna. För statens del är värdesäkringsfrågan med hänsyn till 1971 års kungörelse inte längre något problem. Frågan om värdesäkring av livränta som utges av kommun bör enligt kommittén lämpligen avgöras av kommunen själv och följaktligen inte regleras i lag. Kommittén anser sig på goda grunder kunna anta att kommunerna frivilligt räknar upp och i fortsättningen värdesäkrar äldre livräntor. Som förebild lär kommunerna kunna använda 1971 års kungörelse. Också större företag är ofta självförsäkrare. Av praktiska skäl har kommittén inte kunnat kartlägga livräntor som utges direkt av sådana självförsäkrare, men det är känt att sådana existerar. Det framstår enligt kommittén som rimligt att livräntetagarna genom frivilligt åtagande av de skadeståndsskyldiga eller genom avtal blir delaktiga av en uppräknings och värdesäkring efter samma normer som gäller i fråga om försäkringslivräntorna. Kommittén anser att frågan om sådana avtal, där så är lämpligt och praktiskt möjligt, bör tas upp vid förhandlingar mellan arbetsmarknadens parter.

3.2.3 Äldre ansvarslivräntor

Avgränsning

Förslaget i 1970 års PM avsåg livräntor som utgår på grund av ansvarsförsäkring (ansvarslivränta).

I betänkandet anger kommittén närmare de kategorier som avses med kommitténs överväganden. Det är livräntor på grund av frivillig ansvarsförsäkring inom kategorierna företagsansvarsförsäkring, privatansvarsförsäkring och annan ansvarsförsäkring, vidare sådana livräntor som härrör från bilansvarighetsförsäkring tecknad för områdesfordon och som är undantagna från TLL (1 § 2 st.) samt inte heller omfattas av TLF, dvs. utgår på grund av en av staten tagen bilansvarighetsförsäkring. Sammanfattningsvis rör det sig alltså om äldre livräntor som utgår på grund av ansvarsförsäkring och som inte faller under TLL, TLF eller 1971 års kungörelse.

Möjligheterna att använda TLL som förebild

Inledningsvis berör kommittén frågan i vilken omfattning TLL kan användas som förebild för en lagstiftning om ansvarslivräntorna. Det finns enligt kommittén vissa skillnader mellan trafikförsäkringen och annan ansvarsförsäkring som gör att detta inte utan vidare är möjligt.

Strukturen inom de båda försäkringsgrenarna skiljer sig enligt kommittén väsentligt. På ansvarsförsäkringsområdet är förhållandena — till skillnad från vad som gäller inom trafikförsäkringen — ibland mindre enhetliga. I de flesta bolag är ansvarsförsäkringen endast en bland många försäkringsgrenar, vilket bl. a. medför svårigheter att använda premieinkomsterna som fördelningsgrund vid en eventuell omfördelning av värdesäkringskostnaderna. Vidare förelåg särskilda försäkringsmässiga betingelser för en värdesäkring av trafiklivräntorna som saknas i fråga om annan privat försäkring och enskilt skadestånd. Man kunde bygga värdesäkringen på ett obligatoriskt försäkrings-system med en enhetlig intressegrupp av försäkringstagare. Ansvarsförsäkringen vilar inte på samma sätt på ett kollektiv som har bildats för ett och samma syfte och som hålls samman av en lagreglerad försäkringsplikt. Den solidariska inriktning på att hjälpa vissa kategorier skadelidande som kännetecknar trafikförsäkringen är inte lika renodlad inom ansvarsförsäkringen. Kommittén anser dock att det finns visst fog för att betrakta ansvarsförsäkringen som en tämligen fast intressegemenskap — på frivillighetens grund — och en betydelsefull faktor i samhällets olika ersättningsmekanismer. Därför kan man i någon utsträckning dra paralleller med den intressegemenskap inom yrkesskadeförsäkringen och inom trafikförsäkringen som har motiverat att dessa kollektiv får bära värdesäkringen på sina resp. områden. De principiella invändningar som kan riktas mot att hänföra värdesäk-

ringskostnaderna till aktuella kollektiv har dock enligt kommittén större tyngd nu än i tidigare sammanhang.

Vid trafiklivräntornas värdesäkring åberopades att betydande skadekostnader har förts över till det allmänna genom den allmänna försäkringens förmåner. Några principiella invändningar borde därför inte resas mot att de vid varje tid aktuella försäkringstagarna bär kostnaderna för värdesäkring av ersättningar i skadefall, där försäkringstagare från andra perioder bär skadeståndsansvaret. Kommittén anser att dessa förhållanden kan åberopas även nu.

Risken att ett försäkringskollektiv minskar om ökade kostnader läggs på det har enligt kommittén uppenbarligen i princip större vikt i fråga om ansvarsförsäkringen, som är frivillig, än i fråga om den obligatoriska trafikförsäkringen. Om kostnaderna för värdesäkringen medför sådan ökning av premierna att försäkringstagare i någon utsträckning träder ut ur kollektivet, försvagas dettas förmåga att bära de ökade kostnader som värdesäkringen för med sig. När det gäller att bedöma riskerna för en sådan utveckling framhåller kommittén att det nu är fråga om att värdesäkra ett begränsat antal livräntor, eftersom den allmänna ändringslagen i princip skall tillämpas på framtida livräntor och särskild lagstiftning för ansvarslivräntorna endast är tänkt att omfatta äldre sådana livräntor. Hur pass betydande riskerna är sammanhänger också med det system man väljer för finansieringen av värdesäkringen.

Val av finansieringsmetod

Om man, här som enligt TLL, tillämpar kapitaltäckningssystem A kommer kostnaden för uppräkningskostnaden av nu utgående livräntor att belasta det kollektiv som är aktuellt vid tiden för uppräkningskostnaden, i den mån kostnaderna skall tas ut via premierna. Fondavsättningen för framtida tillägg till dessa och till nytillkommande livräntor, grundade på händelser före allmänna ändringslagens ikraftträdande, finansieras däremot under samma förutsättning via premier som betalas av det kollektiv som finns när tilläggen börjar utgå. För detta system talar enligt kommittén bl. a. att den inledande belastningen på det aktuella kollektivet blir mindre. Värdesäkringskostnaderna fördelas jämnare under livräntans löptid och de betalas i det penningvärde som är aktuellt då tillägg kommer i fråga. Man får ett enhetligt system för trafiklivräntor och ansvarslivräntor, eftersom TLL vilar på system A. Mot systemet talar i första hand att fondavsättningen inte synes tillfredsställa skuldföringskravet enligt 262 § FRL. Man måste också beakta de komplikationer som kan uppstå om någon försäkringsgivare i framtiden upphör med sin verksamhet. En annan omständighet är riskerna för en försvagning av kollektivet genom att försäkringstagarna definitivt går över till annat försäkringsbolag, t. ex. utländsk försäkringsgivare, eller ökar

sin självrisk. Eftersom den aktuella lagstiftningen bara avser en övergångsperiod bör emellertid risker av detta slag inte överdrivas.

Tillämpar man system B faller kostnaden för uppräknig av nu utgående livräntor, liksom hela kostnaden för fortsatt värdesäkring av dessa, på det kollektiv som finns vid tiden för uppräknigen. Hela kostnaden för den framtida värdesäkringen av nytillkommande livräntor, grundade på händelser före allmänna ändringslagens ikraftträdande, faller enligt kommittén principiellt på det kollektiv som finns skadeåret. Kostnaden för viss skada skall nämligen enligt avsättningsreglerna belasta försäkringen det år då skadehändelsen har inträffat. För system B talar enligt kommittén att värdesäkringen av samtliga livräntor blir säkerställd för framtiden inom en kort tidrymd. Skuldföringskravet i 262 § FRL tillgodoses oberoende av eventuella senare frånfall av försäkringstagare. Man undgår också de problem som kan uppkomma om den försäkringssivare som svarar för livräntan i framtiden upphör med sin verksamhet. Mot systemet talar att kostnaderna, som i princip är av engångskaraktär, kan bli höga, särskilt under den begränsade tid då kostnaderna för uppräknig och värdesäkring av de gamla livräntorna skall finansieras. Vad som blir aktuellt är ju en fondering som skall inkludera inflationsgaranti för all framtid. En temporärt hög belastning på premierna skulle kunna uppkomma. Erfarenheterna från trafiklivräntornas värdesäkring antyder dock att totalkostnaden för en värdesäkring enligt B-alternativet inte är större än de kostnader för en värdesäkring enligt A-alternativet som man efter hand kommer upp till under livräntornas återstående löptid.

Enligt kommittén bör det finnas flera olika metoder att dämpa värdesäkringskostnadernas inverkan på premierna. Dessa metoder skulle väsentligt underlätta en värdesäkring enligt B-systemet men kan även främja en lösning enligt A-systemet. Kostnaderna skulle kunna fördelas under ett visst antal år närmast efter värdesäkringens genomförande. Effekten på varje år blir då begränsad, kanske rentav i sådan grad att premiehöjning kan undvikas. Vidare kan övergång till mera realistiska grunder för fondavsättningen än dem som nu tillämpas medföra att fondmedel för nu aktuella förpliktelser kan frigöras.

Kommittén anför ett särskilt skäl för att man så långt det är möjligt bör använda fondmedel. F. n. torde de medel som avsätts för livräntorna ge betydligt högre avkastning än vad som behövs för att säkerställa utbetalningen. Om — som regelmässigt är fallet — ansvarsbolaget inom egen livränterörelse har behållit ansvarigheten för sina livräntor, kan det relativt fritt tillgodogöra sig den överränteavkastning som uppkommer på de mot livräntefonden svarande värdehandlingarna. Det har varit och är möjligt för bolaget att använda avvecklingsvinster på livränterörelsen till allmän konsolidering eller till täckningsbidrag i den löpande rörelsen, t. ex. i den som avser ansvarsförsäkring. Sådana bidrag

möjliggör enligt kommittén ett lägre premiecuttag än som annars skulle ha varit nödvändigt. I de undantagsfall då livräntan har uppkommit i rörelse som drivs av sådant bolag som inte har rätt att behålla ansvarigheten för sina livräntor placeras den normalt hos livbolag (placering hos RFV kan också tänkas). Livbolaget tillgodoför ansvarsbolaget överavkastningen vid livränteförvaltningen i form av återbäring och/eller s. k. ränterabatt. Situationen för ansvarsbolaget när det gäller överräntan torde därigenom vara i stort sett jämförbar med den som gäller för bolag som själva behåller ansvarigheten för sina livräntor. Det diskuterade argumentet har därför enligt kommittén bärkraft också i de undantagsfall då livräntan har placerats hos annan försäkringsgivare.

I den mån sådana särskilda finansieringsmöjligheter som kommittén har berört inte är tillräckliga kan det bli nödvändigt att bolagen belastar den löpande ansvarsförsäkringen för att täcka värdesäkringskostnaderna. Kommittén ser för sin del inte en sådan belastning på annat sätt än andra variationer i premienivån. Särskilt pekar den på att denna nivå i många bolag kan ha hållits lägre än som annars hade varit nödvändigt tack vare räntevinsterna på fonderade medel.

Kommitténs slutsatser

Kommittén anser att en värdesäkring av ansvarslivräntorna bör genomföras och att den i huvudsak bör kunna följa de principer som TLL bygger på. Värdesäkringen bör innebära uppräknig till aktuell penningvärde av existerande livräntor och fortsatt värdesäkring av dessa samt av nytillkommande livräntor som hänför sig till skadchändelser före allmänna ändringslagens ikraftträdande och därför inte omfattas av denna lag. Finansieringen bör, till skillnad från vad som gäller enligt TLL, ske enligt kapitaltäckningssystem B. Kommittén fäster härvid avgörande vikt vid att kravet på soliditet vid fondavsättningen i enlighet med 262 § FRL innebär full kapitaltäckning av försäkringsinrättningarnas förpliktelse. Med ett kollektiv av den typ som ansvarsförsäkringen representerar anser kommittén att detta krav varken formellt eller reellt kan tillgodoses om en del av värdesäkringskostnaden skjuts över på kommande generationer av försäkringstagare. Det kan visserligen sägas att också system B innefattar viss risk för uttunning av försäkringsbestånden, men denna är enligt kommittén mera temporär än vid en värdesäkring enligt system A.

Kommittén accepterar för sin del att den årliga inflationsgarantin begränsas till 5 %. Det system med balanserade procenttal som kommittén föreslår beträffande livräntor enligt allmänna ändringslagen bör tillämpas också här. En följd av den begränsade inflationsgarantin är att någon motsvarighet till 11 § TLL inte behöver tas upp i ansvarslivräntelagen.

Kommittén berör särskilt frågan om behandlingen av de livräntor

som RFV förvaltar. De förut återgivna resonemangen om överräntan vid livränteförvaltningen har enligt kommittén i princip tillämpning också på dessa livräntor. Att avkastning utöver den enligt grunderna beräknade har uppkommit vid förvaltningen utgör ett starkt argument för att gemensamma fondmedel ur yrkesskadeförsäkringsfonden, i vilken livräntekapitalet förvaltas, används för de tämligen blygsamma kostnader som livräntornas uppräknings och fortsatta värdesäkring drar med sig.

Kommittén tar också upp frågan om värdesäkringen av ansvarslivräntorna skulle kunna genomföras utan lagstiftning, t. ex. genom överenskommelse mellan bolagen. Lagstiftning utgör emellertid enligt kommitténs mening den enda säkra garantin för en enhetlig värdesäkring som kommer samtliga livräntetagare på det aktuella området till godo. Man kan inte utgå från att en frivillig överenskommelse kommer att omfatta samtliga berörda försäkringsinrättningar. Om en reglering med fullständig anslutning inte kan åstadkommas är det tänkbart att en del försäkringsbolag löser frågan på egen hand, och på så sätt skulle olika principer kunna bli gällande för värdesäkringen i olika bolag, samtidigt som livräntor i bolag som inte alls genomför värdesäkring ställs utan inflationsskydd.

Huvuddragen av ansvarslivräntornas värdesäkring enligt kommittéförslaget

Ett system för uppräknings och fortsatt värdesäkring av ansvarslivräntorna efter mönster av TLL synes kommittén kunna utformas enligt följande. Utgångspunkten är att lagen härom träder i kraft den 1 januari 1973.

Livräntorna skyddas mot sådana förändringar i penningvärdet som har lett eller leder till att livräntan förlorar sin ursprungliga köpkraft. Skyddet utformas som tillägg till livräntorna och blir juridiskt att anse som en särskild försäkringsförmån. Tilläggen skall alltså inte betraktas som en del av skadeståndet.

Livräntor fastställda före utgången av år 1970 räknas upp genom tillägg (*allmänt tillägg*) så att de når upp till 1971 års penningvärde. Till grund för uppräknings läggs medelvärdet av konsumentprisindex för år 1971. Någon procentuell begränsning i inflationskompensationen per år föreskrivs inte beträffande förfluten tid. En sådan begränsning skulle ha mycket liten faktisk betydelse med hänsyn till inflationsutvecklingen under gångna år.

Såväl uppräknade som nytillkomna livräntor — fastställda år 1971 eller senare men utgående på grund av händelse som inträffat före den 1 januari 1973 — ändras genom anpassning till basbeloppet. Om basbeloppet under ett eller flera (hela) år har ökat med minst 5 % utlöses tillägg till livräntorna (*indexillägg*). Liksom enligt allmänna ändrings-

lagen görs basbeloppsjämförelsen mellan december månad ett år och december månad påföljande år. Indextillägget utgår med samma procenttal med vilket basbeloppet har ökat. Eftersom fondavsättningen skall ske enligt kapitaltäckningssystem B begränsas dock inflationsgarantin till 5 % per år. Sänkning av basbeloppet inverkar inte på vare sig livräntan eller utgående tillägg.

Ett första indextillägg utlöses fr. o. m. den 1 januari det år då basbeloppet för december månad året före överskridit basbeloppet för december 1971 med minst 5 %. Indextillägget utgör högst 5 % av livräntans aktuella belopp för varje år som omfattas av basbeloppsförändringen. Nytt indextillägg utlöses sedan fr. o. m. den 1 januari varje år basbeloppet för december månad året före med minst 5 % överskridit det basbelopp som ligger till grund för senaste indextillägg. Motsvarande begränsning till 5 % av aktuella livräntebeloppet för varje år som omfattas av basbeloppsförändringen gäller beträffande de nya indextilläggen.

På grund av uppräknningen utgår livräntor fastställda t. o. m. år 1970 i 1971 års penningvärde. Livräntor fastställda under år 1971 utgår också i detta penningvärde, som — åtminstone vad beträffar senare delen av året — återspeglas i basbeloppet för december 1971. En minst 5-procentig ökning mellan detta basbelopp och basbeloppet för december 1972 utlöser indextillägg fr. o. m. den 1 januari 1973 till livräntor fastställda t. o. m. år 1971. Livräntor fastställda under år 1972 bör också kunna få indextillägg om minst 5-procentig ökning mellan basbeloppen för december 1971 och december 1972 äger rum. Kommittén anser sig ha anledning räkna med att hänsyn tas till en snar framtida höjning genom indextillägg när dessa livräntor fastställs och föreslår därför inte någon särskild begränsning motsvarande den som för liknande fall finns i punkt 2 i övergångsbestämmelserna till TLL. Livräntor fastställda under år 1973 höjs tidigast fr. o. m. den 1 januari 1974. Samma princip — att indextillägg kan utlösas redan året efter fastställandet — tillämpas beträffande senare fastställda äldre livräntor. Överkompensation undviks genom att man vid fastställandet av en livränta tar hänsyn till indextillägg som kan beräknas komma i fråga påföljande 1 januari.

Valet av kapitaltäckningssystem B för finansieringen innebär beträffande uppräknade livräntor att medel måste fonderas för att säkerställa att livräntans grundbelopp plus allmänt tillägg kan förses med indextillägg inom 5-procentsramen. Beträffande nytillkommande livräntor skall fondavsättningen trygga indextillägg till grundbeloppet inom samma ram.

Kostnaderna för värdesäkringen bör enligt kommittén i största möjliga utsträckning begränsas med hänsyn till att de i viss omfattning läggs på ett kollektiv som åtminstone delvis inte är detsamma som det vilket har ansvaret för livräntornas utgivande. Detta leder till att några

speciella förmåner motsvarande särskilt tillägg enligt 6 § TLL, extra tillägg enligt 8 § TLL eller särskild ersättning enligt 12 § 1971 års kungörelse inte bör komma i fråga i den aktuella lagstiftningen.

Kostnaderna för uppräknigen

Kommittén har samlat in vissa uppgifter om det existerande beståndet av ansvarslivräntor den 1 januari 1968. På grundval av dessa uppgifter har kommittén beräknat årligt belopp och kapitalvärde av allmänna tillägg till dessa livräntor. Beräkningarna grundar sig på en finansiering enligt kapitaltäckningssystem A. Uppgifter och beräkningar redovisas i bilaga 1 till betänkandet. Beträffande kommitténs kommentarer härtill kan hänvisas till betänkandet s. 57—58.

Uppskattningen av ansvarslivräntebeståndet har gällt kapitalvärdet för utgående livräntor och en fullständig indexhöjning vid utgången av år 1967 beräknat efter en ränteintensitet av 3 % (som f. n. tillämpas). Kapitalvärdet har sedan framräknats för att — dock endast i tidshänseende — motsvara kommitténs aktuella förslag. Sålunda har kapitalvärdet enligt f. n. tillämpade beräkningsgrunder den 1 januari 1973 av utgående ansvarslivräntor, fastställda t. o. m. år 1970, beräknats till ca 50 milj. kr och av allmänna tillägg till dessa livräntor till ca 13 milj. kr. De nämnda livräntorna skulle alltså efter höjning med allmänt tillägg enligt kapitaltäckningssystem A och med nu tillämpade beräkningsgrunder kräva en fondering av 63 milj. kr. Om åldersfördelningen och sammansättningen i övrigt i det aktuella beståndet av ansvarslivräntor i huvudsak överensstämmer med motsvarande fördelning och sammansättning i trafiklivräntebeståndet skulle man enligt kommittén kunna grovt uppskatta fonderingsbehovet den 1 januari 1973 enligt kapitaltäckningssystem B till ca 100 milj. kr vid tillämpning av ett realräntebestånd = 0, resp. till ca 85 milj. kr vid tillämpning av ett realräntebestånd av 1 %. Under angivna förutsättningar avseende åldersfördelning, beståndssammansättning och realräntebestånden av 0 resp. 1 % skulle genomförandet av kommitténs förslag enligt finansieringssystem B beträffande ansvarslivräntorna således kräva en fondförstärkning av ca 50 milj. kr resp. ca 35 milj. kr, eller ca fyra resp. ca tre gånger den förut angivna kostnaden för allmänna tillägg enligt finansieringssystem A (beräknad enligt nu tillämpade grunder). Skillnaden mellan beloppen 50 och 35 milj. kr belyser effekten av en ändring av realräntebeståndet med 1 %.

Enligt kommittén skall varje bolag som meddelar ansvarsförsäkring betala uppräknigen av de ansvarslivräntor som bolaget nu förvaltar samt den fortsatta värdesäkring av dessa och av nytilkommande livräntor inom den egna rörelsen. Kommittén har emellertid funnit anledning överväga om kostnaderna bör omfördelas mellan försäkringsinrättningarna, såsom fallet är med kostnaderna för värdesäkring av

trafiklivräntorna (15 § TLL). Genom en sådan omfördelning skulle man kunna uppnå en utjämning av olikheter i de skilda bolagens förmåga att bära kostnaderna för inflationssskyddet.

Kommittén diskuterar olika tänkbara grunder för en omfördelning av detta slag (se betänkandet s. 59—61). Den finner det svårt att konstruera en lämplig fördelningsnyckel och anser det därför ytterligt tveksamt om man genom en omfördelning uppnår den eftersträlvade utjämningen mellan bolagen. Kommittén vill tvärtom inte utesluta risken att de ojämnheter som finns mellan bolagen ytterligare förstärks. Kommittén framhåller också att den åtgärd det nu är fråga om är mera begränsad och av mindre ekonomisk betydelse än värdesäkringen av trafiklivräntorna. Något avgörande skäl för ett omfördelningssystem har kommittén inte kunnat finna.

De av RFV förvaltade livräntorna kräver enligt kommittén inte ett omfördelningssystem. De kommer enligt uttalande av verket att kunna värdesäkras med hjälp av medel ur yrkesskadeförsäkringsfonden. Det är enligt kommittén knappast aktuellt att i detta sammanhang överväga en fördelning av kostnaderna för värdesäkring av livräntor som möjligen kan komma att inköpas hos RFV och som kommer att falla under den nu aktuella lagstiftningen. Kommittén utgår med hänsyn till det anförda från att någon omfördelning inte skall bli nödvändig för att klara tillägg till inköpta livräntor.

Om ett bolag inte får behålla ansvarigheten för sina livräntor eller i framtiden skulle upphöra med sin verksamhet på annat sätt än i samband med överlåtelse av rörelsen, bör det enligt kommittén avhända sig ansvarigheten för sina livräntor genom inköp hos RFV på sådana villkor att RFV också svarar för den framtida värdesäkringen av livräntorna, dvs. mot en premie som beräknats på grundval av system B. Något clearingsystem för att säkra fortsatta indextillägg till livräntor i bestånd hos bolag som upphör med sin verksamhet har inte aktualitet om system B tillämpas på värdesäkringen.

3.2.4 Äldre trafiklivräntor

Om allmänna ändringslagen genomförs blir enligt kommittén TLL, TLF och 1971 års kungörelse övergångslagar av samma karaktär som den tänkta lagen om värdesäkring av äldre ansvarslivräntor.

Kommittén tar upp frågan om TLL bör bringas i närmare överensstämmelse med den föreslagna lagstiftningen på de två väsentliga punkter där skillnader annars kommer att föreligga, nämligen sättet för finansiering av värdesäkringen och begränsningen av den årliga inflationsgarantin till 5 %.

Värdesäkringen av trafiklivräntorna finansieras enligt kapitaltäckningssystem A, medan kommitténs tanke är att värdesäkringen av ansvarslivräntorna, liksom av nya skadeståndslivräntor, skall ske enligt

system B. Att för trafiklivräntornas del övergå till en finansiering enligt B-systemet anser kommittén emellertid av bl. a. ekonomiska och administrativa skäl olämpligt. En annan sak är att eventuella nya grunder för fonderingen av livräntekapital kommer att slå igenom också på trafiklivränteområdet och leda till en omräkning av trafiklivräntefonderna. Går man över till ett mera realistiskt räntebestämmande vid beräkning av livräntans kapitalvärde, ter det sig enligt kommittén naturligt att tillämpa detta antagande även för de nuvarande fonderna för trafiklivräntor. Betydande belopp kommer då att frigöras. Kommittén anser att dessa borde kunna användas för den fortsatta värdesäkring av trafiklivräntorna och åtminstone temporärt minska behovet av finansiering via trafikförsäkringspremierna.

Om man inte begränsar indextilläggen enligt TLL till 5-procentsnivån kommer trafiklivräntetagarna i en fördelaktigare position än andra livräntetagare vid en kraftig inflation. Inflationskompensationen för en livränta enligt allmänna ändringslagen eller ansvarslivräntelagen skulle automatiskt begränsas till nämnda nivå, medan kompensationen enligt TLL inte skulle begränsas på annat sätt än genom att tilläggen kan bromsas genom särskilt förordnande enligt 11 § — en åtgärd som emellertid med hänsyn till intentionerna bakom stadgandet måste betraktas som en undantagsföreteelse.

Kommittén anser att en enhetlig reglering för samtliga livräntor av möjlig inflationskompensation i och för sig är önskvärd men att det från flera synpunkter är olämpligt att nu göra ett ingrepp i TLL för att åstadkomma denna enhetlighet. Åtgärden skulle innebära en försämring för trafiklivräntetagarna i jämförelse med den värdesäkring de i dag har tillförsäkrats genom TLL. Man kan inte gärna göra en uppdelning av livräntor som utgår enligt TLL före och efter ett ingrepp i lagen och låta begränsningen gälla enbart sistnämnda kategori. En livränta som utgår i dag och vars innehavare åtnjuter den praktiskt sett obegränsade värdesäkring som nu gäller skulle följaktligen också drabbas av ändringen. Man kan vidare inte utesluta att komplikationer kan uppkomma för försäkringsinrättningarna. Att en 5-procentsgräns kanske inte får någon betydelse vid en normal inflationsutveckling innebär inte att man kan se bort från de nu berörda nackdelarna med en ändring i TLL. Kommittén finner för sin del att lagen bör lämnas orubbad på den aktuella punkten.

3.3 Värdesäkring av livräntor med internationell anknytning

3.3.1 *Äldre trafiklivräntor*

Med anledning av en framställning från försäkringsinspektionen har kommittén tagit upp frågan om slopande av utlandsundantaget i 1 § andra stycket TLL. Bakgrunden till framställningen är trafikförsäk-

ringsbolagens åtagande att ersätta i utlandet trafikskadade svenskar enligt svensk skadeståndsrätt om detta innebär förmånligare ersättning för den skadade (avsnitt 2.5). Inspektionen har ansett sig inte kunna, mot det uttryckliga undantaget i TLL, medge att livränta som bestäms enligt det utvidgade åtagandet kan få del av värdesäkringens enligt lagen.

När trafiklivräntelagstiftningen tillkom fanns inte något utvidgat åtagande av det slag som nu föreligger. Det föreföll i det sammanhanget naturligt att värdesäkringens begränsades till livräntor på grund av skador som har uppkommit i Sverige. Lösningen överensstämde väl med lex loci-principen, och det befanns olämpligt att ge inflationsskydd åt livräntor som normalt bestäms med tillämpning av skadeståndsreglerna i utländska rättssystem (SOU 1966: 53 s. 79—83, prop. 1967: 137 s. 47—48).

Kommittén konstaterar nu att trafikförsäkringens åtagande på ett praktiskt betydelsefullt sätt modifierar lex loci-regeln. Olyckslandets lag sätts ur spel om tillämpning av svensk rätt medför fördelaktigare behandling av den skadelidandes ersättningsanspråk. Kommittén ser med tillfredsställelse på det vidgade åtagandet men påpekar att det i viss mån har förändrat de förutsättningar under vilka undantaget i TLL för utlandsskador tillkom. Eftersom undantaget utgör ett hinder att i full utsträckning garantera skadelidande det skydd som avses med trafikförsäkringens åtagande är det motiverat att undantaget omprövas, även om en modifiering av TLL på denna punkt kan antas få begränsad praktisk betydelse på grund av förslaget att värdesäkringens i fortsättningen skall knytas till skadeståndsskyldigheten (avsnitt 3.1.2).

Om undantaget helt slopas, kommer lagen att omfatta också andra slag av livräntor än sådana som kan hänföras till det vidgade åtagandet. Som exempel nämner kommittén livränta som utgår till svensk person eller utlänning ur svensk försäkring men grundas på främmande lag.

Om svensk person får del av utvidgningen får detta enligt kommittén bedömas som positivt. Mera anmärkningsvärt kan det synas vara att värdesäkringstillägg i vissa situationer skulle kunna komma att utgå till utlänning på grund av skada i utlandet. Redan nu kan dock livränta till utlänning, bosatt i utlandet, värdesäkras enligt TLL:s regler, nämligen om olyckshändelsen har inträffat i Sverige. Även om försäkringsinspektionen inte har berört någon annan lösning av frågan än att inskränkningen beträffande utlandsskador helt slopas anser kommittén att man i första hand bör överväga en mera begränsad utvidgning av lagen. Inspektionen har också under hand instämt i denna ståndpunkt. Otvivelaktigt kan det enligt kommittén tänkas situationer där det framstår som uppseendeväckande att livränta till utlänning värdesäkras. Kommittén vill inte heller förbise att det kan uppstå tekniska komplikationer vid en skadereglering som sköts av utländskt försäkringsbolag eller utländsk byrå.

Varje begränsning som uteslutande vilar på krav på svenskt medborgarskap eller hemvist här i landet måste enligt kommittén uteslutas. Detta skulle kunna medföra en försämring för vissa skadelidande i förhållande till vad som f. n. gäller. Samma invändning kan i viss mån riktas mot en begränsning som innebär att TLL tillämpas endast när livräntan har bestämts enligt svensk rätt. Här skulle det också vara nödvändigt att vid skaderegleringen, som i de allra flesta fall üger rum utom rätta, klarlägga vilket lands lag som tillämpas med hänsyn till frågans betydelse för värdesäkringen. Kommittén stannar i stället för att man i huvudsak knyter utvidgningen till livräntor till följd av utlandsskador som har drabbat personer tillhörande de kategorier som försäkringens åtagande omfattar, dvs. svenska medborgare och utlänningar med hemvist i Sverige. Man tillgodoser därmed de intressen som bär upp försäkringsinspektionens framställning. Oavsett om en livränta har bestämts enligt svensk eller utländsk rätt kommer den att värdesäkras, under förutsättning att svensk trafikförsäkring gäller. Om värdesäkringen får gälla också vid utlandsskador antar kommittén att de fall då utländsk rätt bedöms fördelaktigare än svensk rätt blir av endast teoretiskt intresse.

Kommittén föreslår vidare att även TLF ändras så att förordningen inte längre begränsas till livränta med anledning av skada som har uppkommit här i landet. Kommittén utgår härvid från att en reglering av passagerarskada som har orsakats vid utlandstrafik med fordon tillhörigt svenska staten sker efter samma principer som har kommit till uttryck i trafikförsäkringens vidgade åtagande.

3.3.2 *Äldre ansvarslivräntor*

Inom ansvarsförsäkringen finns inte någon motsvarighet till trafikförsäkringens vidgade åtagande, och därför är problemen på detta område enligt kommittén av i viss mån annan karaktär än när det gäller trafiklivräntorna. Det kan knappast komma i fråga att låta den föreslagna lagstiftningen om värdesäkring av äldre ansvarslivräntor bli tillämplig på alla skadeståndslivräntor bara av den anledningen att ersättning utgår ur svensk ansvarsförsäkring. Man får anta att en livränta på grund av utlandsskada oftast åläggs enligt utländsk rätt, och det synes kommittén principiellt och praktiskt olämpligt att värdesäkringstillägg utgår till sådan livränta. Detta gäller i viss mån även om den skadelidande är svensk medborgare eller bosatt i Sverige. De fall där svensk lag tillämpas på utlandsskada bedömer kommittén som så hypotetiska att de kan lämnas ur räkningen. Kommittén påpekar också att frågan — med lagstiftningens övergångskaraktär — har mycket begränsad praktisk betydelse.

Mot denna bakgrund har kommittén stannat för att den föreslagna lagen om äldre ansvarslivräntor inte bör gälla livränta till följd av skada som har uppkommit utomlands.

3.3.3 Nya livräntor

Kommitténs förslag att skadeståndslivränta skall följa penningvärdets växlingar genom tillägg vid fallande och reduktion vid stigande penningvärde innebär att värdesäkringsförpliktelsen blir en del av själva skadeståndsskyldigheten. Förpliktelsen att utge värdesäkringstillägg skall följa vad som tillämpas i fråga om skadeståndet i övrigt. Skadeståndslivränta som — enligt den internationella privaträttens regler eller jämlikt åtagande av den förpliktade — bestäms enligt svensk lag på grund av händelse som har inträffat efter den nya lagens ikraftträdande kommer följaktligen att få värdesäkringstillägg oavsett om händelsen har inträffat här i landet eller utomlands. Någon särskild reglering av värdesäkringens omfattning vid skada med utländsk anknytning är enligt kommittén inte nödvändig med den valda konstruktionen av värdesäkringsförpliktelsen.

Den nu angivna lösningen kan synas innebära en försämring för de skadelidande i förhållande till vad som följer av TLL i dess föreslagna nya lydelse. Det nya utlandsundantaget i TLL kommer nämligen inte att hindra värdesäkring av livränta som har bestämts med tillämpning av utländsk rätt. Kommittén tror dock att denna nackdel inte skall komma till praktiskt uttryck. Bedömningen av frågan om vilket lands lag som är fördelaktigast för den skadelidande måste nämligen ske med beaktande också av att svensk lag innebär värdesäkring av en eventuell livränta.

4 Föredraganden

4.1 Inledande synpunkter

På flera områden där periodiska förmåner utgår till enskilda personer i *form* av pension, livränta, underhållsbidrag eller liknande har under senare år genom olika mekanismer införts en ordning som innebär att förmånens värde automatiskt anpassas till penningvärdets förändringar. Sådan värdesäkring gäller f. n. i fråga om bl. a. pensioner från den allmänna försäkringen, livräntor från yrkesskadeförsäkringen och familjerättsliga underhållsbidrag. Detsamma är fallet med den kollektivavtalsreglerade tjänstepensionen enligt ITP-planerna och avtalsgruppsjukförsäkringen på LO-området.

Det finns emellertid också förmåner som inte är anpassade till penningvärdets växlingar utan under hela sin löptid står kvar i samma nominella värde som gällde när de fastställdes. Skadeståndskommitténs förslag avser en stor kategori av detta slag, nämligen skadeståndslivräntorna. Visserligen har ett par betydelsefulla grupper av skadeståndslivräntor, nämligen trafiklivräntorna och de livräntor som utgår av statsmedel, värdesäkrats genom lagstiftning. Någon generell lösning av inflations-skyddet på skadeståndsområdet har dock ännu inte åstadkommits. Stora

grupper av livräntetagare saknar därför skydd mot penningvärdets förändringar. Enligt kommittén är det ett starkt rättvisekrav att alla livräntor inom skadeståndsrätten får likartad behandling. Kommittén har därför lagt fram förslag till lagstiftning om värdesäkring dels av alla nya skadeståndslivräntor, dvs. sådana som föranleds av skadehändelser inträffade efter det att kommitténs förslag genomförts, dels av de äldre f. n. inte värdesäkrade livräntor som utgår på grund av ansvarsförsäkring.

För egen del biträder jag kommitténs åsikt att det är en angelägen uppgift för lagstiftningen att genomföra ett i möjligaste mån allmängiltigt värdesäkringssystem beträffande de skadeståndslivräntor som inte omfattas av den gällande värdesäkringslagstiftningen. Jag behandlar i det följande först frågan om värdesäkring av nya livräntor och tar där efter upp problemet med de äldre livräntorna.

4.2 Värdesäkring av nya livräntor

4.2.1 Allmänna synpunkter

Vad beträffar nya livräntor innebär kommitténs förslag att alla livräntor som utgår till fullgörande av skadeståndsskyldighet skall under sin löptid anpassas till förändringarna i penningvärdet. Regleringen avses bli generell och följaktligen omfatta även livräntor av de slag som faller under redan existerande lagstiftning om värdesäkring av skadeståndslivräntor, i den mån de grundar sig på skadehändelser efter den nya lagstiftningens genomförande. Nuvarande lagstiftning på området kommer följaktligen att gälla bara äldre livräntor och så småningom helt förlora sin betydelse.

Huvudtanken i förslaget är att den som skall betala livräntan också skall svara för värdesäkringskostnaden. Värdesäkringen blir en del av själva skadeståndet. I detta avseende skiljer sig den föreslagna lagen från redan existerande reglering, enligt vilken värdesäkringstilläggen utgör en särskild förmån vid sidan av skadeståndet. Förslaget innebär att den skadeståndsskyldige skall sörja för tillägg till livräntan som vid sjunkande penningvärde behåller denna vid sin ursprungliga köpkraft. Men också stigande penningvärde skall återspeglas i skadeståndsförpliktelsens omfattning. Om penningvärdet stiger skall nämligen livräntan reduceras, och det skall t. o. m. vara möjligt att den sjunker under sitt ursprungliga belopp. Av främst försäkringsmässiga skäl har dock kommittén ansett det nödvändigt att begränsa följsamheten till penningvärdeförändringarna. Den årliga förändringen av livräntan får sålunda enligt förslaget inte överstiga 5 %.

Kommitténs förslag till allmän reglering av värdesäkringen har fått ett övervägande positivt mottagande vid remissbehandlingen. Endast två remissinstanser avstyrker att förslaget läggs till grund för lagstiftning nämligen RFV och SAF. Ett skäl för denna negativa inställning synes

vara att de båda remissinstanserna uppfattar den föreslagna konstruktionen med direkt anknytning till skadeståndsskyldigheten som en oåterkallelig inflationsgaranti och att de anser att en sådan garanti inte är möjlig. RFV konstaterar att någon allmän skyldighet att försäkra livränteförpliktelsen inte föreslås och att garanti för den ersättningskyldiges betalningsförmåga inte skulle föreligga i samtliga fall som omfattas av den föreslagna lagstiftningen. SAF påpekar att man inom andra periodiska system för utgivande av ersättning vid sjukdom och av pensioner inte vågat gå så långt som till ett oåterkalleligt värdesäkringsåtagande.

SAF framför ett alternativt förslag, enligt vilket värdesäkring av skadeståndslivräntor får förekomma endast vid kollektivt ansvarstagande genom försäkring eller kollektivavtal. Tillägg skulle få utges endast i den utsträckning kostnaderna täcks av uppkommande överskott. Vidare bör enligt föreningen livräntor baserade på låga invaliditetsgrader undantas från värdesäkringen.

Gentemot RFV:s och SAF:s uttalanden vill jag till en början framhålla att det här inte är fråga om att förse vissa periodiska förmåner med garanterade värdesäkringstillägg utan att avgöra vilkendera av den skadeståndsskyldige och den skadelidande som i första hand bör bära de förluster som penningvärdeförsämringen för med sig. En lagstadgad värdesäkringsförpliktelse innebär naturligtvis inte en garanti för att inflationstilläggen under alla förhållanden kommer att utgå. Någon sådan effekt har inte nuvarande skadeståndsregler beträffande de olika ersättningsposter som skadeståndsskyldigheten omfattar. Inte heller på de familjerättsliga underhållsbidragens område innebär nu gällande värdesäkringsregler någon garanti för att bidragshöjningarna betalas. En annan sak är att man måste göra en lösning av värdesäkringsproblemen på skadeståndsområdet avhängig av möjligheterna att genom ansvarsförsäkring täcka värdesäkringsförpliktelserna. Till denna fråga återkommer jag i det följande.

Redan av vad jag har anfört tidigare framgår att jag delar kommitténs uppfattning att man nu bör eftersträva en ordning som innebär att värdesäkringsfrågan blir löst för alla skadeståndslivräntor. Man når inte tillfredsställande resultat genom fortsatta partiella reformer som tar sikte bara på vissa kategorier av de livräntor som hittills inte har fått något inflationskydd. Jag kan därför inte förorda en lösning enligt det alternativa förslag som SAF har skisserat. Det gäller även den del av förslaget som innebär att livräntor baserade på mycket låga invaliditetsgrader undantas från ett i övrigt generellt värdesäkringssystem. Även om det sannolikt förhåller sig så att mycket låg invaliditet ofta inte medför någon verklig ekonomisk förlust, bör det överkompensationsfenomen som man här står inför inte lösas via undantagsregler i ett värdesäkringssystem utan genom en reformering av de grundläggande skadeståndsrättsliga reglerna för beräkning av ersättning för framtida inkomstförlust vid be-

stående arbetsoförmåga. Hithörande frågor är f. n. under övervägande inom skadeståndskommittén.

Mot bakgrund av det nu anförda anser jag inte att den kritik RFV och SAF har anfört mot kommittéförslaget är bärande. Förslaget synes mig tvärtom vara väl ägnat att läggas till grund för lagstiftning.

4.2.2 *Finansiering och juridisk konstruktion*

Av största intresse när det gäller att utforma ett värdesäkringssystem är frågan vem som skall bekosta värdesäkringen. Som jag nämnde har kommittén stannat för att ändringarna i penningvärdet bör inverka på själva skadeståndsskyldighetens omfattning, dvs. att värdesäkringen bör finansieras av den skadeståndsskyldige själv resp. av det kollektiv i vilket han på grund av ansvarsförsäkring ingår. Kommittén avfärdar sålunda tanken att värdesäkringstilläggen skulle bekostas av allmänna medel. Den finner det också uteslutet att man uttaxerar tilläggen på vissa mera begränsade kategorier av medborgare, t. ex. vissa försäkringskollektiv. Enligt kommittén är det ogörligt att sakligt motivera en sådan ordning och att finna en juridiskt hållbar konstruktion av ett sådant system.

Ett par remissinstanser anser emellertid att man bör diskutera alternativa lösningar av det antydda slaget. Särskilt gäller detta möjligheterna att bekosta värdesäkringen med allmänna medel. SAF ifrågasätter om inte staten bör svara för värdesäkringen och motiverar detta med att staten i högre grad än en enskild betalningsförpliktad eller ett kollektiv av försäkringstagare kan påverka de inflationsdrivande faktorerna. Försäkringsjuridiska föreningen anser det önskvärt att man bättre undersöker möjligheterna att finna lösningar enligt vilka man undviker att belasta vare sig skadelidande eller skadeståndsskyldiga med de förluster som uppstår till följd av penningvärdets fall. Avsaknaden av en diskussion härom försvårar enligt föreningen bedömningen av de lösningar som kommittén föreslår.

Enligt min mening måste man redan av principiella skäl avvisa tanken att bekosta värdesäkringen med statsmedel. I likhet med kommittén anser jag mig inte heller kunna förorda en lösning som innebär att man lägger kostnaderna på mera begränsade kategorier av medborgare, t. ex. vissa kollektiv av försäkringstagare.

För egen del anser jag att såväl principiella som sakliga skäl talar för kommitténs lösning. Avsikten med ett skadestånd i form av livränta är att den skadelidande skall få täckning för förlust av inkomst eller underhåll under livräntans löptid. Det åligger med andra ord den skadeståndsskyldige att bidra till den skadelidandes kontinuerliga försörjning i en omfattning som svarar mot förlusten. Om penningvärdet växlar under livräntetiden är detta liktydigt med att förlusten varierar i omfattning. Att sådana variationer kan komma att inträffa är möjligt att förutse när man prövar skadeståndsfrågan. Det är från dessa utgångs-

punkter väl motiverat att man — om en sådan lösning är tekniskt möjlig — redan från början bestämmer ersättningsskyldigheten så att den svarar mot den faktiska, under årens lopp varierande förlusten.

4.2.3 *Möjligheterna att täcka värdesäkring genom försäkring*

Ansvarsförsäkringens dominerande ställning på skadeståndsområdet gör det nödvändigt att pröva försäkringens förutsättningar att sörja för ett inflationsskydd för livräntorna. Värdesäkringssystemet måste vara utformat på sådant sätt att kostnaderna kan täckas inom ramen för försäkringen.

Under förarbetena till TLL diskuterade trafiklivräntekommittén två olika alternativ för lösning av frågan om finansiering av värdesäkring inom trafikförsäkringens ram. De båda alternativen betecknades som kapitaltäckningssystem A och B. Enligt A-systemet finansieras värdesäkringstilläggen successivt under livräntans löptid så att kostnaderna för varje tillägg kommer att belasta det vid tiden för tilläggets fastställande aktuella försäkringstagarkollektivet. Enligt B-systemet fonderas från början ett så stort belopp att det skall täcka framtida värdesäkringstillägg, vilket innebär att kostnaderna för dessa i sin helhet drabbar skadeårets kollektiv av försäkringstagare. För trafiklivräntornas del valdes kapitaltäckningssystem A. Skadeståndskommittén har emellertid vid sina överväganden kommit till att en allmän värdesäkring av skadeståndslivräntor bör finansieras enligt system B.

Av remissinstanserna är det endast LO som har förespråkat A-systemet. Kommittén har som en nackdel med A-systemet framhållit risken för att försäkringskollektivet minskar under livräntans löptid, t. ex. genom att försäkringstagarna övergår till självrisk. En sådan utveckling skulle försvaga kollektivets förmåga att klara framtida fondavsättningar. Enligt LO skulle emellertid denna risk kunna motverkas genom att ansvarsförsäkringen gjordes obligatorisk. Organisationen upprepar sitt tidigare i olika sammanhang framförda krav på obligatorisk ansvarsförsäkring för arbetsgivare.

Med anledning av dessa synpunkter vill jag erinra om att riksdagen i samband med sin behandling av prop. 1972: 5 med förslag till skadeståndslag m. m. har uttalat att utbredningen av ansvarsförsäkring bör kartläggas sedan skadeståndslagen har varit i kraft någon tid och att frågan om införandet av en obligatorisk ansvarsförsäkring för arbetsgivare bör prövas först efter en sådan kartläggning (LU 1972: 10, rskr 192). En obligatorisk försäkring för arbetsgivare är således en fråga på längre sikt, som inte nu bör påverka övervägandena i värdesäkringsfrågan. Men även om en sådan försäkring skulle införas undgår man inte de befarade effekterna av A-systemet i förhållande till de stora kollektiv — bl. a. privatansvarsförsäkringen — beträffande vilka obligatorisk försäkringsplikt inte över huvud taget lär bli aktuell. B-systemet

däremot innefattar uppenbarligen inte samma risker för avtappning från försäkringstagarkollektivet som A-systemet. Under remissbehandlingen har visserligen RFV uttalat tvekan om möjligheterna att tillämpa B-systemet utanför ramen av en obligatorisk försäkring. Någon sådan tveksamhet hyscr emellertid varken försäkringsinspektionen eller de enskilda försäkringsinrättningarna, vilka i första hand skall svara för värdesäkringens genomförande, och jag har inte heller för egen del funnit RFV:s betänkligheter väga tungt. Kapitaltäckningssystem B är även av principiella skäl att föredra framför system A, eftersom det innebär att hela värdesäkringskostnaden läggs på det försäkringstagarkollektiv som existerar vid tidpunkten för skadan.

Som kommittén har konstaterat måste av försäkringstekniska skäl det realränteantagande (se avsnitt 2.4.1) på vilket värdesäkring enligt kapitaltäckningssystem B bygger kompletteras med en maximering av inflationsskyddet. Kommittén har för sin del stannat för en årlig begränsning till 5 %, med möjlighet att i viss omfattning till kommande år föra över procenttal som inte har kunnat utnyttjas visst år. Denna ordning synes mig lämplig. Systemet innebär att inte hela inflationsutvecklingen under alla omständigheter kommer att rymmas inom garantin utan att de skadelidande i viss omfattning får stå självrisk. LO har beklagat den föreslagna begränsningen och har förordat att man, sedan det nya systemet har varit i praktisk tillämpning under ca 5 år, prövar om inte procenttalet kan höjas. Jag kan självfallet inte nu uttala mig om behovet av eller möjligheterna till en sådan höjning.

4.2.4 Kostnaderna för värdesäkring

Även med en begränsning av inflationsskyddet till 5 % per år kommer kostnaderna för värdesäkring att bli betydande. Värdet för de enskilda av en allmän indexreglering på skadestandsområdet bör emellertid väga tungt när man bedömer vilka kostnader som kan godtas från samhälls- och privatekonomiska synpunkter. Det är ofrånkomligt att en lagstiftning om allmän värdesäkring måste påverka premienivån inom ansvarsförsäkringen på de områden där någon värdesäkring inte förekommer i dag. Jag anser mig emellertid kunna räkna med att premiehöjningarna skall kunna hållas inom en godtagbar ram. Som uttalats av kommittén och från flera håll under remissbehandlingen bör kostnaderna kunna begränsas på olika sätt, främst genom att försäkringsbolagen får göra fondavsättningarna på grundval av mera realistiska ränteantaganden än dem som tillämpas f. n. Det får ankomma på försäkringsinspektionen att efter överläggningar med försäkringssgivarna fastställa lämpligt avvägda grunder i detta hänseende som tillgodoser både intresset av en rimlig premienivå och behovet av betryggande säkerhet för gjorda åtaganden.

4.2.5 Möjlighet att inköpa värdesäkrad livränta

En värdesäkring enligt det system som nu har beskrivits medför särskilda problem för försäkringsgivare som inte har egen livränterörelse utan fullgör sin skyldighet mot den skadelidande genom att köpa en livränta hos RFV eller hos livförsäkringsbolag ("livbolag"). Utländska försäkringsbolags förening och P & I ("Protection and Indemnity")-assuradörerna har i sina remissyttranden understrukit betydelsen av att det blir möjligt att göra inköp av livräntor som är värdesäkrade inom den ram som kommittén har föreslagit.

Frågan om livränteköp av detta slag har diskuterats vid de överläggningar med försäkringsinspektionen och försäkringsgivarna som jag berörde i inledningen. Det har då framkommit att RFV kan tillhandahålla värdesäkrad trafiklivränta och, om särskilda föreskrifter härom utfärdas, även annan skadeståndslivränta, men att livräntorna med hänsyn till de grunder som verket nu tillämpar för kostnadsberäkningen, särskilt i fråga om realräntan, skulle bli så dyra att inköp i praktiken inte skulle förekomma.

Livbolagens företrädare har ställt sig tveksamma till tanken att livbolagen skulle försälja värdesäkrade livräntor, eftersom inflationsgarantin innebär ett element som hittills har varit främmande för livförsäkringen. Den försäkringstekniskt enklaste lösningen är enligt försäkringsbolagens mening att inköp görs i skadeförsäkringsbolagens livränterörelse. Om en livränta köps hos ett skadeförsäkringsbolag med egen livränterörelse tillförs premien den fond där detta bolag förvaltar de medel som avsatts för bolagets egna skadeståndslivräntor (jfr avsnitt 2.2.2). De överskott som eventuellt uppkommer bör i form av återbäring tillkomma den inköpande försäkringsgivaren.

Också försäkringsinspektionen har ansett denna lösning vara praktiskt genomförbar och vara en lämpligare ordning än att livbolagen säljer skadeståndslivräntor. I den ändrade koncession som blir nödvändig för skadeförsäkringsbolag med egen livränterörelse bör enligt inspektionens mening föreskrivas skyldighet för sådant bolag att tillhandahålla livränta enligt det tänkta förfarandet, detta för att försäkringsgivare som är beroende av inköpsmöjligheter skall kunna vara säkra på att inköp är möjliga. Som förutskickades redan vid inspektionens överläggningar med kommittén är inspektionen beredd att överväga nya grunder för avsättning till livräntefond, och det är givet att sådana grunder kommer att återverka på premien vid försäljning av livränta.

Under dessa förhållanden anser jag mig kunna utgå från att de önskemål som Utländska försäkringsbolags förening och P & I-assuradörerna framfört kommer att kunna tillgodoses och att problemet med inköp av värdesäkrade livräntor följaktligen inte utgör något hinder mot den tänkta lagstiftningen.

4.2.6 Huvuddragen av värdesäkringen av nya livräntor

Ändring av skadeståndslivränta bör, som kommittén har föreslagit, utlösas av ändring av basbeloppet enligt AFL. Enligt LO:s uppfattning bör varje ändring av basbeloppet inverka på livräntorna. En sådan ordning skulle emellertid skapa mycket stora administrativa svårigheter. I likhet med kommittén anser jag det därför nödvändigt att begränsa ändringstillfällena till högst en gång per år och göra ändringen beroende av att basbeloppet sedan senaste ändring gjordes har höjts eller sänkts med minst 5 %. Detta överensstämmer i princip med vad som nu gäller för trafiklivräntorna. Samma ordning kan tillämpas såväl vid sjunkande som vid stigande penningvärde.

Jag ansluter mig också till kommitténs förslag att jämförelsen skall ske mellan decembermånaderna och att eventuell ändring av livräntorna skall äga rum följande 1 januari. En sådan ordning gör det möjligt att meddela föreskrifter om ändring av livräntorna i så god tid att ändringen kan genomföras från avsedd tidpunkt. För att systemet skall bli enkelt och lättillämpat bör samtliga livräntor ändras samtidigt och med samma procenttal.

Jag ämnar föreslå att de nya reglerna skall träda i kraft den 1 januari 1974. Detta innebär att december 1973 blir första jämförelsemånad. Har basbeloppet för december 1974 stigit eller sjunkit med minst 5 % vid jämförelse med basbeloppet för december 1973 skall livräntorna ändras den 1 januari 1975. Ändringen skall omfatta alla livräntor som har fastställts före denna dag. Om basbeloppet inte har förändrats med minst 5 % mellan december 1973 och december 1974 skall ny jämförelse ske i december 1975, också då med basbeloppet för december 1973. En höjning eller sänkning med minst 5 % föranleder ändring fr. o. m. den 1 januari 1976 av alla livräntor fastställda före nämnda datum. Har basbeloppet inte heller då förändrats tillräckligt får ny jämförelse ske mellan basbeloppen för december 1973 och december 1976.

När ändring en gång utlösts blir basbeloppet för decembermånaden närmast före den dag då ändringen skedde utgångspunkt för nästa jämförelse. Om basbeloppet för december 1974 överstiger basbeloppet för december 1973 med minst 5 % och livräntorna alltså höjts den 1 januari 1975, skall sedermera basbeloppet för december 1974 jämföras med basbeloppet för december 1975, etc.

Den årliga maximeringen av inflationsgarantin till 5 % innebär att en höjning av basbeloppet med mer än 5 % under ett år inte slår igenom fullt ut i höjning av livräntorna. Som jag har uttalat i det föregående bör emellertid överskjutande procenttal kunna "balanseras" och tas i betraktande vid senare jämförelsetillfälle. Om basbeloppet ökar med t. ex. 7 % mellan december 1973 och december 1974 höjs livräntorna

med 5 % den 1 januari 1975, medan 2 % av basbeloppshöjningen balanseras till nästa ändringstillfälle. Det räcker då med en höjning om 3 % av basbeloppet mellan december 1974 och december 1975 för ett nytt tillägg om 5 % fr. o. m. den 1 januari 1976.

Mot bakgrund av det nu anförda kan jag i allt väsentligt ansluta mig till kommitténs förslag till lösning av frågan om en allmän värdesäkring av nya skadeståndslivräntor. Till vissa detaljfrågor rörande värdesäkringssystemets funktionssätt återkommer jag i specialmotiveringen.

4.3 Värdesäkring av äldre livräntor

4.3.1 Den allmänna lagstiftningens förhållande till existerande lagstiftning

I likhet med kommittén anser jag att en allmän reglering av skadeståndslivräntornas värdesäkring bör avlösa sådan lagstiftning om värdesäkring av livräntor som redan har genomförts på skadeståndsområdet. Efter samråd med chefen för finansdepartementet och med statsrådet Löfberg har jag därför kommit fram till att TLL och TLF liksom 1971 års kungörelse om tillägg till vissa statliga skadelivräntor i samband med att den allmänna regleringen träder i kraft bör begränsas till att gälla livräntor på grund av händelser som har inträffat före ikraftträdandet.

4.3.2 Frågan om ytterligare lagstiftning beträffande äldre livräntor

Det är självfallet angeläget att den värdesäkringsreform jag nu föreslår kommer så många livräntetagare som möjligt till godo. Frågan om eller på vilket sätt också sådana äldre livräntor som utges av den skadeståndsskyldige själv kan värdesäkras bör därför prövas förutsättningslöst. För egen del anser jag det inte möta några avgörande principiella hinder att låta en lagstiftning som innebär att själva skadeståndsansvaret utvidgas omfatta också livräntor vilka hänför sig till skadefall före den nya lagstiftningens ikraftträdande. Den i början av 1950-talet genomförda lagstiftningen om värdesäkring av familjerättsliga underhållsbidrag gavs på detta sätt en retroaktiv verkan. Detsamma gäller de år 1935 genomförda ändringar i 11 kap. 28 § giftermålsbalken varigenom infördes möjlighet att jämka genom avtal fastställt underhållsbidrag till frånskild make vid väsentligt ändrade förhållanden. Vid båda tillfällena berördes frågan om lagstiftningens retroaktivitet under förarbetena. Som ett avgörande skäl för att låta de nya bestämmelserna om jämkning resp. värdesäkring omfatta också redan fastställda underhållsbidrag åberopades, att avtal om familjerättsliga underhållsbidrag, inte minst med hänsyn till arten av de sociala och etiska in-

tressen som framträder på familjerättens område, väsentligen skiljer sig från vanliga förmögenhetsrättsliga avtal (prop. 1935: 41 s. 10, 1952: 222 s. 43). Ser man skadeståndslivräntorna från synpunkten av deras sociala funktion kommer de familjerättsliga underhållsbidrag mycket nära. De "sociala och etiska intressen" som återopades i de tidigare lagstiftningsärendena gör sig enligt min mening gällande med samma styrka på nu förevarande område. Sakligt sett talar därför starka skäl för att en lagstiftning om värdesäkring av skadeståndslivräntor får omfatta samtliga före ikraftträdandet fastställda livräntor.

Förhållandena på nu förevarande område skiljer sig emellertid i ett väsentligt hänseende från förhållandena på familjerättens område. Periodiskt utgående underhållsbidrag betalas undantagslöst av den underhållsskyldige själv. Flertalet skadeståndslivräntor däremot utgår av ansvarsförsäkring. Kommittén har föreslagit att sådana livräntor, efter mönster av trafiklivräntelagstiftningen, skall värdesäkras genom att de räknas upp till dagens penningvärde och därefter indexregleras samt att kostnaderna för denna värdesäkring skall bestridas gemensamt av samtliga de försäkringstagare som vid lagstiftningens ikraftträdande tillhör ansvarsförsäkringskollektivet. Det lär inte heller finnas någon annan metod som ger tillfredsställande garantier för att värdesäkringstilläggen verkligen utgår. Som jag kommer att utveckla i det följande biträder jag, i likhet med majoriteten av remissinstanserna, kommitténs förslag i denna del.

Den angivna metoden för värdesäkring av äldre s. k. ansvarslivräntor innebär, att i det enskilda fallet kostnaden för värdesäkringen inte kommer att drabba den skadeståndsskyldige själv annat än möjligen i form av en relativt sett obetydlig höjning av ansvarsförsäkringspremien. Om han inte längre har någon ansvarsförsäkring, undgår han helt att bidra till finansieringen. Å andra sidan kommer bidrag att lämnas av samtliga försäkringstagare, oberoende av om de själva tillhör kretsen av de skadeståndsskyldiga eller inte.

Det är av flera skäl, bl. a. rent tekniska och administrativa, inte tänkbart att lägga kostnaderna för värdesäkring av sådana äldre livräntor, som inte utgår av ansvarsförsäkring, på ansvarsförsäkringskollektivet. Om reformen utvidgades till att omfatta även sådana livräntor, skulle det därför bli nödvändigt att i stället i det enskilda fallet lägga hela värdesäkringskostnaden på den skadeståndsskyldige. I många fall skulle detta kunna bli en mycket betungande börda. Om den skadeståndsskyldige numera har en ansvarsförsäkring skulle han dessutom bli tvungen att bidra till finansieringen av värdesäkringen av ansvarslivräntorna. Det skulle sannolikt bli nödvändigt att göra undantag för de — troligen inte alltför sällsynta — fall då den skadeståndsskyldige avlidit och dödsboet efter honom skiftats. Reformen skulle sålunda medföra att olika skadeståndsskyldiga skulle komma att behandlas väsentligt olika.

Sådana konsekvenser är enligt min mening inte godtagbara. Härtill kommer att en reform enligt dessa riktlinjer skulle ge upphov till avsevärda lagtekniska komplikationer. Det skulle bli nödvändigt att genomföra en mycket omfattande reglering, nämligen dels allmänna skadeståndsrättsliga bestämmelser om värdesäkringskyldigheten, omfattande samtliga äldre livräntor, dels regler av tvingande natur om skyldighet för ansvarsförsäkringsgivarna att bestrida kostnaderna för värdesäkringen av de livräntor som utgår av ansvarsförsäkring.

Under nu angivna förhållanden är jag inte beredd att lägga fram förslag om värdesäkring även av sådana äldre skadeståndslivräntor som inte utgår ur ansvarsförsäkring.

Den omständigheten att sådana livräntor lämnas utanför den nya lagstiftningen kommer emellertid enligt min bedömning inte att få större praktisk betydelse. De fall då skadeståndslivränta utges av enskild fysisk person torde vara fåtaliga. I åtskilliga av dessa fall — t. ex. när det gäller skadestånd på grund av brott — torde den skadeståndsskyldige sakna ekonomiska resurser att fullgöra sina förpliktelser, och en lagstadgad värdesäkringsförpliktelse skulle inte få någon praktisk ekonomisk betydelse för den skadelidande. Av större betydelse är de fall då livräntan utges av kommun eller annan juridisk person, som uppträder som självförsäkrare eller av annan anledning inte hade ansvarsförsäkring vid den tid då skadan inträffade. Gruppen av livräntor som utges av självförsäkrare torde vara den största. I dessa fall får man i avsaknad av lagstiftning lita till att de skadeståndsskyldiga frivilligt åtar sig att värdesäkra livräntorna efter de grunder som enligt den nya lagstiftningen avses gälla för de äldre ansvarslivräntorna. Såvitt gäller livräntor som utges av kommun anser jag mig i likhet med kommittén kunna utgå från att sådana åtaganden görs. Det är måhända mer osäkert om andra enskilda skadeståndsskyldiga kommer att göra motsvarande utfästelser. För egen del hyscr jag dock ingen tvekan på den punkten när det gäller sådana större företag som uppträder som självförsäkrare. För de återstående, sannolikt ganska fåtaliga livräntefallen är situationen mera oviss. Jag anser det emellertid inte uteslutet att frågan i viss omfattning kan få sin lösning efter förhandlingar mellan arbetsmarknadens parter. I övrigt anser jag mig kunna räkna med att företagarnas intresseorganisationer är beredda att genom rekommendationer stimulera sina berörda medlemmar att frivilligt medverka till en för de skadelidande tillfredsställande lösning av värdesäkringsproblemet.

Att enstaka livräntor kommer att helt sakna indexreglering lär dock vara oundvikligt. Under remissbehandlingen har ifrågasatts att man för dessa fall skulle lösa värdesäkringsfrågan genom att staten trädde in och bestred kostnaderna för värdesäkringen av allmänna medel. Av skäl som jag har anfört tidigare (avsnitt 4.2.2) anser jag mig dock inte kunna förorda en sådan lösning.

4.3.3 Äldre ansvarslivräntor

Kommittén lägger fram förslag till en särskild lag om uppräknig och fortsatt värdesäkring av sådana äldre skadeståndslivräntor som utgår på grund av ansvarsförsäkring och som inte redan har värdesäkrats genom TLL, TLF eller 1971 års kungörelse om tillägg till vissa statliga skadelivräntor. Lagförslaget är i huvudsak uppbyggt med TLL som förebild. Till äldre ansvarslivräntor, fastställda t. o. m. tredje året före det år då lagen träder i kraft, skall utgå allmänt tillägg, varigenom livräntorna räknas upp till det genomsnittliga penningvärdet andra året före ikraftträdandet. Såväl de uppräknade livräntorna som övriga äldre livräntor — dvs. de som fastställts eller fastställs fr. o. m. andra året före ikraftträdandet — förses sedan, alltefter penningvärdeutvecklingen, med indextillägg inom en årlig ram av 5 %. Fondering för dessa tillägg skall ske enligt kapitaltäckningssystem B (avsnitt 2.4). Kommittén anser att fonderingen i princip skall täckas med hjälp av löpande premieinkomster från de kollektiv som existerar vid tiden för värdesäkringens genomförande. Försäkringsbolagen bör emellertid även kunna ta vissa konsolideringsmedel i anspråk. Kommittén pekar här på de räntevinster som bolagen har gjort på det kapital som ursprungligen fonderats för de ifrågakvarande livräntorna. Kommittén diskuterar också andra metoder att undvika alltför hård belastning på dagens försäkringskollektiv.

Kommitténs motivering för den tänkta ordningen följer i viss omfattning de argument, som åberopades till stöd för att trafikförsäkringskollektivet borde svara för uppräknig och värdesäkring av de äldre trafiklivräntorna. Som jag har redovisat i det föregående pekar kommittén emellertid också på vissa skillnader som har betydelse när man jämför trafikförsäkring och de olika slag av ansvarsförsäkring som nu är aktuella.

De flesta remissinstanser, bland dem JK, försäkringsinspektionen, Sveriges advokatsamfund och de hörda arbetstagarorganisationerna, har tillstyrkt förslaget eller lämnat det utan erinran. Svenska försäkringsbolags riksförbund har med vissa reservationer godtagit den tänkta lagstiftningen. Flera instanser, såsom RFV, SAF och Försäkringsjuridiska föreningen, redovisar emellertid en kritisk inställning. Som alternativ föreslås att allmänna medel tas i anspråk för värdesäkring. En remissinstans för också fram tanken på en frivillig uppräknig och fortsatt värdesäkring med hjälp av fondmedel på så sätt att livräntetagarna kommer i samma läge som de personer som har tecknat pensionsförsäkring eller livränteförsäkring.

För egen del anser jag starka sociala skäl tala för att en indexreglering av de äldre ansvarslivräntorna kommer till stånd. Det är angeläget att man i samband med införandet av en allmän värdesäkring av framtida skadeståndslivräntor prövar alla utvägar att nå en tillfredsställande lösning också av denna fråga.

Åtskilliga synpunkter talar för att frågan löses genom lagstiftning. Härigenom kan man få klara normer för värdesäkringens organisation och finansiering, och endast på detta sätt kan man uppnå säkra garantier för en enhetlig reglering. Jag kan därför inte ansluta mig till tanken att det skulle överlämnas åt försäkringsinrättningarna att själva lösa värdesäkringsfrågan genom frivilliga åtaganden.

Som jag tidigare har framhållit bör det inte komma i fråga att ställa allmänna medel till förfogande för finansiering av en värdesäkring av skadeståndslivräntor. Enligt min mening bör i stället en indexreglering av de livräntor det nu är fråga om bekostas av ansvarsförsäkringen. Från främst försäkringsbolagens sida har visserligen riktats principiella invändningar mot tanken att utnyttja ansvarsförsäkringen på detta sätt. Man har bl. a. pekat på att förfarandet skulle strida mot den för försäkringsrörelse gällande skälighetsprincipen, eftersom kostnaderna skulle komma att drabba ett annat försäkringskollektiv än det som fanns när den skada som föranlett livräntan uppkom. Invändningar av detta slag kan emellertid med samma berättigande riktas mot den lagstiftning om värdesäkring av trafiklivräntorna som statsmakterna antog redan för flera år sedan. Visserligen finns det, som kommittén har påvisat, vissa skillnader mellan trafikförsäkring och vanlig ansvarsförsäkring beträffande organisation och struktur m. m. Dessa skiljaktigheter synes mig dock inte vara av sådan art att de motiverar ett annat principiellt ståndpunktstagande nu än när det gällde trafiklivräntorna.

Även om några principiella hinder inte föreligger mot en värdesäkring inom ansvarsförsäkringens ram måste givetvis frågan om kostnaderna för en sådan ordning tillmätas avgörande vikt när det gäller att ta ställning till om den bör genomföras och i så fall vilken omfattning värdesäkringen bör få. Som kommittén har påpekat får ansvarsförsäkringskollektiven antas vara mera känsliga än t. ex. trafikförsäkringskollektivet för ökad belastning genom premiehöjningar. Vidare måste hänsyn tas till de krav på försäkringsbolagens verksamhet som FRL uppställer. Olika tänkbara lösningar har i dessa avseenden varierande effekt.

Liksom när det gällde trafiklivräntorna står valet mellan de båda kapitaltäckningssystemen A och B. A-systemet innebär som kommittén har påpekat vissa fördelar, framför allt att kostnaderna i det inledande skedet blir mindre betungande än enligt B-systemet. Jag delar emellertid kommitténs och försäkringsinspektionens uppfattning att A-systemet samtidigt har nackdelar som gör det olämpligt i detta sammanhang. För det första kan kravet på soliditet vid fondavsättningen inte tillgodoses om en del av värdesäkringskostnaderna skjuts över på kommande generationer av försäkringstagare. För det andra — och detta argument har visst samband med det första — finns det med A-systemet en betydande risk för att kollektiven försvagas genom att ett antal försäkrings-

tagare antingen går över till annat bolag med ingen eller i varje fall mindre belastning på premierna eller också ökar sin självrisk. Dessa förhållanden medför enligt min uppfattning att man är hänvisad till den lösning som B-systemet innebär.

Jag utgår alltså från att finansieringen bör ske enligt kapitaltäcknings-system B. Eftersom detta system i princip innebär att full kapitaltäckning skall finnas för bolagens förpliktelser medför det bl. a. att kostnaderna för värdesäkring koncentreras till det år då lagstiftningen träder i tillämpning och möjligen några få år därefter. Frågan blir då om den belastning på försäkringskollektiven som härigenom uppkommer blir för stor för att kunna accepteras från de synpunkter som jag nyss angav.

Vissa uppskattningar av kostnaderna har gjorts av kommittén. De förutsätter att lagstiftningen träder i kraft den 1 januari 1973. Kapitalvärdet nämnda dag av utgående ansvarslivräntor, fastställda t. o. m. år 1970, uppskattas enligt f. n. tillämpade beräkningsgrunder till ca 50 milj. kr. Beräknad erforderlig fondökning den 1 januari 1973 för dessa livräntor enligt B-systemet skulle dra en kostnad av ca 50 milj. kr. vid ett realränteantagande=0 och ca 35 milj. kr. vid ett realränteantagande=1. Kommittén har utgått från att nya grunder fastställs, vilka bygger på mera realistiska ränteantaganden än de nuvarande och att också förräntningen av existerande fonder beräknas efter dessa nya grunder.

De motsvarande uppskattningar som har gjorts av försäkringsbolagen bygger också på ett ikraftträdande den 1 januari 1973 men utgår i övrigt från delvis andra förutsättningar. Svenska försäkringsbolags riksförbund hävdar att man, förutom de livräntor som kommittén har räknat med, måste ta hänsyn till livräntor i ersättningsreserven, dvs. ansvarslivräntor som inte har fastställts vid tidpunkten för ikraftträdandet men som hänför sig till skador före denna tidpunkt och för vilka medel har reserverats (avsnitt 2.2.2). Dessa livräntor drar enligt förbundets uppskattning en värdesäkringskostnad av ca 40 milj. kr. Värdesäkringskostnaden för fastställda livräntor beräknar förbundet till 75 milj. kr. i stället för 50 milj. kr. Skillnaden beror på att förbundet förutsätter att de nya grunder för fondavsättning som kan komma att fastställas skall tillämpas endast vid beräkningen av det ytterligare fonderingsbehov som uppkommer genom värdesäkring, medan förräntningen av existerande fonder alltjämt skall beräknas enligt hittills tillämpade grunder. En omräkning av fonderingsbehovet med avseende på redan gällande förpliktelser på grundval av nya realränteantaganden skulle enligt förbundet försvaga försäkringsbolagens allmänna konsolidering.

Totalt överstiger förbundets beräkningar dem som kommittén har gjort med ca 65 milj. kr. Enligt uttalanden av företrädare för förbundet vid de överläggningar som har ägt rum i samband med departementsbehandlingen av lagstiftningsärendet motsvarar kostnaderna för värde-

säkring, beräknade enligt den metod förbundet har använt, ungefär en årspremie inom ansvarsförsäkringen. Folksam har för sin del bedömt att kostnaderna svarar mot ungefär en halv årspremie.

Skillnaderna mellan kommitténs och förbundets beräkningar kan i huvudsak förklaras av två omständigheter. Den första är att kommitténs uppskattningar inte innefattat livräntor som ingår i ersättningsreserven vid den tidpunkt då värdesäkring träder i tillämpning. Att dessa livräntor måste beaktas är emellertid uppenbart. Kostnaderna för värdesäkring av dem kommer att belasta ansvarsförsäkringen, på samma sätt som kostnaderna för värdesäkring av de livräntor som redan är fastställda vid ikraftträdandet. Den andra omständigheten är att kommittén till skillnad från förbundet utgår från att fonderingsbehovet för försäkringsbolagens hittillsvarande förpliktelser skall räknas om enligt de nya grunder för fondavsättning som kan komma att fastställas i samband med värdesäkringens genomförande och som enligt vad kommittén förutsätter skall bygga på mer realistiska realränteantaganden. Kommittén uppskattar med andra ord det totala fonderingsbehovet efter samma beräkningsgrunder för såväl existerande förpliktelser som de förpliktelser den nya lagstiftningen för med sig beträffande de äldre ansvarslivräntorna. Kommitténs beräkningsmetod innebär, att värdesäkring till en del finansieras med konsolideringsmedel.

De nya grunder för fondavsättning som kan förutsättas bli fastställda i samband med värdesäkringens genomförande torde komma att bygga på en förändrad och mer realistisk bedömning av de fonderade medlens förräntning. Grunderna måste emellertid givetvis även i fortsättningen vara utformade så att soliditetskravet tillgodoses. Det är svårt att finna något sakligt hållbart skäl för att dessa grunder inte skulle tillämpas också när det gäller beräkningen av fonderingsbehovet för redan existerande förpliktelser. Att de nya grunderna tillämpas även beträffande de existerande förpliktelserna och därvid frigjorda fondmedel används för finansiering av en del av de nya förmånerna innebär visserligen att den allmänna konsolideringen i bolagen minskar. Häremot får emellertid vägas fördelen av att belastningen på premierna blir mindre. Man får i detta sammanhang inte heller bortse från att den nuvarande konsolideringen har vunnits genom att försäkringstagarna fått betala premier grundade på ränteantaganden med mycket höga säkerhetsmarginaler.

Kommitténs alternativa realränteantaganden (0 resp. + 1 %) bygger på antaganden om en förräntning av fondmedlen efter 5 resp. 6 %.

Som jag tidigare har nämnt får det ankomma på försäkringsinspektionen att efter överläggningar med försäkringsgivarna fastställa lämpligt avvägda grunder för fondavsättning. Vid denna avvägning bör hänsyn tas till försäkringsbolagens möjligheter att i dagens läge placera fondmedel till en relativt hög nyplaceringsränta, bunden på viss tid.

Den följande uppskattningen av fonderingskostnaderna vid övergången till det nya systemet bygger på kommitténs antagande om en 5-procentig förräntning av fondmedlen. Detta innebär givetvis inte något föregripande av den slutliga utformningen av försäkringsbolagens beräkningsgrunder.

Fonderingskostnaderna per den 1 januari 1973 för fastställda livräntor kan med dessa utgångspunkter uppskattas till ca 50 milj. kr. Härtill kommer kostnaderna för sådana livräntor i ersättningsreserven som skulle komma att bli delaktiga av värdesäkringen. Också här bör nya grunder inverka på storleken av fonderingsbehovet. Med hänsyn härtill anser jag att det av förbundet beräknade beloppet ca 40 milj. kr. kan reduceras till ca 30 milj. kr. Om värdesäkringen genomfördes den 1 januari 1973 skulle kostnaderna följaktligen uppgå till ca 80 milj. kr. Jag räknar emellertid med att lagstiftningen inte kan träda i kraft förrän den 1 januari 1974. En förskjutning av ikraftträdandet påverkar storleken av kostnaderna för värdesäkring av de äldre ansvarslivräntorna, eftersom fonderingsbehovet beträffande en nytillkommen årgång kan antas inte obetydligt överstiga fonderingsbehovet för livräntor som under motsvarande tidsperiod upphör att utgå och den besparing man gör genom att värdesäkringen för övriga äldre livräntor omfattar ett år mindre än som annars skulle ha blivit fallet. Det är svårt att ange hur stor ökningen av fonderingsbehovet kan bli. Jag anser emellertid inte att man har anledning att räkna med högre belopp än ca 10 milj. kr.

Slutsatsen av dessa överväganden blir att den sammanlagda ökningen av fonderingsbehovet i samband med värdesäkringen av de äldre ansvarslivräntorna kan uppskattas till ca 90 milj. kr. Beloppet är i och för sig av den storleken att det framstår som befogat att överväga olika möjligheter att reducera det och därmed mildra belastningen på dagens försäkringskollektiv.

Flera remissinstanser har förordat att vissa livräntor utesluts från värdesäkringen, nämligen livräntor i fall med låg invaliditetsgrad, där den skadelidandes förlust erfarenhetsmässigt är ringa eller obefintlig. Svenska försäkringsbolags riksförbund har föreslagit att gränsen dras vid en invaliditetsgrad av 20 eller 30 %. Ett tänkbart alternativ är enligt förbundet att man i varje enskilt fall undersöker den skadelidandes ekonomiska situation och på grundval av denna undersökning bestämmer om livräntan skall värdesäkras. Förbundet har beräknat att kostnaden kan nedbringas med hälften, om värdesäkringen begränsas till livräntefall där invaliditeten uppgår till minst 30 %. Andra utvägar att minska belastningen på det aktuella ansvarsförsäkringskollektivet har diskuterats vid överläggningarna med försäkringsinspektionen och försäkringsbolagen under departementsbehandlingen. En möjlighet är att man begränsar inflationsgarantin till 4 % i stället för 5 % per år eller att begränsningen av inflationsgarantin tillämpas också vid beräkningen av all-

mänt tillägg, dvs. vid uppräknig av äldre livräntor till penningvärdet vid lagstiftningens ikraftträdande.

Av skäl som jag har anfört i det föregående (avsnitt 4.2.1) anser jag mig inte kunna förorda en lösning som innebär att man schablonmässigt eller efter individuell prövning utesluter livräntor med viss lägre invaliditetsgrad från lagstiftningen om värdesäkring.

Att för samtliga äldre livräntor begränsa inflationsgarantin till 4 % per år i stället för 5 % skulle medföra en besparing på 20 % av den del av fonderingskostnaderna som belöper på framtida indextillägg. Om denna andel schematiskt beräknas till ca 75 milj. kr. av de sammanlagda kostnaderna om ca 90 milj. kr. blir besparingen ca 15 milj. kr. Denna lösning kan enligt min mening väljas endast om man genomför en motsvarande reducering av inflationsgarantin också för nya skadeståndslivräntor. Ett system med olikvärdiga inflationsgarantier för skilda slag av livräntor, där garantins omfattning blir beroende på vid vilken tidpunkt livräntan fastställts, skulle enligt min mening innebära en diskriminering av vissa livräntetagare som inte sakligt kan försvaras. Härtill kommer att ett sådant system skulle ge upphov till administrativt krångel och besvär med ökade kostnader som följd, vilka delvis skulle neutralisera de besparingar man vill åstadkomma. Å andra sidan är jag inte beredd att förorda en generell försvagning av inflationsgarantin genom att procentsatsen sänks från 5 till 4 % för både nya och äldre livräntor. Det råder praktiskt taget full enighet om att ramen för värdesäkringen bör bestämmas till 5 %, och det har t. o. m. gjorts gällande att denna ram kan behöva vidgas i en framtid. Under dessa förhållanden anser jag det inte kunna ifrågakomma att generellt reducera värdet av inflationsgarantin med 20 % enbart för att bespara dagens försäkringskollektiv en engångsutgift på 15 milj. kr.

Det kan visserligen sägas möta mindre betänkligheter att införa mindre förmånliga beräkningsgrunder i fråga om allmänt tillägg till äldre livräntor än vad kommittén har föreslagit, t. ex. genom att låta uppräknigen ske med vissa schematiskt beräknade procenttal i stället för att utgå från den faktiska penningvärdeförsämringen. Även om en sådan metod tillämpades mycket drastiskt skulle emellertid besparingen bli så obetydlig — den av kommittén beräknade totala kostnaden för uppräknigen uppgår inte till mer än ca 13 milj. kr. — att vinsten för försäkringskollektivet inte står i rimlig proportion till de enskilda livräntetagarnas förluster.

Av nu anförda skäl anser jag mig inte kunna föreslå att omfattningen av värdesäkringen inskränks i förhållande till kommitténs förslag. Det finns dock vissa andra möjligheter att lindra belastningen på ansvarsförsäkringen. Vad jag framför allt syftar på är en uppdelning av kostnaderna på mer än ett försäkringsår. En viss spridning uppkommer redan av den anledningen att vissa livräntor, som lagstiftningen skulle komma att

omfatta, ännu inte är fastställda vid tidpunkten för ikraftträdandet. Vad gäller de före denna tidpunkt fastställda livräntorna kan visserligen göras gällande att soliditetskravet enligt FRL i princip kräver att den totala förpliktelsen skuldförs och säkerställs genom fondavsättning i ett sammanhang. Enligt min mening bör man emellertid kunna godta att kostnaderna fördelas över en begränsad tidsperiod, exempelvis så att full täckning har uppnåtts ett par år efter ikraftträdandet. Om beslut i lagstiftningsfrågan fattas i god tid före ikraftträdandet bör uppbyggandet av fonderna kunna inledas redan innan de nya reglerna träder i kraft, vilket i praktiken innebär en ytterligare utsträckning av perioden för täckning av de nya förpliktelserna. Från försäkringsinspektionens sida har man vid tidigare nämnda överläggningar förklarat sig vara i princip beredd att godta en sådan uppdelning, under förutsättning att statsmakterna accepterar en sådan ordning.

Med hänsyn till intresset av att i största möjliga utsträckning begränsa den börda på ansvarsförsäkringen som värdesäkringen kommer att innebära anser jag i likhet med kommittén att någon motsvarighet till sådant särskilt tillägg eller extra tillägg som enligt TLL och TLF kan utgå till trafiklivränta inte bör införas i den nu aktuella lagstiftningen.

Kommitténs uppfattning att någon omfördelning mellan försäkringsgivarna av kostnaderna för uppräknings och värdesäkring inte bör ske har vunnit anslutning under remissbehandlingen. Jag har för egen del inte någon avvikande mening i den frågan.

Med utgångspunkt från att lagstiftningen träder i kraft den 1 januari 1974 kommer uppräknings och den fortsatta värdesäkringen av ansvarslivräntorna enligt mitt förslag att ske enligt följande.

Livräntor fastställda före utgången av år 1971 räknas upp så att de når 1972 års penningvärde. Detta sker genom att de förses med *allmänt tillägg*, beräknat på grundval av medelvärdet av konsumentprisindex för år 1972. Någon procentuell begränsning av inflationsgarantin bör inte ske vid beräkningen av allmänt tillägg.

Till de uppräknade livräntorna liksom till övriga äldre ansvarslivräntor — dvs. de som fastställts eller fastställs fr. o. m. år 1972 — utgår i fortsättningen *indextillägg*. Sådant tillägg utlöses enligt de principer som föreslås gälla för ändring av nya livräntor. Sänkning av basbeloppet inverkar dock inte på utgående tillägg. Ett första indextillägg utgår fr. o. m. den 1 januari året efter det år då basbeloppet för december månad överstigit basbeloppet för december 1972 med minst 5 %. Ytterligare indextillägg utgår sedan fr. o. m. den 1 januari året efter det år då basbeloppet för december stigit med minst 5 % i jämförelse med det basbelopp som senast utlöst ändring. Jag kan om den tänkta ordningen i övrigt hänvisa till vad som har anförts angående nya livräntor (avsnitt 4.2.6). Vad som där sägs om ändring av sådana livräntor, om balansering av icke utnyttjade procenttal etc. får motsvarande tillämpning vid fastställandet av indextillägg till äldre ansvarslivräntor.

Efter de allmänna tilläggen får livräntor fastställda t. o. m. år 1971 anses utgå i 1972 års penningvärde. Livräntor fastställda under år 1972 utgår också i detta penningvärde. Indextillägg till nu nämnda livräntor, dvs. dem som är fastställda t. o. m. år 1972, bör kunna utgå redan fr. o. m. den 1 januari 1974. Det innebär att första jämförelsemånad skall vara december 1972. Om basbeloppet stiger med minst 5 % mellan december 1972 och december 1973 kan ett indextillägg till livräntor fastställda t. o. m. år 1972 komma i fråga redan den 1 januari 1974, då lagstiftningen föreslås träda i kraft.

Kommittén har ansett att också livräntor fastställda under året närmast före ikraftträdandet — vilket enligt mitt förslag innebär livräntor fastställda under år 1973 — skall kunna få indextillägg på grund av en minst 5-procentig basbeloppsökning under fastställelseåret. Jag delar denna uppfattning och förutsätter liksom kommittén att hänsyn vid fastställandet av livräntorna tas till möjligheten av att indextillägg kan komma att utgå redan från följande årsskifte.

Indextillägg till livräntor fastställda efter det att lagstiftningen har trätt i kraft följer de principer jag har angett i det föregående. Det innebär att tillägg kommer i fråga tidigast fr. o. m. den 1 januari året efter fastställelseåret. Också här bör man, för att undvika överkompensation, vid fastställandet ta hänsyn till möjligheten av indextillägg från följande årsskifte.

4.3.4 *Äldre trafiklivräntor*

Som jag tidigare har nämnt (avsnitt 4.3.1) bör tillämpningen av TLL och TLF i enlighet med kommitténs förslag begränsas till livräntor på grund av skadehändelser som har inträffat före ikraftträdandet av den allmänna lagen om ändring av skadeståndslivräntor, dvs. enligt mitt förslag före den 1 januari 1974.

Kommittén anser att trafiklivräntelagstiftningen i övrigt bör behållas oförändrad och följaktligen inte bringas att överensstämma med den allmänna lagen om ändring av skadeståndslivräntor och ansvarslivräntelagen på de punkter där olikheter föreligger, t. ex. beträffande finansieringssystem och begränsning av den årliga inflationsgarantin. Denna ståndpunkt har kritiserats under remissbehandlingen. Man har pekat på värdet av enhetliga regler när indextillägg beräknas men också på det orättvisa i att trafiklivräntetagarna blir en mera gynnad grupp än övriga som uppbär skadeståndslivränta.

De mest betydelsefulla olikheterna mellan trafiklivräntelagstiftningen och den föreslagna nya lagstiftningen hänför sig till valet av kapitaltäckningssystem och till inflationsgarantins storlek. Dessa två frågor hänger nära samman. Kapitaltäckningssystem B, som innebär att fondavsättningen skall ske i ett sammanhang, förutsätter nämligen att indextilläggen begränsas inom en årlig procentuell ram. Valet av finansieringssystem beror alltså på om en sådan ram kan godtas eller inte.

Den enda begränsning som nu finns i TLL och TLF är möjligheten för Kungl. Maj:t att, om särskilda skäl föreligger, förordna att nytt indextillägg inte skall utgå eller att det skall utgå endast i mindre omfattning än som annars skulle vara fallet (11 § TLL, 2 § TLF). Som kommittén har konstaterat innebär TLL och TLF att den som uppbär en trafiklivränta för närvarande åtnjuter praktiskt sett obegränsad värdesäkring. En begränsning av inflationsgarantin till 5 % per år skulle alltså innebära viss försämring för livräntetagarna vid jämförelse med nuvarande förhållanden. Utvecklingen av indextilläggen enligt trafiklivräntelagarna ger en påtaglig praktisk illustration till detta. Om inflationsgarantin hade varit begränsad till 5 % redan enligt TLL och TLF skulle det senaste indextillägget, som utgår fr. o. m. den 1 januari 1972 med 10 %, ha stannat vid 5 %.

Jag vill rent allmänt framhålla att det måste krävas mycket starka skäl för en lagändring som försämrar de nuvarande livräntetagarnas förmåner enligt trafiklivräntelagstiftningen. Jag kan inte finna att remissinstansernas argument har tillräcklig tyngd för att motivera en sådan lagändring. De påtalade administrativa svårigheterna torde kunna övervinnas, och de skillnader i indextilläggens storlek som kan bli resultatet av att skadeståndslivräntor värdesäkras enligt två skilda system får ses som en direkt konsekvens av att de båda systemen vilar på olika förutsättningar. Det rör sig i ena fallet om värdesäkring inom ramen för ett obligatoriskt garantiförsäkringssystem och i det andra fallet om värdesäkring av livräntor som utges på grundval av frivillig ansvarsförsäkring. Det bör f. ö. uppmärksammas att livräntor som regleras enligt TLL och TLF blir en övergångskategori som i och med att den allmänna lagen om ändring av skadeståndslivräntor genomförs kommer att utgöra en allt mindre del av det totala livräntebeståndet och som så småningom kommer att helt försvinna.

I enlighet med det anförda bör alltså det nuvarande finansieringssystemet och den i princip obegränsade inflationsgarantin behållas beträffande de äldre trafiklivräntorna. Detta bör gälla även sådana trafiklivräntor som fastställs efter den nya lagstiftningens ikraftträdande men på vilka äldre lag blir tillämplig därför att skadan har inträffat dessförinnan.

Enligt uttalande av kommittén bör ett mera realistiskt räntetagande inverka även på de nuvarande trafiklivräntefonderna. Denna bedömning har vid remissbehandlingen vunnit stöd av Folksam. Frågan om eventuell omräkning av fonderingsbehovet inom trafikförsäkringen prövas i första hand av försäkringsinspektionen. Vid uppskattningen av kostnaderna för värdesäkringen av äldre ansvarslivräntor har jag utgått från att även fonderingen för existerande förpliktelser bör kunna påverkas av ett nytt räntetagande. Detsamma synes mig böra gälla i fråga om de äldre trafiklivräntorna.

4.4 Värdesäkring av livräntor med internationell anknytning

4.4.1 Äldre trafiklivräntor

TLL och TLF medger i dag inte att värdesäkringstillägg utgår till livränta till följd av skada som har inträffat utomlands. Kommittén föreslår den ändringen att tillägg skall kunna utgå till sådan livränta om den uppbärs av svensk medborgare eller av utlänning med hemvist i Sverige. Förslaget är utformat med beaktande av att trafikförsäkringsbolagen sedan ett par år har åtagit sig att tillämpa svensk skadeståndsrätt vid reglering av trafikskador som i utlandet drabbar svenskar eller här bosatta utlänningar, om en sådan tillämpning är till förmån för den skadade.

Kommitténs förslag har inte mött några erinringar under remissbehandlingen. Försäkringsinspektionen anser att det tillgodoser syftet med den framställning som inspektionen har gjort i syfte att få en lagändring till stånd (avsnitt 3.3.1).

Jag instämmer med kommittén i att det åtagande som trafikförsäkringsbolagen har gjort bör hälsas med tillfredsställelse. Som kommittén konstaterat har åtagandet i viss mån förändrat de förutsättningar under vilka utlandsundantagen i TLL och TLF tillkom. Det bör framdeles inte föreligga hinder mot att utge värdesäkringstillägg till livräntor som utgår till svenskar och här bosatta utlänningar, vilka har trafikskadats utomlands och vilkas rätt till skadestånd bedöms enligt svensk rätt. Jag anser att kommitténs förslag utgör en lämplig lösning av denna fråga. Emellertid bör vid tiden för lagstiftningens ikraftträdande fastställda livräntor på grund av utlandsskador, vilka med hänsyn till utlandsundantaget i TLL inte värdesäkrats, förses med allmänt tillägg enligt samma grunder som gäller för äldre ansvarslivräntor. Jag skall i specialmotiveringen behandla denna och övriga frågor som uppkommer med anledning av ett förändrat utlandsundantag i trafiklivräntelagstiftningen.

4.4.2 Äldre ansvarslivräntor

Beträffande de äldre ansvarslivräntorna tänker sig kommittén ett mera restriktivt utlandsundantag än i fråga om de äldre trafiklivräntorna. Lagstiftningen om äldre ansvarslivräntor bör enligt kommittén över huvud taget inte gälla livränta till följd av skada som har inträffat utomlands.

JK har ifrågasatt om inte även äldre ansvarslivräntor på grund av utlandsskada bör värdesäkras i fall då den skadelidande är svensk medborgare eller bosatt i Sverige. I övrigt har kommittéförslaget inte mött några invändningar under remissbehandlingen.

I likhet med kommittén räknar jag med att livränta endast undantagsvis förekommer som skadestånd vid skada som har inträffat i utlandet. Här finns inget utvidgat åtagande från försäkringsbolagens sida

om tillämpning av svensk skadeståndsrätt. Om livränta skulle förekomma är det på grund av *lex loci delicti*-regelns dominans troligt att den har bestämts med tillämpning av utländsk lag. Jag kan visserligen instämma i kommitténs uppfattning att det är principiellt och praktiskt olämpligt att en livränta som har bestämts enligt utländsk lag förses med värdesäkringstillägg, men samma situation kan uppkomma med den utvidgning av TLL:s tillämpning som jag enligt det tidigare sagda förordar. Även om de fall där äldre ansvarslivränta på grund av skada i utlandet har fastställts på grund av svensk lag torde vara sällsynta finner jag att intresset av likformighet i lagstiftningen om äldre livräntor och av rättvisa mellan olika kategorier av livräntetagare motiverar att ansvarslivräntelagen i det nu berörda avseendet får samma tillämplighet som TLL.

4.4.3 Nya livräntor

Den ordning för värdesäkring av nya livräntor som jag föreslår innebär en utvidgning av skadeståndsskyldigheten. Den som enligt svensk lag åläggs att utge skadeståndslivränta blir samtidigt skyldig att hålla livräntan värdesäkrad. Avgörande för om värdesäkring skall ske eller inte är följaktligen om svensk lag tillämpas vid prövningen av skadeståndsskyldigheten. I detta avseende bör inte göras någon skillnad mellan värdesäkringstillägg och andra skadeståndsposter som kan komma i fråga enligt svensk lag. Det är sålunda enligt min mening från principiella och praktiska synpunkter inte lämpligt att utvidga värdesäkringsförpliktelsen att gälla också i fall då skadeståndet bestäms enligt utländsk lag. Jag kan därför inte tillmötesgå de önskemål JK har framställt om tillämpning av värdesäkringsreglerna också i andra fall än då skadeståndet bestäms enligt svensk lag. Beträffande trafikskador som drabbar svenskar eller här bosatta utlänningar utomlands och för vilka svenskt trafikförsäkringsbolag svarar torde f. ö. det förutnämnda åtagandet i praktiken leda till att svensk lag så gott som alltid blir tillämpad. Inte heller är jag beredd att föreslå någon inskränkning i tillämpningen, innebärande att endast livräntor till personer av svensk nationalitet eller med hemvist i Sverige värdesäkras. De argument på denna punkt som har anförts av P & I-assuradörerna har inte övertygat mig om nödvändigheten att göra ett principiellt så betydelsefullt ingrepp i tillämpligheten av skadeståndsreglerna som en inskränkande föreskrift av detta slag skulle innebära.

4.5 Lagtekniska frågor

JK har ifrågasatt om inte all värdesäkringslagstiftning beträffande skadeståndslivräntor bör samlas i en enda författning. Jag kan för min del instämma i att man härigenom kan vinna viss överskådlighet, men jag vill samtidigt påpeka att åtgärden innefattar åtskilliga komplika-

tioner av lagteknisk natur. Värdesäkringssystemen för nya och äldre livräntor kommer med mitt förslag att skilja sig åt i viktiga avseenden, liksom systemen för äldre trafiklivräntor och äldre ansvarslivräntor kommer att på vissa punkter innehålla olikheter sinsemellan. Vidare bör i sammanhanget beaktas att regleringen beträffande äldre livräntor är av övergångsnatur. Jag anser mot denna bakgrund att avgörande skäl talar för en uppdelning av reglerna på skilda författningar.

I enlighet med kommitténs förslag anser jag att bestämmelserna om ändring av nya skadeståndslivräntor bör tas upp i en särskild lag. I skadeståndslagen bör införas en hänvisning till denna lag. I fråga om äldre ansvarslivräntor bör också en särskild lag utfärdas. Vissa mindre ändringar bör samtidigt göras i TLL och TLF. Till dessa ändringar återkommer jag i specialmotiveringen.

5 Upprättade författningsförslag

I enlighet med det anförda har inom justitiedepartementet upprättats förslag till

- 1) lag om ändring av skadeståndslivräntor,
- 2) lag om tillägg till vissa ansvarslivräntor,
- 3) lag om ändring i skadeståndslagen (1972: 207),
- 4) lag om ändring i lagen (1967: 663) om tillägg till vissa trafiklivräntor,
- 5) lag om ändring i förordningen (1967: 666) om tillägg till vissa trafiklivräntor, som utgår av statsmedel, m. m.

Förslagen torde få fogas till statsrådsprotokollet i detta ärende som *bilaga 3*.

Rörande de enskilda bestämmelserna i förslagen vill jag ytterligare anföra följande.

6 Specialmotivering

6.1 Förslaget till lag om ändring av skadeståndslivräntor

1 §

Denna paragraf innehåller den grundläggande föreskriften att skadeståndslivränta skall ändras i anslutning till basbeloppet enligt AFL. Som framgår av den allmänna motiveringen (ävsnitt 4.2.1) skall livräntan följa såväl stigande som sjunkande penningvärde. Därför sägs i paragrafen att livräntan skall ändras. Index för ändringarna är basbeloppet enligt AFL. Att värdesäkringens omfattning begränsas inom viss årlig ram framgår av 3 § första stycket andra punkten.

Vad som förstås med livränta kan i allmänhet inte vara svårt att av-

göra. Periodisk ersättning som bestäms med tillämpning av 5 kap. 2 eller 3 § skadeståndslagen eller annan regel om skadestånd vid personskada hör hit.

Enligt kommitténs mening bör även en s. k. provisorisk livränta omfattas av lagen. Denna ståndpunkt har kritiserats från flera håll under remissbehandlingen. Det framhålls att man, då en provisorisk livränta beräknas, kan ta hänsyn till eventuellt förestående löne- och kostnadsutveckling. Vid omprövning av livräntan görs som regel en justering med hänsyn även till utfallet för gången tid. Enligt Svenska försäkringsbolags riksförbund ingår provisoriska livräntor i den fortlöpande regleringen av skadan till dess att livräntan blir definitiv och kapitalbelopp fonderas.

För egen del anser jag att kritiken mot kommitténs ståndpunkt har avsevärd tyngd. Jag vill också peka på svårigheten att beträffande livräntor som inte har slutligt prövats ange utgångspunkten för värdesäkring. Vidare måste det mången gång bli svårt att dra gränsen mellan en provisorisk livränta och sådan a conto-betalning av ett periodiskt belopp som görs i avvaktan på en grundligare prövning av skadeståndet och som enligt kommitténs mening inte bör jämföras med livränta. Jag förordar av nu angivna skäl att värdesäkringens skall omfatta bara slutligt fastställda livräntor. Ett livräntebelopp som inte har blivit definitivt fastställt får i stället anpassas till penningvärdeförändringarna genom att beloppet justeras vid eventuell omprövning eller vid det slutliga fastställandet. Jag anser mig kunna räkna med att försäkringsbolagen vid sin skadereglering kommer att se till att en sådan anpassning kommer till stånd. I övrigt vill jag i detta sammanhang endast tillfoga att lagen givetvis skall vara tillämplig på fastställd livränta beträffande vilken vid fastställandet har föreskrivits att den skall omprövas vid viss tidpunkt.

Enligt mitt förslag skall lagstiftningen träda i kraft den 1 januari 1974. Den kan då tillämpas på livräntor som grundar sig på händelser vilka har inträffat nämnda datum eller senare. Tidpunkten för den skadeorsakande händelsen är avgörande för lagens tillämplighet, inte tidpunkten för livräntans fastställande. Denna tidpunkt får däremot betydelse för frågan om en livränta skall ändras (2 § tredje stycket). Om den skadeorsakande händelsen har inträffat före ikraftträdandet kan någon av de lagar som reglerar värdesäkringens av äldre livräntor i stället gälla.

Lagen innebär en utvidgning av skadeståndsskyldigheten i förhållande till vad som gäller f. n. Skadeståndet skall omfatta också belopp som behövs för att anpassa livräntan till penningvärdets utveckling.

För att en livränta skall värdesäkras förutsätts att den har fastställts till fullgörande av skadeståndsskyldighet. Den dom eller det avtal som bestämmer skyldigheten skall grunda sig på skadeståndslagen, skadeståndsrättslig speciallagstiftning eller i rättspraxis utbildade grundsatser

om skadeståndsansvar. Som kommittén har framhållit innebär en uttrycklig eller underförstådd hänvisning i speciallag eller i avtal till allmänna skadeståndsregler i fortsättningen att livränta som bestäms enligt speciallagen eller avtalet skall vara värdesäkrad. Livränta som utgår på grund av s. k. trygghetsförsäkring bör omfattas av värdesäkring, eftersom ersättningen enligt denna försäkring skall bestämmas efter samma grunder som skadestånd.

Kommittén behandlar även det fallet att någon tar på sig betalningsskyldighet utöver skadeståndsreglerna, t. ex. i förlikningsavtal. Jag instämmer i kommitténs uppfattning att det ofta bör vara naturligt att värdesäkring då skall gälla, särskilt om åtagandet endast till en del går utöver skadeståndsreglerna. Däremot måste man, när det gäller olika former av ersättning "ex gratia" eller annan gottgörelse som inte innebär fullgörande av skadeståndsskyldighet, kräva uttryckligt stöd i särskild förklaring c. d. för att värdesäkring skall komma i fråga.

Kommittén diskuterar betydelsen i vissa sammanhang av att värdeföljsamhet är en del av själva skadeståndsskyldigheten (betänkandet s. 71—72). Bl. a. påvisas att värdesäkringskostnaderna måste inräknas vid prövningen av om skadeståndet täcks av de belopp vartill trafikförsäkringsgivares ansvarighet begränsats enligt 11 § TFL eller begränsningsbelopp som gäller enligt villkoren i vanlig ansvarsförsäkring. Om begränsningsbelopp av detta slag inte räcker till kommer skadeståndsbördan till en del att falla på den skadeståndsskyldige personligen. För trafikförsäkringens del saknar detta förhållande praktisk betydelse eftersom begränsningsbeloppet vid personskada redan nu är tillräckligt högt. Men beträffande den frivilliga ansvarsförsäkringen förutsätter jag, i likhet med kommittén och försäkringsinspektionen, att en höjning av begränsningsbeloppen kan behöva övervägas.

I vissa fall är själva skadeståndsskyldigheten begränsad till visst belopp. Kommittén ger flera exempel på detta, bl. a. reglerna om begränsning av redares ansvar i 254 § sjölagen (1891: 35 s. 1). Om värdesäkringen är en del av själva skadeståndet måste kostnaderna för den rymmas inom det belopp till vilket skadeståndsansvaret har begränsats.

Underlag för beräkning av ändring är livräntans grundbelopp, eventuellt förhöjt eller reducerat med hänsyn till tidigare ändringar enligt lagen. Detta är så naturligt att det inte särskilt behöver uttalas i lagen. Också sådana förändringar i livräntans storlek som enligt det beslut varigenom denna fastställts skall äga rum, t. ex. när livräntetagaren uppnår viss ålder, inverkar givetvis på beräkningsunderlaget.

Om det i beslutet har angetts att livräntan vid viss tidpunkt skall reduceras till viss kvotdel av tidigare belopp bereder det inte några svårigheter att avgöra vilket underlag som skall gälla för beräkning av ändring. Har det t. ex. bestämts att livräntan skall nedsättas till hälften då livräntetagaren uppnår 67 års ålder skall senare tillägg eller avdrag räknas på hälften av det livräntebelopp som utgick vid nämnda tidpunkt.

Skulle ett beslut om livränta däremot innebära att livräntan vid viss framtida tidpunkt skall höjas eller sänkas till visst angivet belopp är det inte lika givet vad som utgör underlag för beräkning av fortsatta ändringar. Kommittén har för sin del tänkt sig att man till följd av den nya lagen alltid bör ange förändringar i livräntan under dess löptid som kvotdel av tidigare gällande livränta. Om framtida livräntebelopp i stället anges som ett absolut tal, kan det enligt kommittén ifrågasättas om inte detta tal bör justeras med hänsyn till de ändringar enligt lagen som har ägt rum under tiden mellan fastställandet och den tidpunkt från vilken det nya beloppet skall gälla. Jag anser emellertid att frågan bör lösas på det sättet att ändring enligt den föreslagna lagen får giltighet beträffande alla fastställda livräntebelopp, alltså även sådana som ännu inte har aktualitet när ändring äger rum. Om det t. ex. i en dom eller ett avtal har angetts att livränta skall utgå med 20 000 kr. per år fram till dess att livräntetagaren fyller 25 år och därefter med 30 000 kr. per år innebär den av mig förordade principen att beloppet 30 000 kr. vid den tidpunkt då det skall börja utgå har ändrats i enlighet med vad som beslutats beträffande övriga livräntor under tiden mellan fastställandet och nämnda tidpunkt. Begreppet livränta i förslaget avser i enlighet härmed alla livräntebelopp som finns fastställda vid den tidpunkt då ändring sker enligt 2 §, vare sig livräntan faktiskt utgår vid ändringstillfället eller skall utgå först vid en framtida tidpunkt.

Skadeståndslivränta utgår ofta vid sidan av annan förmån, t. ex. för-tidspension enligt AFL eller yrkesskadelivränta enligt YFL. Vissa sådana förmåner inverkar på skadeståndets belopp. Så är fallet t. ex. med de nämnda förmånerna från socialförsäkringen men också med vissa förmåner som arbetsgivare utger (se exempelvis betr. statlig sjukpension NJA 1955 s. 676). Samordningen mellan skadeståndet och den andra förmånen kan äga rum enligt två olika metoder, bruttolivräntemetoden och nettolivräntemetoden (betänkandet s. 72). Valet av metod bestäms bl. a. av om regress kan utövas för samordningsförmånen eller inte. I regressfallen måste skadeståndslivräntan kontinuerligt anpassas till den andra förmånen. Livräntan bestäms därför till ett bruttobelopp som inkluderar den andra förmånen, vilken sedan avräknas vid varje utbetalning av livräntan. Är den som utger samordningsförmånen inte berättigad till regress räcker det om skadeståndslivräntan och samordningsförmånen anpassas till varandra när skadeståndet bestäms, eller med andra ord att livräntan fastställs till ett belopp som motsvarar skillnaden mellan den inkomstförlust som skall täckas och samordningsförmånen (nettolivräntemetoden). Senare växlingar i samordningsförmånens storlek har ingen betydelse för skadeståndsansvaret.

När samordningen sker enligt nettolivräntemetoden kan det inte råda någon tvekan om att värdesäkringen enligt den nya lagen skall beräknas enbart på den del av den samlade ersättningen som skadeståndslivräntan utgör.

Används bruttolivräntemetoden kan frågan däremot bli beroende av om samordningsförmånen är värdesäkrad eller inte. Man kan numera utgå från att de flesta tänkbara samordningsförmåner är värdesäkrade. I dessa fall bör sådan del av samordningsförmånen som utgör värdesäkringstillägg lämnas ur räkningen när det gäller att fastställa det belopp som skall ligga till grund för ändringen. Eljest kommer möjligheten att utöva regress beträffande samordningsförmånen att vidgas och avse även indextillägg eller motsvarande gottgörelse, samtidigt som beräkningsunderlaget för skadeståndslivräntans värdesäkring och därmed tilläggen enligt den nya lagstiftningen minskar.

När nu berörda förhållanden övervägdes vid TLL:s tillkomst fann man att tillägg vid bruttosamordningen borde beräknas på skadeståndslivräntan minskad med samordningsförmånen utan därtill knuten värdesäkringsgottgörelse (prop. 1967: 137 s. 66 ff). Detta kom till uttryck i 10 § andra punkten, jämförd med 5 § andra stycket TLL. Kommittén har ansett att motsvarande bör gälla vid tillämpningen av den nu aktuella lagen men har inte funnit särskild föreskrift härom nödvändig. RFV hävdar däremot att en bestämmelse i ämnet behövs.

För egen del vill jag ansluta mig till RFV:s uppfattning. De fall, hänförliga till den nya lagstiftning som jag föreslår, där bruttolivräntemetoden måste tillämpas vid samordning kan visserligen antas vara mycket få, framför allt beroende på att yrkesskadeförsäkringens bestämmelser om regressrätt har upphävts fr. o. m. den 1 januari 1969. Men i tydlighetens intresse bör förevarande lag, i likhet med de övriga värdesäkringslagarna, innehålla en föreskrift om beräkningsunderlag vid bruttosamordning mellan skadeståndslivränta och annan värdesäkrad periodisk förmån. Utformningen av en sådan föreskrift berör jag vid 5 §.

Skulle samordningsförmånen vid bruttosamordning undantagsvis inte vara värdesäkrad bör enligt kommittén värdesäkringsförpliktelsen omfatta hela livräntan, alltså även den del därav som svarar mot samordningsförmånen. Kommittén anser att den skadelidandes intresse motiverar en sådan ordning, som f. ö. enligt uttalande av trafiklivräntekommittén skall gälla vid tillämpningen av TLL. I likhet med kommittén anser jag att värdesäkringstillägg bör beräknas så att hela livräntan blir värdesäkrad. Någon uttrycklig lagreglering synes mig inte behövlig för de sällsynta fall det kan bli fråga om.

RFV tar också upp frågan hur man skall förfara om samordningsförmånens storlek inte är känd när skadeståndet skall bestämmas. Detta problem har inte enbart samband med värdesäkringen utan rör mera allmänt samordningen mellan skadestånd och andra förmåner. Behovet av regler för denna samordning övervägs f. n. av skadeståndskommittén. I detta sammanhang kan endast framhållas att nettometoden givetvis förutsätter kännedom om samordningsförmånens slutliga belopp. Detta innebär att det någon gång kan bli nödvändigt att låta skadeståndspröv-

ningen anstå till dess man får klarhet i samordningsförmånens storlek. Det är emellertid ingenting ovanligt att prövningen av en skadeståndslivränta skjuts upp av olika anledningar. Några praktiska olägenheter av det slag som RFV befarar har jag följaktligen svårt att se.

2 §

I denna paragraf anges dels när ändring av livränta skall ske (första och andra styckena), dels vilka livräntor som skall ändras (tredje stycket).

Ändring av livränta skall liksom enligt TLL äga rum den 1 januari. I enlighet med vad jag tidigare har sagt (avsnitt 4.2.6) skall emellertid basbeloppet för december månad varje år ligga till grund för prövning av frågan om livräntorna skall ändras vid följande årsskifte.

Eftersom lagstiftningen föreslås träda i kraft den 1 januari 1974 blir utgångspunkten för senare jämförelser basbeloppet för december 1973. Jämförelse skall först ske med basbeloppet för december 1974. Är detta förändrat med minst 5 % i förhållande till basbeloppet för december 1973 ändras livräntorna. Ändringen räknas fr. o. m. den 1 januari 1975. Uppgår basbeloppets ökning eller minskning inte till minst 5 % sker ingen ändring, utan ny jämförelse får ske med basbeloppet för påföljande decembermånad, alltså december 1975. Om detta basbelopp är minst 5 % högre eller lägre än basbeloppet för december 1973 ändras livräntorna den 1 januari 1976, dock med högst 10 % (3 § första stycket andra punkten). Annars görs en ny jämförelse i december 1976, etc. Det kan alltså — vid en långsam förändring av basbeloppet — tänkas att jämförelsen sträcker sig över flera år.

De nu beskrivna förhållandena kommer till uttryck i *första stycket*. Tidpunkten för senare ändringar bestäms efter samma principer i *andra stycket*. Det basbelopp med vilket jämförelse skall ske blir här det basbelopp som har legat till grund för senaste ändring. Om höjning utlöses fr. o. m. den 1 januari 1975 på grund av en minst 5-procentig ökning av basbeloppet mellan december 1973 och december 1974 är det sistnämnda basbelopp som ligger till grund för följande jämförelser.

Vid jämförelserna enligt andra stycket skall man ta hänsyn till inte bara de förskjutningar i basbeloppet som skett sedan föregående ändringstillfälle utan också procenttal från tidigare förändringar i basbeloppet som enligt 4 § får balanseras från ett ändringstillfälle till ett annat. Detta har i mitt förslag kommit till tydligare uttryck än i kommittéförslaget genom att i andra stycket gjorts ett tillägg genom en hänvisning till 4 § av innebörd, att även mindre förändringar av basbeloppet än 5 % kan leda till ändring av livränta och att å andra sidan en förändring på 5 % eller mer inte nödvändigtvis alltid leder till sådan ändring.

Av 4 § följer att procenttalet för basbeloppets förändring beräknas med två decimaler vid tillämpning av andra stycket av förevarande paragraf.

Det kan tänkas att basbeloppet under en jämförelseperiod ändrar sig i olika riktningar. Kommittén har som exempel nämnt att basbeloppet först stiger med 4 % från den första jämförelsemånaden till den andra och sedan sjunker med 2 % mellan den andra och tredje jämförelsemånaden. Förändringen mellan basbeloppen för första och tredje jämförelsemånaderna är bara 2 % och någon ändring aktualiseras inte heller då. För höjning eller sänkning av livränta krävs i detta läge att basbeloppet fram till en senare jämförelsemånad antingen stiger med minst 3 % eller sjunker med minst 7 %. Om i stället basbeloppet sjunker med 2 % mellan första och andra jämförelsemånaderna och sedan stiger med 6 % mellan andra och tredje jämförelsemånaderna, utgör förändringen, räknat i förhållande mellan första och tredje jämförelsemånaderna, endast en ökning om 4 %. En ytterligare stegring av basbeloppet med minst 1 % behövs för höjning enligt lagen.

Kommitténs förslag innebär dels att alla livräntor ändras som har fastställts före den dag fr. o. m. vilken ändring skall räknas, dels att ändring sker enhetligt med samma procenttal för alla livräntor (jfr vid 3 §). Kommittén har varit medveten om att detta kan medföra överkompensation för nyfastställda livräntor eftersom en sådan livräntas storlek kan ha påverkats av en penningvärdeförändring som ägt rum efter den senaste ändringsmånaden. Kommittén har dock ansett att intresset av ett enhetligt och lättadministrerat system måste väga över nackdelarna av möjlig överkompensation av detta slag. Sveriges advokatsamfund anser att överkompensationen i vissa fall kan framstå som direkt stötande och framhåller att man kan undvika sådant resultat genom en föreskrift att första höjningen av en livränta inte får äga rum förrän vid det årsskifte som följer närmast efter det att ett år har förflutit sedan livräntan fastställdes. Samfundet förordar därför en regel av innebörd att livränta, från lagens synpunkt, skall anses fastställd den 1 januari året efter fastställelseåret.

Vid bedömningen av samfundets förslag måste man hålla i minnet att den ordning kommittén föreslår innebär möjligheter till inte bara överkompensation utan också underkompensation. Om en förändring i basbeloppet mellan två jämförelsemånader inte är så stor att ändring av livräntorna kommer i fråga får livräntetagarna vänta ytterligare ett, kanske flera år på kompensation för redan inträffad inflation. Särskilt markerad kan underkompensationen bli för livräntor som har fastställts i början av ett år. I likhet med kommittén anser jag att möjligheterna till överkompensation och underkompensation i viss mån jämnar ut varandra, och jag anser att den ordning som kommittén har föreslagit bör godtas. Som kommittén påpekar bör överkompensation i någon mån kunna undvikas genom att en väntad ändring enligt lagen beaktas när livräntas grundbelopp fastställs. Om en livränta fastställs i slutet av ett år bör man sålunda i lämplig omfattning ta hänsyn till tillägg som kan

komma att utlösas från påföljande årsskifte. På grund av det nu anförda har *tredje stycket* utformats i enlighet med kommittéförslaget.

Avgörande för om en livränta skall omfattas av viss ändring är tidpunkten för livräntans fastställande. Frågan när en livränta skall anses fastställd har behandlats av kommittén (betänkandet s. 73), som anför att man i normala fall kan följa allmänna principer om verkan av domstolsavgöranden och avtal men att fullföljdsförfarandet kan skapa vissa problem när det gäller livränta som har prövats av domstol. Om prövningen har skett i första instans genom dom som har vunnit laga kraft bör enligt kommittén dagen för domstolens dom eller beslut gälla som fastställesetidpunkt. Har högre instans prövat livräntan bör frågan avgöras med hänsyn till om den högre instansen lagt ett annat penningvärde till grund för livräntan än underinstansen. Om överinstansen fastställt livräntan i aktuellt penningvärde anser kommittén att dagen för detta avgörande skall bedömas som fastställesetidpunkt. Jag kan ansluta mig till dessa synpunkter, vilka överensstämmer med vad som anfördes vid tillkomsten av TLL. Normalt torde man kunna utgå från att överinstansen har grundat sitt avgörande på penningvärdet vid tiden för den lägre instansens avgörande åtminstone i sådana fall då den har fastställt detta. Reglerna om förbud mot s. k. *reformatio in pejus* leder i vissa fall till att överinstansen är tvungen att lägga penningvärdet vid tiden för underinstansens avgörande till grund. En livränta som har bestämts i avtal skall som kommittén anför anses fastställd den dag då avtalet träffades.

3 §

Storleken av ändring regleras i denna paragraf.

Huvudregeln är enligt *första stycket första punkten* att livräntorna skall följa basbeloppets förändringar. Ändringen av livräntorna skall därför vara lika stor som ändringen av basbeloppet, med den modifiering som kan följa av bestämmelserna i 4 §. Har basbeloppet ökat med 5 % från december 1973 till december 1974 skall sålunda livräntorna höjas med 5 % fr. o. m. den 1 januari 1975.

Som framgår av den allmänna motiveringen (avsnitt 4.2.3) skall emellertid en livränta inte kunna höjas eller sänkas med mer än 5 % per år. Bestämmelse härom finns i *första stycket andra punkten* . Om basbeloppet har ökat med mer än 5 % mellan december månad ett år och december månad påföljande år kan det överskjutande procenttalet emellertid balanseras och tas i betraktande dels då man enligt 2 § andra stycket prövar om senare förändring av basbeloppet skall föranleda ändring av livräntorna och dels då man enligt *förevarande paragraf* avgör med vilket procenttal livräntorna skall höjas eller sänkas. Balansering regleras i 4 §. Den kan leda till att högre eller lägre procenttal än det med vilket basbeloppet faktiskt har förändrats skall läggas till grund

när det gäller att bestämma om och med vilket procenttal ändring av livräntor skall ske. Därför sägs i förevarande paragraf att ändring sker med procenttalet för basbeloppsförändringen eller det högre eller lägre procenttal som följer av 4 §.

Begränsningen av den medgivna ändringen till 5 % för år hindrar dock inte att ändringen ett visst år överstiger 5 %. Skulle t. ex. basbeloppet mellan december 1973 och december 1974 öka med 4 % och mellan december 1974 och december 1975 likaledes med 4 % skall livräntorna den 1 januari 1976 höjas med 8 %. Utrymmet för höjning utgör nämligen då 10 % eftersom någon höjning inte ägde rum den 1 januari 1975.

Av 4 § framgår att procenttal för basbeloppsförändring skall beräknas med två decimaler. Detta är av praktisk betydelse med hänsyn till de regler i nämnda paragraf om balansering av procenttal, till vilka hänvisas i 3 § första stycket. Ändring av livränta bör däremot som kommittén föreslagit ske med helt procenttal. I *andra stycket första punkten* föreskrivs därför, att om brutet tal uppkommer vid beräkning av det procenttal varmed ändring skall ske, detta skall avrundas till närmast lägre hela tal. Enligt *andra punkten* i detta stycke skall detta procenttal fastställas av Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer. Dessa bestämmelser motsvarar i sak 3 § andra stycket resp. 5 § kommittéförslaget.

4 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om balansering av procenttal som inte har kunnat utnyttjas på grund av 5-procentsgränsen i 3 § första stycket andra punkten eller avrundningsregeln i 3 § andra stycket första punkten.

Enligt kommitténs förslag beaktades endast nedåt avrundade procenttal vid balansering av procenttal. Mitt förslag innebär den förändringen att beräkningarna i stället skall grundas på de procenttal, angivna med två decimaler, varmed basbeloppet faktiskt har förändrats. En sådan beräkning kan vara fördelaktigare för livräntetagarna. Om basbeloppet stiger med t. ex. 6,75 % mellan december 1973 och december 1974, höjs livräntorna med 5 % den 1 januari 1975. Enligt kommittéförslaget skulle av den återstående basbeloppshöjningen endast 1 % beaktas vid följande jämförelsetillfälle. Basbeloppet måste alltså stiga med minst 4 % för att ny höjning skulle komma i fråga. Mitt förslag innebär att 1,75 % balanseras, och att följaktligen redan en höjning av basbeloppet om 3,25 % mellan december 1974 och december 1975 utlöser höjning av livräntorna.

Bestämmelserna i förevarande paragraf har utformats i enlighet med det nu anförda. I *första punkten* föreskrivs, att vid tillämpning av 2 § andra stycket och 3 § första stycket första punkten det procenttal var-

med basbeloppet förändrats skall ökas eller minskas med sådant procenttal som på grund av vad som föreskrivs i 3 § första stycket andra punkten eller andra stycket första punkten inte beaktats vid tidigare ändring. Enligt *andra punkten* beräknas procenttalen med två decimaler.

Den praktiska innebörden av paragrafen kan illustreras på följande sätt.

Om basbeloppet för december 1974 är 7,15 % högre än basbeloppet för december 1973 höjs livräntorna med 5 % och återstående 2,15 % beaktas nästa gång jämförelse blir aktuell, dvs. när basbeloppet för december 1975 föreligger. Det balanserade procenttalet inverkar då på frågan om ändring skall utlösas fr. o. m. den 1 januari 1976. Det räcker vid detta tillfälle att basbeloppet överstiger basbeloppet för december 1974 med 2,85 %: för att livräntorna skall höjas med 5 %. Om skillnaden mellan basbeloppen för december 1974 och för december 1975 i stället utgör bara +2,20 % kommer ändring av livräntorna inte i fråga utan procenttalet 2,15 får vid nästa jämförelsetillfälle (december 1976) läggas till den ökning som då kan ha skett i förhållande till basbeloppet för december 1974. På motsvarande sätt inverkar balanserade procenttal vid minskning av basbeloppet.

Till ytterligare belysning av paragrafens tillämpning må anföras följande exempel. Om basbeloppet för december 1974 är 6,79 % högre än basbeloppet för december 1973 höjs livräntorna med 5 % den 1 januari 1975, medan 1,79 % tas i betraktande när nästa jämförelse görs i december 1975. Är basbeloppet för den månaden endast 3,05 % högre än basbeloppet för december 1974 utlöses inte ändring utan 1,79 % balanseras vidare. Om sedan basbeloppet för december 1976 visar sig vara 6,25 % högre än basbeloppet för december 1974 utgör $(6,25 + 1,79 =)$ 8,04 % det tal som skall beaktas vid prövningen av om ändring skall ske den 1 januari 1977. Enligt 2 § utlöses ändring, och det tal som skall gälla för ändringen är (8,04 % avrundat till) 8 %. (Enligt kommittéförslaget skulle ändringen ha uppgått till endast $[6,25 + 1,0 = 7,25$ avrundat till] 7 %.)

Vad nu sagts har avseende på fall då vid ett eller flera ändringstillfällen viss del av det eller de procenttal varmed basbeloppet ändrats inte har kunnat utnyttjas på grund av 5-procentsgränsen i 3 § första stycket andra punkten och i stället balanseras för att beaktas vid kommande ändringstillfälle. Balansering kan enligt denna paragraf emellertid också ske av procenttal som inte har beaktats på grund av regeln i 3 § andra stycket första punkten om avrundning nedåt till helt tal vid bestämmande av det procenttal varmed ändring skall ske. Antag att under år 1974 basbeloppet ändras med 4,25 % och under år 1975 med ytterligare 3,60 % eller alltså sammanlagt 7,85 %. Någon ändring sker inte den 1 januari 1975, eftersom basbeloppshöjningen är mindre än 5 %. Den 1 januari 1976 är utrymmet för höjning 10 % men basbe-

loppshöjningen bara 7,85 %. Ändring sker efter avrundning med 7 %. Resterande 0,85 % balanseras och kan beaktas vid nästa ändringstillfälle. Mellan december 1975 och december 1976 behövs bara en basbeloppshöjning med 4,15 % för att ändring skall ske den 1 januari 1977.

Balanseringen av procenttal får självfallet inte medföra att den årliga ramen om 5 % enligt 3 § första stycket överskrids. Stiger basbeloppet mellan december 1973 och december 1974 med 10,25 % utlöses ett tillägg till livräntorna om 5 % fr. o. m. den 1 januari 1975. Återstående 5,25 % balanseras och tas i betraktande när basbeloppet för december 1974 jämförs med basbeloppet för december 1975, men större höjning av livräntorna än med 5 % kan inte komma i fråga fr. o. m. den 1 januari 1976. Om basbeloppsförändringen är 3,0 % höjs livräntorna med 5 %, och 3,25 % balanseras till nästa jämförelsetillfälle.

Kommittén har i betänkandet (s. 75—77) närmare beskrivit förfarandet med balansering av procent. Med anledning av ett påpekande av försäkringsinspektionen vill jag dock framhålla följande. Vissa av kommitténs uppställningar och exempel kan ge intryck av att den procentuella basbeloppsförändringen mellan december ett år och december påföljande år har betydelse oberoende av om förändringen är så stor att den utlöser ändring av livräntorna eller inte. Innebörden av 2 § är emellertid, som framgår av ordalydelsen och de exempel som har getts i det föregående, att utvecklingen under ett enda år har omedelbar betydelse endast om den är så stor att den — ensam eller jämte balanserade procenttal — når upp till 5-procentsgränsen. Gör den inte det måste man avvakta den fortsatta utvecklingen och jämföra basbeloppet för december månad påföljande år och samma basbelopp som utgjort utgångspunkten för den första jämförelsen. Av de exempel som jag har gett framgår att jämförelsen kan sträcka sig över flera år. Som inspektionen har visat kan det ha praktisk betydelse om man räknar på detta sätt eller om man så att säga adderar de procentuella ändringarna av basbeloppet under varje år.

5 §

Paragrafen, som inte har någon motsvarighet i kommittéförslaget, reglerar förfarandet då man beräknar ändring av sådan livränta som samordnas enligt bruttolivräntemetoden med annan värdesäkrad förmån. Tillämpningen av sådan samordning beträffande livränta som faller under den föreslagna lagen har närmare berörts vid 1 §.

Förebild till bestämmelsen utgör 5 § andra stycket TLL. I förhållande till detta lagrum har i förtydligande syfte gjorts vissa ändringar av närmast redaktionell natur. Jag förutsätter emellertid att bestämmelsen skall tillämpas på samma sätt som TLL:s regel.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Flera remissinstanser har haft synpunkter på lämplig tidpunkt för ikraftträdandet. Av försäkringsinspektionens yttrande framgår att soliditetskravet enligt FRL inte kan anses helt tillgodosett i den mån försäkringspremie, som har förfallit till betalning före men som avser även tiden efter ikraftträdandet, har bestämts utan hänsyn till det utvidgade ansvar som värdesäkring innebär. Försäkringsbolagen har framhållit behovet av rådrum för nödvändiga administrativa åtgärder. Jag finner att de anförda synpunkterna kan tillgodoses, om tidpunkten för lagens ikraftträdande bestäms till den 1 januari 1974.

6.2 Förslaget till lag om tillägg till vissa ansvarslivräntor

1 §

Paragrafen anger de livräntor som lagen gäller.

Lagen om ändring av skadeståndslivräntor skall enligt mitt förslag tillämpas på livränta på grund av händelse som inträffat under år 1974 eller senare. Förevarande lag är därför begränsad till livränta på grund av händelse som inträffat före utgången av år 1973. Förhållandet mellan värdesäkringslagarna framstår klarare om det anges att förevarande lag endast gäller livränta på grund av händelse före viss tidpunkt än om tillämpligheten, som i kommittéförslaget, knyts till det faktum att "försäkringsfallet" inträffat före den tidpunkt då lagen om ändring av skadeståndslivräntor träder i kraft.

För värdesäkring enligt förevarande lag krävs att livräntan utgår på grund av ansvarsförsäkring. Som kommittén har funnit bör i detta sammanhang med ansvarsförsäkring i svenskt försäkringsbolag likställas ansvarsförsäkring i utländskt försäkringsbolag som har tillstånd att driva ansvarsförsäkringsrörelse i Sverige.

Nu angivna förutsättningar för lagens tillämplighet har tagits upp i *första stycket*.

Den föreslagna lagen tar sikte på sådana livräntor på grund av ansvarsförsäkring som inte har värdesäkrats genom redan existerande lagstiftning, dvs. TLL, TLF eller 1971 års kungörelse om tillägg till vissa statliga skadelivräntor. Detta har berörts i den allmänna motiveringen (avsnitt 4.3.3). Begränsningen kommer till uttryck i *andra stycket*. Där finns också det undantag beträffande livränta till följd av skada i utlandet, som jag har behandlat i avsnitt 4.4.2.

Till ansvarsförsäkring räknas i detta sammanhang även s. k. bilansvarsförsäkring. Vissa livräntor på grund av sådan försäkring har redan värdesäkrats genom TLL och TLF, med den lag som nu förslås innebär värdesäkring även av övriga livräntor inom denna kategori. Som kommittén har framhållit blir den nya lagen tillämplig också på livräntor på grund av skador som har uppkommit med motordrivna fordon

beträffande vilka bilansvarighetslagen inte är tillämplig, under förutsättning att skadan täcks av vanlig ansvarsförsäkring (SOU 1972: 12 s. 78).

Livräntor som kommer i fråga för tillägg enligt lagen skall vara slutligt fastställda. Jag vill alltså inte förorda att s. k. provisoriska livräntor värdesäkras. Motiven för denna ståndpunkt har jag utvecklat i anslutning till 1 § i den föreslagna lagen om ändring av skadeståndslivräntor.

Livränta som har bytts ut mot engångsbelopp omfattas inte av förslaget. Jag anser denna fråga så självklar att någon motsvarighet till 13 § första stycket TLL inte behöver tas upp i detta sammanhang.

2 §

I paragrafen anges de tillägg som kan komma i fråga enligt lagen, nämligen allmänt tillägg och indextillägg.

Liksom i TLL, TLF och 1971 års kungörelse räknas livräntorna upp till dagens penningvärde genom att de förses med allmänt tillägg (4 §), medan de i framtiden anpassas till ändringar i penningvärdet genom indextillägg (5—7 §§).

3 §

Som fallet är med tilläggen enligt TLL skall allmänna tillägg och indextillägg enligt förevarande lag inte betraktas som en del av skadeståndet utan som en särskild försäkringsförmån. Detta kommer till uttryck i paragrafens första led. Karaktären av särskild försäkringsförmån hindrar inte att tillägg skall utgå även om därigenom sådant belopp överskrider till vilket försäkringsgivarens ansvar är begränsat på grund av försäkringsavtalet. Föreskrift härom lämnas i andra ledet.

TCO har vid remissbehandlingen pekat på vissa svårigheter som kan uppkomma vid tillämpningen av sistnämnda föreskrift. TCO erinrar om att man, i fall då försäkringssumman inte räckt till vid svårare invaliditet, har löst livräntefrågan på olika sätt. En utväg har varit att försäkringsbolaget betalar full livränta till dess att försäkringssumman har förbrukats, varefter den skadeståndsskyldige själv övertar betalningsansvaret. En annan lösning, som enligt organisationen ibland har förekommit, är att försäkringsgivaren och den skadeståndsskyldige redan från början delar upp ansvaret för betalningen av livräntan. En tredje lösning har varit att försäkringsgivaren mot en av den skadeståndsskyldige erlagd tilläggspremie åtar sig att svara även för den del av livräntan som inte ryms inom den ursprungliga ansvarssumman.

Med anledning av vad TCO har anfört vill jag till en början framhålla att värdesäkring enligt förevarande lag inte kan knytas till annan del av en livränta än den som utgår på grund av ansvarsförsäkring.

Några tolkningssvårigheter synes mig inte behöva uppstå med en sådan avgränsning. Jag kan däremot medge att lagstiftningens begränsning till livräntor som utgår på grund av ansvarsförsäkring kan leda till resultat som i fall av den typ TCO tar upp förefaller otillfredsställande, eftersom värdesäkring kan bli beroende av hur utbetalningen av livräntan tekniskt har ordnats. Som jag har anfört i den allmänna motiveringen har jag emellertid inte ansett det möjligt att genom lagstiftning lösa frågan om värdesäkring av skadeståndslivräntor som utges direkt av den skadeståndsskyldige. Jag hoppas emellertid att det skall visa sig möjligt att på frivillig väg få till stånd värdesäkring av sådana livräntor och således att också de problem TCO har pekat på skall få en tillfredsställande lösning.

4 §

I paragrafen regleras vilka livräntor som får allmänt tillägg och hur dessa tillägg beräknas. Förebild är föreskriften i 4 § TLL om allmänt tillägg till trafiklivränta.

Som jag har anfört i avsnitt 4.3.3 skall äldre ansvarslivräntor, fastställda t. o. m. år 1971, förses med allmänt tillägg. Med motsvarande tillämpning av kommitténs förslag skall medelvärdet av konsumentprisindex för år 1972 läggas till grund för beräkningen av tilläggen, vilket får anses innebära att livräntorna räknas upp till 1972 års penningvärde.

De i paragrafen angivna tilläggen motsvarar i princip den procentuella skillnaden mellan konsumentprisindex för fastställelseåret och medelvärdet av konsumentprisindex för år 1972. Eftersom detta medelvärde ännu inte är känt, har beräkningarna t. v. gjorts på grundval av indextalet för juli 1972. Vad beträffar index före år 1949, som är basår för konsumentprisindex, har jag godtagit kommitténs beräkning (betänkandet s. 87).

Efter förebild av TLL och i enlighet med kommitténs förslag har beräkningen på vissa punkter schematiserats. Dels har livräntorna delats in i årsgrupper genom att livräntor som har fastställelseår med tämligen likartat penningvärde sammanförts till en grupp, dels har procenttalen avrundats till närmaste hela femtal. Livräntor fastställda före år 1940 har enligt kommitténs förslag samlats i en grupp. Jag har inte ansett det lämpligt att, som LO förespråkade, göra en uppdelning på flera kategorier av dessa äldre, numera tämligen fåtaliga livräntor. Det är svårt att göra en sådan uppdelning eftersom man inte har något säkert index att grunda beräkningarna på.

De avrundningar som har verkställts framgår av följande uppställning.

Fastställelseår (Fastställelseperiod)	Indexhöjning i %	Avrundat till
—1939	329	330
1940	265	265
1941	221	220
1942—1947	193	195
1948—1950	170	170
1951	131	130
1952—1955	109	110
1956, 1957	90	90
1958, 1959	76	75
1960, 1961	68	70
1962, 1963	56	55
1964	49	50
1965	42	40
1966	34	35
1967	28	30
1968	26	25
1969	22	20
1970	14	15
1971	6	5

Beträffande frågan när en livränta skall anses fastställd kan jag hänvisa till vad jag anfört vid 2 § förslaget till lag om ändring av skadeståndslivräntor.

5 §

I denna paragraf anges när indextillägg till livränta skall utgå och vilka livräntor som kan få indextillägg. Förebild till paragrafen är dels 9 § första och andra styckena TLL, dels 2 § förslaget till lag om ändring av skadeståndslivräntor.

I avsnitt 4.3.3 har belysts hur värdesäkring är avsedd att fungera. Det första indextillägget utlöses enligt paragrafens *första stycke* av en minst 5-procentig ökning av basbeloppet, räknat från december 1972 till december månad ett påföljande år, tidigast 1973. Är basbeloppet för december 1973 minst 5 % högre än basbeloppet för december 1972 utlöses ett första indextillägg fr. o. m. den 1 januari 1974, dvs. samma dag som lagen träder i kraft. Tilläggets storlek framgår av 6 §. Är ökningen av basbeloppet mellan de nämnda månaderna mindre än 5 % görs en ny jämförelse när basbeloppet för december 1974 föreligger. Är detta minst 5 % högre än basbeloppet för december 1972 utlöses indextillägg fr. o. m. den 1 januari 1975.

Nytt indextillägg kommer i fråga när basbeloppet ånyo har stigit med minst 5 %, räknat från det tillfälle då det förra indextillägget utlöstes. På grund av balanseringsregeln i 7 § är det ibland tillräckligt med en mindre höjning.

Indextillägg utgår enligt *andra stycket* till alla livräntor som är fastställda före den dag fr. o. m. vilken indextillägg skall räknas. Om indextillägg utlöses den 1 januari 1975 skall tillägg utgå till alla livräntor

som har fastställts t. o. m. den 31 december 1974. På skäl som har anförts vid 2 § förslaget till lag om ändring av skadeståndslivräntor har jag inte funnit anledning att ansluta mig till ett förslag från Sveriges advokatsamfund om att en livränta vid tillämpning av värdesäkringslagstiftningen skall anses fastställd den 1 januari året efter fastställelseåret.

6 §

Paragrafen reglerar i *första stycket* storleken av indextillägg. I *andra stycket* finns föreskrifter om avrundning av det procenttal med vilket indextillägg skall utgå.

Enligt förslaget till lag om ändring av skadeståndslivräntor skall livränta ändras med samma procenttal med vilket basbeloppet har ändrats. Reglerna om balansering av procenttal på grund av 5-procents-spärrregeln eller regeln om avrundning av procenttal kan emellertid föranleda att ändring sker med ett avvikande procenttal. Ändringen får dock inte i något fall överstiga 5 % för år. Som jag har angett i den allmänna motiveringen (avsnitt 4.3.3) skall indextillägg till de äldre ansvarslivräntorna beräknas efter samma grunder, och jag kan därför hänvisa till de anvisningar som har lämnats vid 3 och 4 §§ nyssnämnda lagförslag.

Föreskriften i *andra stycket* om avrundning av procenttal har sin förebild i 3 § *andra stycket* förslaget till lag om ändring av skadeståndslivräntor.

7 §

Paragrafen innehåller föreskrifter om balansering av procenttal.

Beträffande bestämmelsernas innebörd kan hänvisas till 4 § förslaget till lag om ändring av skadeståndslivräntor, som har utformats på samma sätt.

8 §

Paragrafen anger i *första stycket* de belopp på vilka tillägg skall beräknas. Bestämmelserna torde inte kräva någon särskild kommentar.

I *andra stycket* regleras underlaget för beräkning av tillägg när livräntan är samordnad enligt bruttolivräntemetoden med annan värdesäkrad förmån. Samordnas livräntan vid utbetalningen med annan värdesäkrad periodisk förmån enligt denna metod, skall man vid beräkning av allmänt tillägg och indextillägg reducera livräntan med den andra förmånen, minskad med den del av denna som utgör gottgörelse för penningvärdeförsämring. Samma princip skall tillämpas enligt 5 § förslaget till lag om ändring av skadeståndslivräntor, och jag vill hänvisa till vad som har anförts vid nämnda paragraf och vid 1 § samma förslag.

Om livräntan skall samordnas enligt bruttolivräntemetoden med annan periodisk förmån, som inte är värdesäkrad, innebär kommitténs förslag att tillägg skall beräknas på hela livräntan. För min del har jag godtagit detta beräkningssätt vid tillämpningen av lagen om ändring av vissa skadeståndslivräntor, och jag finner inte anledning att förorda någon annan lösning i detta sammanhang.

9 §

I paragrafen föreskrivs att om livräntans belopp ändras enligt vad som har bestämts när livräntan fastställdes tillägg skall ökas eller minskas i motsvarande mån. Förebild är 12 § TLL.

10 §

Enligt *första punkten* skall tillägg enligt lagen utges av den försäkringsinrättning som förvaltar livräntan. I *andra punkten* finns bestämmelser om hur ansvaret för tilläggen skall säkerställas.

En ansvarslivränta förvaltas i de flesta fall av samma försäkringsinrättning som har meddelat den försäkring på grund av vilken livräntan utgår. Det är då denna inrättning som skall utge tilläggen. Om livräntan har placerats hos annan inrättning — livbolag eller RFV — är det den förvaltande inrättningen som utger tilläggen. RFV är att anse som försäkringsinrättning i paragrafens bemärkelse.

Frågan om vem som slutligen skall bekosta tilläggen vållar inte några problem beträffande de livräntor som förvaltas inom ansvarsförsäkringsgivarens egen livränterörelse. Finansieringen av tillägg till livräntor som förvaltas av RFV lär enligt uttalanden av verket inte heller erbjuda svårigheter i den mån livräntan tillhör det avvecklingsbestånd som har varit föremål för särskilda överbåganden i kommitténs betänkande (s. 55). I andra fall ligger det, som kommittén har uttalat, närmast till hands att den inköpande ansvarsförsäkringsgivaren bekostar värdesäkringen. Skulle denne inte längre driva ansvarsförsäkringsrörelse eller har han helt upphört med sin verksamhet återstår endast den av kommittén anvisade utvägen att den inrättning som utger livräntan jämte tillägg också slutligt svarar för tilläggen.

Enligt *andra punkten* säkerställs ansvaret för tillägg i samma ordning som gäller för själva livräntan. Den praktiska innebörden av denna föreskrift blir som kommittén har påpekat i viss mån en annan när det gäller ansvarslivräntorna än när det gäller motsvarande bestämmelse för trafiklivräntorna i 14 § *andra punkten* TLL. Detta beror på att värdesäkringen av ansvarslivräntor skall finansieras enligt kapitaltäckningssystem B. Fondering skall därför ske så att fonderade medel täcker såväl den med allmänt tillägg förhöjda livräntan som framtida indextillägg till hela den uppräknade livräntan inom den ram

som anges i 6 §. I fråga om livräntor som har fastställts eller kommer att fastställas efter utgången av år 1971 skall fonderingen täcka livräntebeloppen jämte framtida indextillägg inom nyss angivna ram.

11 §

Paragrafen innehåller i *första stycket* ett utmätningförbud och i *andra stycket* en förklaring att detta förbud inte hindrar utmätning av livräntebelopp enligt vad som föreskrivs i utsökningslagen. Motsvarighet till bestämmelsen i första stycket finns i 16 § TLL. Förklaringen i andra stycket, som nu föreslås införd också i 16 § TLL och 6 § TLF — jag återkommer till frågan om ändring av sistnämnda båda lagrum i det följande (6.3.1 och 6.3.2) — är utformad efter mönster av 20 kap. 6 § AFL.

12 §

Enligt denna paragraf meddelas tillämpningsföreskrifter till lagen av Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer.

6.3 Ändringarna i trafiklivräntelagstiftningen

6.3.1 Förslaget till lag om ändring i lagen (1967: 663) om tillägg till vissa trafiklivräntor

1 §

Som jag har anfört i den allmänna motiveringen (avsnitt 4.3.1) bör den särskilda trafiklivräntelagstiftningen i samband med genomförande av lagen om ändring av skadeståndslivräntor begränsas till att omfatta livräntor som föranleds av händelser inträffade före utgången av år 1973. En föreskrift av denna innebörd har införts i paragrafens *första stycke*.

I enlighet med vad som har sagts i den allmänna motiveringen (avsnitt 4.4.1) bör TLL:s tillämpningsområde utvidgas att omfatta också vissa livräntor som föranleds av skador uppkomna i utlandet. Utvidgningen bör i överensstämmelse med kommitténs förslag avse livränta till svensk medborgare eller utlänning med hemvist i Sverige. I mitt förslag har emellertid klarlagts att de förhållanden som rådde vid tiden för skadchändelsen skall vara avgörande i detta avseende. Paragrafens *andra stycke* har utformats i enlighet härmed.

Kommittén har utgått från att livränta med anledning av utlandsskada, som före ikraftträdandet av ändringen har fastställts med tillämpning av svensk lag i enlighet med trafikförsäkringens utvidgade åtagande, kommer att värdesäkras genom frivilligt åtagande av vederbörande trafikförsäkringsgivare. För egen del anser jag att lagen bör

göras tillämplig på ifrågavarande livräntor på grund av skador i utlandet, även om livräntorna skulle ha fastställts före ändringens ikraftträdande. Livräntetagarna kommer alltså att bli berättigade till indextillägg i enlighet med vad som gäller för övriga trafiklivräntor. Det sagda gäller dock självfallet endast indextillägg som utlöses efter ikraftträdandet. Som jag berörde i den allmänna motiveringen anser jag att livräntor, fastställda före ikraftträdandet, bör räknas upp efter samma grunder som föreslås gälla för äldre ansvarlivräntor enligt den särskilda lagstiftning jag föreslår härom. Innebörden skulle vara att de livräntor på grund av utlandsskador som TLL föreslås omfatta och som har fastställts år 1971 eller tidigare förses med allmänt tillägg enligt de procentsatser som har angetts i 4 § förslaget till lag om tillägg till vissa ansvarlivräntor. En föreskrift om sådan uppräknings bör lämpligen tas in i 4 §. Jag återkommer till frågan vid den paragrafen.

4 §

I enlighet med vad jag har sagt vid 1 § har i ett nytt andra stycke av förevarande paragraf tagits in en föreskrift att livränta till följd av utlandsskada, som har fastställts år 1971 eller tidigare skall räknas upp och förses med allmänt tillägg enligt de grunder som anges i 4 § förslaget till lag om tillägg till vissa ansvarlivräntor.

De livräntor på grund av utlandsskador som inte berörs av bestämmelsen om allmänt tillägg, dvs. de som har fastställts år 1972 eller senare, får — liksom de uppräknade livräntorna — indextillägg första gången sådant tillägg utlöses efter ikraftträdandet.

I samband med att det nya andra stycket förs in i paragrafen bör bestämmelserna i första stycket begränsas till trafiklivräntor till följd av skador som har uppkommit i Sverige.

9 §

Enligt 9 § TLL i nuvarande lydelse görs jämförelse mellan basbeloppen för januari månad vid prövningen av om indextillägg skall utlösas eller inte. Enligt de föreslagna lagarna om ändring av skadeståndslivräntor och om tillägg till vissa ansvarlivräntor skall motsvarande jämförelse avse basbeloppen för december månad. Denna ordning, som motiveras av praktiska hänsyn (avsnitt 4.2.6), bör gälla även för trafiklivräntorna, och förevarande paragraf föreslås ändrad i överensstämmelse härmed.

På grund av hänvisningen i 2 § TLF är reglerna om tillägg i TLL tillämpliga också beträffande trafiklivräntor som utgår av statsmedel. Den föreslagna ändringen i 9 § TLL får därför automatiskt betydelse även för dessa livräntor.

Ändringen av jämförelsemånad får inte någon betydelse när det gäl-

ler indextillägg som redan har utlösts vid tidpunkten för ikraftträdandet. Kommittén föreslår en särskild övergångsbestämmelse, enligt vilken man vid bestämmande av tidpunkten för och storleken av det första indextillägg som skall utgå efter lagändringens ikraftträdande skall använda basbeloppet för december månad närmast före den månad under vilken senaste indextillägg har utlösts, i stället för det basbelopp som har legat till grund för tillägget. Härmed uppnår man — i den skadelidandes intresse — att jämförelseperioden blir en månad längre än annars. Det kan emellertid ifrågasättas om denna ordning är befogad. Den synes nämligen i princip innebära att livräntetagarna får dubbel kompensation för en månads penningvärdeförsämring. Någon motsvarande övergångsbestämmelse har inte tagits upp i lagen (1972: 583) om ändring i lagen om ändring av vissa underhållsbidrag. Jag har inte under dessa förhållanden funnit skäl att följa kommitténs förslag på denna punkt.

16 §

Som kommittén har föreslagit bör det nuvarande utmättningsförbudet i 16 § TLL kompletteras med en föreskrift att förbudet inte hindrar utmätning av livräntebelopp enligt vad som föreskrivs i utsökningslagen. En motsvarande regel har föreslagits i 12 § förslaget till lag om tillägg till vissa ansvarslivräntor.

6.3.2 Förslaget till lag om ändring i förordningen (1967: 666) om tillägg till vissa trafiklivräntor, som utgår av statsmedel, m. m.

Ändringarna i 1 § motsvarar de ändringar som föreslås i 1 § TLL och det nya stycket i 6 § motsvarar det föreslagna andra stycket i 16 § TLL. Som jag har påpekat vid 9 § TLL blir den där föreslagna ändringen automatiskt tillämplig även inom TLF:s område.

6.3.3 Ikraftträdande

Lagen om tillägg till vissa ansvarslivräntor kommer, liksom TLL och TLF, med mitt förslag att vara tillämplig endast på livräntor på grund av händelser som inträffar före utgången av år 1973. Livräntor på grund av händelser efter denna tidpunkt faller under lagen om ändring av skadeståndslivräntor. Ändringarna i trafiklivräntelagstiftningen bör följaktligen träda i kraft samtidigt med sistnämnda lag, eller den 1 januari 1974.

7 Hemställan

Jag hemställer att lagrådets yttrande över förslagen till

- 1) lag om ändring av skadeståndslivräntor,
- 2) lag om tillägg till vissa ansvarslivräntor,
- 3) lag om ändring i skadeståndslagen (1972: 207),
- 4) lag om ändring i lagen (1967: 663) om tillägg till vissa trafikliv-
räntor

inhämtas genom utdrag av protokollet.

Vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets
övriga ledamöter hemställt bifalles av Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Britta Gyllensten

Bilaga 1

Kommitténs förslag

1 Förslag till**Lag om ändring av skadeståndslivräntor**

Härigenom förordnas som följer.

1 § Livränta, som enligt dom eller avtal fastställts att utgå till fullgörande av skadeståndsskyldighet på grund av händelse som inträffat år 1973 eller senare, skall ändras i anslutning till basbeloppet enligt lagen (1962: 381) om allmän försäkring.

2 § Ändring sker första gången den 1 januari året närmast efter det år, då basbeloppet för december månad med minst fem procent över- eller underskridit basbeloppet för december 1972.

Sedan ändring skett enligt första stycket, skall ändring ånyo ske varje 1 januari, som infaller efter det att basbeloppet för december månad närmast föregående år med minst fem procent över- eller underskridit det basbelopp som legat till grund för senaste ändring.

Ändring avser alla livräntor som fastställts före den dag från och med vilken ändringen skall räknas.

3 § Ändring sker, lika för alla livräntor, med det procenttal med vilket basbeloppet ändrats. Ändringen får dock icke överstiga vad som motsvarar fem procent för år, räknat från den 1 januari 1973 eller, vid tillämpning av 2 § andra stycket, från nästföregående ändringstillfälle.

Brutet procenttal avrundas till närmast lägre hela procenttal.

4 § Vid tillämpning av 2 § andra stycket och 3 § första stycket första punkten skall där angivna procenttal ökas eller minskas med sådant helt procenttal som vid tidigare ändringstillfälle icke kunnat beaktas på grund av vad som föreskrives i 3 § första stycket andra punkten.

5 § Procenttalet enligt 3 och 4 §§ fastställs av Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1973.

Genom denna lag upphäves lagen (1967: 663) om tillägg till vissa trafiklivräntor och förordningen (1967: 666) om tillägg till vissa trafiklivräntor, som utgår av statsmedel, m. m., såvitt gäller livränta som utges på grund av händelse som inträffat den 1 januari 1973 eller senare.

2 Förslag till

Lag om tillägg till vissa ansvarighetslivräntor

Härigenom förordnas som följer.

1 § Tillägg enligt denna lag utgår till livränta som utges på grund av ansvarighetsförsäkring hos svenskt försäkringsbolag eller utländskt försäkringsbolag med koncession i Sverige, när försäkringsfallet inträffat före den 1 januari 1973.

Lagen gäller ej livränta på vilken lagen (1967: 663) om tillägg till vissa trafiklivräntor, förordningen (1967: 666) om tillägg till vissa trafiklivräntor, som utgår av statsmedel, m. m., eller kungörelsen (1971: 14) om tillägg till vissa statliga skadelivräntor, m. m., är tillämplig, ej heller livränta till följd av skada som uppkommit utomlands.

2 § Tillägg utgår i form av allmänt tillägg och indextillägg.

3 § Tillägg enligt denna lag tillkommer livräntetagaren som en särskild förmån utöver det skadestånd som försäkringen har att täcka och utgår även om därigenom det belopp överskrides till vilket försäkringsgivarens ansvar är begränsat på grund av försäkringsavtalet.

4 § Allmänt tillägg till livränta, som fastställts före utgången av år 1970, utgår enligt en procentsats som utgör, om livräntan fastställts

- år 1939 eller tidigare, trehundra procent,
- år 1940, tvåhundrafyrtio procent,
- år 1941, tvåhundra procent,
- åren 1942—1947, etthundrasjuttiofem procent,
- åren 1948—1950, etthundrafemtio procent,
- år 1951, etthundrafemton procent,
- åren 1952—1955, nittiofem procent,
- år 1956 eller 1957, sjuttiofem procent,
- år 1958 eller 1959, sextiofem procent,
- år 1960 eller 1961, femtiofem procent,
- år 1962 eller 1963, fyrtiofem procent,
- år 1964, fyrtio procent,
- år 1965, trettiofem procent,
- år 1966, tjugofem procent,
- år 1967, tjugo procent,
- år 1968, femton procent,
- år 1969, femton procent,
- år 1970, fem procent.

5 § Indextillägg till livränta utgår från och med den 1 januari året närmast efter det år, då basbeloppet enligt lagen (1962: 381) om allmän försäkring för december månad med minst fem procent överskridit basbeloppet för december 1971. Ytterligare indextillägg utgår från och med varje 1 januari, som infaller efter det att basbeloppet för december månad närmast föregående år med minst fem procent överskridit det basbelopp som legat till grund för senaste indextillägg.

Indextillägg utgår endast till livränta som fastställts före den dag från och med vilken tillägg skall räknas.

6 § Indextillägg utgår med det procenttal med vilket basbeloppet ökat. Tillägget får dock icke överstiga vad som motsvarar fem procent för år, räknat från den 1 januari 1972 eller, vid tillämpning av 5 § första stycket andra punkten, från den tidpunkt då senaste indextillägg började utgå.

Brutet procenttal avrundas till närmast lägre hela procenttal.

7 § Vid tillämpning av 5 § första stycket andra punkten och 6 § första stycket första punkten skall där angivna procenttal ökas med sådant helt procenttal som vid tidigare höjningstillfälle icke kunnat beaktas på grund av vad som föreskrives i 6 § första stycket andra punkten.

8 § Det procenttal med vilket indextillägg skall utgå fastställs av Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer.

9 § Bestämmelserna i 5 § andra stycket, 10 och 12 §§, 13 § första stycket samt 14 § andra punkten lagen (1967: 663) om tillägg till vissa trafiklivräntor gäller i tillämpliga delar för tillägg enligt denna lag.

10 § Tillägg utges av den försäkringsinrättning som förvaltar livräntan.

11 § Fordran hos försäkringsinrättning på tillägg enligt denna lag får ej utmätas.

Bestämmelsen i första stycket hindrar ej utmätning av livräntebelopp enligt vad som föreskrives i utsökningslagen (1877: 31 s. 1).

12 § Närmare bestämmelser för tillämpningen av denna lag meddelas av Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1973.

Bilaga 2

Sammanställning av remissyttranden över Skadestånd IV. Värdesäkring av skadeståndslivräntor (SOU 1972: 12)

Yttranden har avgetts av *justitiekanslern (JK)*, *Göta hovrätt*, *försvarets civilförvaltning*, *riksförsäkringsverket (RFV)*, *statens järnvägar (SJ)*, *statens vägverk*, *försäkringsinspektionen*, *statens avtalsverk*, *statens vattenfallsverk*, *statens handikappråd*, *Svenska kommunförbundet*, *Svenska landstingsförbundet*, *Sveriges advokatsamfund*, *Svenska försäkringsbolags riksförbund*, *Folksam*, *Trafikförsäkringsföreningen*, *Utländska försäkringsbolags förening*, *Assuranceforeningen Skuld Aktiebolag*, *Aktiebolaget Indemnitas* och *Sveriges Ångfartygs Assurans Förening* (de tre sistnämnda här kallade P & I-assuradörerna), *Landsorganisationen i Sverige (LO)*, *Tjänstemännens centralorganisation (TCO)*, *Sveriges akademikers centralorganisation (SACO)*, *Statstjänstemännens riksförbund*, *Svenska arbetsgivareföreningen (SAF)* och *Försäkringsjuridiska föreningen*.

1 Nya livräntor**1.1 Allmänna synpunkter**

De flesta remissinstanser tillstyrker att nya skadeståndslivräntor görs värdebeständiga genom lagstiftning. Praktiskt taget alla instanser har lämnat kommitténs förslag till genomförande av värdesäkringen utan erinran.

JK anser att kommitténs förslag i sak är väl ägnat att läggas till grund för lagstiftning. Enligt *försvarets civilförvaltning* synes kommitténs förslag på längre sikt utgöra en god generell lösning av frågan om värdesäkring av förekommande skadeståndslivräntor. *Försäkringsinspektionen* tillstyrker att den som uppbär skadeståndslivränta kompenseras för penningvärdeförsämringar på sätt kommittén föreslagit och utgår från att det eftersträfvade värdesäkringsskyddet i vad på försäkringsväsendet ankommer kan åstadkommas efter förutsatta närmare överläggningar mellan inspektionen och försäkringsgivarna rörande bl. a. finansieringsfrågorna. *SJ*, *statens vägverk*, *statens avtalsverk*, *Svenska kommunförbundet* och *Svenska landstingsförbundet* säger sig lämna förslaget utan erinringar. *Statens handikappråd* finner att förslaget innebär en förbättrad situation för personer som åtnjuter skadeståndslivräntor.

TCO hälsar med stor tillfredsställelse den från facklig och social synpunkt mycket angelägna reform som nu föreslås. *SACO* tillstyrker i princip att värdesäkring av skadeståndslivräntorna kommer till stånd. *LO* uttrycker också sin tillfredsställelse över att värdesäkringsfrågan nu synes kunna lösas och framhåller vikten av att det föreliggande förslaget utformas på sådant sätt att garantier skapas mot ytterligare urholkning av skadeståndersättningarna i framtiden. Det framlagda förslaget innebär enligt *LO* i allt väsentligt en tillfredsställande lösning av problemet.

Försäkringsjuridiska föreningen delar kommitténs uppfattning om angelägenheten av att söka skydda skadeståndslivräntor mot värdeminskning genom penningvärdets fall och ansluter sig i princip till förslaget om en i lag reglerad värdesäkring av sådana livräntor. Föreningen hälsar med tillfredsställelse att värdesäkring av framdeles fastställda skadeståndslivräntor kommer att ske efter enhetliga regler oavsett grunden för skadeståndsskyldigheten. Liknande uttalande gör *Svenska försäkringsbolags riksförbund*, som tillstyrker förslaget till allmän ändringslag. *Trafikförsäkringsföreningen* och *Utländska försäkringsbolags förening* har förklarat sig instämma i förbundets yttrande.

Sveriges advokatsamfund, som i huvudsak tillstyrker förslaget, delar kommitténs uppfattning att bristande betalningsförmåga hos den skadeståndsskyldige inte rimligen kan åberopas mot en generell värdesäkring av skadeståndslivräntorna.

P & I-assuradörerna ser det som något positivt att värdesäkringen nu är avsedd att utgöra en del av själva skadeståndsskyldigheten.

En negativ inställning redovisar *RFV* och *SAF*.

RFV anser det vara av stort värde om skadeståndslivräntorna kan anpassas till växlingarna i penningvärdet. Verket har inte heller någon erinran mot en begränsning av inflationsgarantin till 5 % per år, med viss balansering som kommittén föreslår. Men verket ifrågasätter om förslaget är fullt genomförbart. Bl. a. anförs att någon garanti för den ersättningsskyldiges betalningsförmåga inte skulle föreligga i samtliga fall som omfattas av den föreslagna lagstiftningen. Full säkerhet torde kunna erhållas endast i fall som täcks av försäkring eller skattemedel.

SAF anser att en i och för sig önskvärd värdesäkring av skadeståndslivränta kan genomföras endast under vissa närmare angivna förutsättningar. Föreningen framhåller att det visserligen från den berättigades synpunkt ter sig naturligt att kräva kompensation för att en inflatorisk utveckling försämrar honom tillkommande förmåner men att det för den betalningsskyldige ter sig som starkt belastande att han skall drabbas av ökade kostnader trots att han inte kan råda över de förhållanden som leder till inflation. Det kan diskuteras, menar föreningen, om inte staten, som i högre grad än en enskild betalningsförpliktad eller ett kollektiv av försäkringstagare kan påverka de inflationsdrivande faktorerna, bör svara för värdesäkring av den speciella form av periodiska förmåner som skadeståndslivräntorna utgör. Enligt föreningens mening ger en granskning av andra periodiska system för utgivande av ersättning vid sjukdom och av pensioner vid handen att man där inte vågat gå så långt som till ett oåterkalleligt värdesäkringsåtagande. Enda avsteget torde vara en regel om värdesäkring som införts i avtalsgrupp-sjukförsäkringen (AGS). Denna regel har kunnat godtas av *SAF* dels därför att värdesäkringen avses rymmas inom ramen för uppkommande överskott och dels därför att regeln försetts med vissa begränsningar. Värdesäkring av skadeståndslivräntor bör enligt *SAF* endast förekomma vid kollektivt ansvarstagande genom försäkring eller genom kollektivavtal. Under alla förhållanden bör inflationsgarantin begränsas till 4 % per år.

1.2 Finansiering

Försäkringsjuridiska föreningen beklagar att i betänkandet endast föga utrymme har ägnats åt frågan vem som rimligen bör bära den

förlust som uppstår genom att penningvärdets försämring medför att livräntornas realvärde successivt avtar. Genom att kommittén redan från början avfärdar tanken på en finansiering med hjälp av skattemedel blir grundvalen för den följande diskussionen starkt begränsad. Man kan visserligen med allt fog hävda, att den skadelidande ej bör bära förlusten av penningvärdets försämring. Å andra sidan har den skadeståndsskyldige, i alla de fall där livränta utgår ur försäkring, redan när livräntan fastställdes och ett kapitalbelopp motsvarande premiereserven för livräntan avsattes, fullgjort hela sin ersättningskyldighet, uttryckt i dåvarande penningvärde. Grunden för att ålägga de skadeståndsskyldiga att ersätta den ytterligare förlust som uppstår till följd av penningvärdets fall är således föga bärkraftig. Föreningen tillägger, att bestämmelserna i lagen om försäkringsrörelse om placering av medel, svarande mot premiereserv för livförsäkring, ger försäkringsföretagen ytterst begränsade möjligheter att skydda sig mot den fortgående realvärdeminskningen av dessa medel. Den omständigheten, att en inflationistisk utveckling i och för sig kan vara till fördel för den som har att fullgöra periodiska betalningar, jävar inte detta. Det vore önskvärt att man bättre undersökte möjligheterna att finna lösningar enligt vilka man undviker att belasta vare sig skadelidande eller skadeståndsskyldiga med dessa ytterligare förluster. Avsaknaden av en diskussion härom försvårar bedömningen av de lösningar som föreslås i betänkandet.

Som nyss nämdes anser *SAF* att staten bör svara för värdesäkringskostnaderna.

Försäkringsinspektionen uttalar allmänt att försäkringsgivare som meddelar trafikförsäkring och annan ansvarsförsäkring kommer att inom ramen för gällande försäkringsbelopp överta skadeståndsansvaret även till den del det gäller den framtida värdesäkringen av fastställda livräntebelopp. Men hänsyn till de krav på soliditet som ställs på enskilda försäkringsgivare bör dessa i sin framtida premiesättning ta hänsyn till den kostnadsökning som det sålunda utvidgade ansvaret kan väntas medföra. Premierna för varje avtalsperiod bör nämligen täcka de kostnader som med viss sannolikhet beräknas belöpa på perioden, varvid såväl premierna som kostnaderna i princip bör beräknas med sina till samma tidpunkt kapitaliserade värden.

Kommitténs förslag att finansieringen av värdesäkringen av nya livräntor skall ske enligt kapitaltäckningssystem B kommenteras av flera remissinstanser.

En del av *RFV*:s kritik mot förslaget tar sikte på kommitténs val av metod för finansieringen. Verket säger sig betvivla att metoden kan tillämpas i full utsträckning utanför ramen av en obligatorisk försäkring. I de fall som inte täcks av obligatorisk försäkring och inte heller ersätts av allmänna medel är det tveksamt om metoden kan få avse försäkring i vidare mån än man har täckning för i tillgängliga överskottsmedel.

Svenska försäkringsbolags riksförbund har däremot i princip inte någon invändning mot valet av finansieringssystem. Förbundet framhåller endast att kostnaderna för värdesäkring av nya livräntor kommer att utgöra en integrerande del av riskpremien för motsvarande trafik- och ansvarighetsförsäkringar och att de således bör medföra en generell höjning av premienivån. Storleken av denna höjning sammanhänger med de antaganden om ränta och inflation som med beaktande av skälighetsprincipen må fastställas av försäkringsinspektionen.

LO anser att kapitaltäckningssystem A i stället för B hade kunnat väljas om ansvarsförsäkringens gjorts obligatorisk. Det främsta hindret mot system A är att risken för att försäkringstagarkollektivet minskar på grund av höjda premier är alltför stor. LO är medveten om att dessa premieökningar kan för kostnadsmedvetna försäkringstagare innebära antingen övergång till utländsk försäkringsgivare eller också ökat självrisktagande. Värre är dock att premiehöjningar av den storlek, som kapitaltäckningssystem B skulle ge, kan befaras medföra att åtskilliga försäkringstagare av ekonomiska skäl avstår från att teckna ansvarsförsäkring eller underlåter att vidmakthålla sådan försäkring. Härigenom minskar det kollektiv som skulle bära de framtida värdesäkringskostnaderna med ytterligare premiehöjningar som följd. Det främsta hindret mot att genomföra kapitaltäckningssystem A är enligt kommittén att ansvarsförsäkringens till skillnad från t. ex. trafikförsäkringens inte är av obligatorisk karaktär. Nämnda förhållande styrker ytterligare LO:s krav om att en obligatorisk straffsanktionerad försäkringsplikt införs för arbetsgivare och vad kommittén anfört jävar ytterligare vad i denna del anförts i prop. 1972:5 med förslag till skadeståndslag m. m. angående obligatorisk ansvarsförsäkring. LO anser således att en obligatorisk ansvarsförsäkringsplikt bör genomföras och kapitaltäckningssystem A tillämpas. Någon begränsning av inflationsgarantin behöver därvid inte genomföras.

LO kommenterar också begränsningen av inflationsgarantin till 5 % per år. Helst hade LO sett att någon begränsning inte hade behövt ske. LO förstår dock att den av försäkringstekniska skäl måste accepteras åtminstone i ett initialskede om det föreslagna kapitaltäckningssystemet förverkligas. Däremot kan det enligt LO ifrågasättas om inflationsgarantin i och för sig inte skulle kunna höjas, då det knappast är troligt att statsmakterna under någon längre tidsperiod anser sig kunna acceptera en penningvärdeförsämring av sådan storlek att garantin skulle överskridas mer än något enstaka år under en femårsperiod. Det är därför åtminstone motiverat att efter det att denna garanti varit i praktisk tillämpning under ca fem år pröva, huruvida inte skäligen inflationsgarantin bör höjas. LO:s accepterande av den nämnda begränsningen görs med utgångspunkt från att det visar sig nödvändigt att tillämpa kapitaltäckningssystem B.

Enligt *försvarets civilförvaltning* får 5-procentsbegränsningen anses vara tillfredsställande, även om den, som kommittén funnit, åtminstone tidvis kan antas innebära viss underkompensation.

Kommittén har funnit att kapitaltäckningssystem B förutsätter ett mera realistiskt ränteantagande i grunderna för avsättning till livräntefond. Flera remissinstanser uttalar sig om kommitténs ståndpunkt i denna del.

Från *försäkringsinspektionens* synpunkt är det av största vikt att försäkringsgivarna dels värderar sina förpliktelser på ett betryggande sätt, dels har medel att säkerställa dessa. Skyddet för skadelidande tredje man träder här starkt i förgrunden. Med hänsyn till hur ränteantagandena påverkar premiebehovet bör emellertid dessa på grund av lagens krav på skälighet i premiesättningen inte göras överdrivet låga. Vad här sagts gäller enligt inspektionen även valet av övriga beräkningsantaganden.

Inspektionen påpekar vidare att frågan om antaganden för beräkning av kapitalvärden av skadeståndslivräntor inte kan isoleras till skade-

försäkringsbolagens verksamhet eller ens till det enskilda försäkringsväsendet, eftersom detta slag av livräntor kan förmedlas — förutom av livförsäkringsbolag — även av RFV. Som kommittén framhållit får det ankomma på inspektionen att efter överläggningar med berörda försäkringsgivare stadfästa de grunder som skall vara tillämpliga i fråga om den enskilda försäkringsverksamheten. Även med vissa ändringar av nuvarande beräkningsantaganden kommer enligt inspektionen en lagstiftning av föreslagen art — med de krav som måste ställas på rationellt utformade grunder — att leda till en ökning av de förväntade kostnadernas kapitaliserade värden och därmed till en motsvarande höjning av erforderlig premienivå i trafikförsäkring och annan ansvarsförsäkring.

Folksam framhåller att värdesäkring av nya livräntor medför omedelbart behov av premiehöjningar i ansvarsförsäkringen och trafikförsäkringen. Detta behov kan emellertid, som kommittén har påpekat, begränsas genom en övergång till mera realistiska ränteantaganden.

Andra instanser är mera tveksamma om det lämpliga i att ändra ränteantagandet. *RFV* påpekar att en avsättning redan från början av hela den beräknade kostnaden för all framtid leder till en synnerligen hög premienivå vid tillämpning av gällande försäkringstekniska grunder. Kommitténs ståndpunkt är att premienivån kan hållas nere genom en högre beräkningsränta än f. n., men skulle avkastningen på fondkapitalet i verkligheten bli lägre är det enligt *RFV* tveklaktigt om inflationsgarantin kan infrias. *SAF* ifrågasätter starkt det berättigade i att utgå från antaganden om en avsevärt högre marknadsränta än som hittills skett. Bedömningar av möjlig kapitalavkastning måste givetvis göras med utgångspunkt från ränteläget under en mycket lång observationsperiod. Föreningen kan därför inte dela kommitténs mening att ränteantagandet skall kunna grundas på den genomsnittliga fasta avkastningen "i dag" (betänkandet s. 44). *SAF* crinrar om att den nuvarande beräkningsräntan för pensionsförsäkring enligt den s. k. ITP-planen utgör 3,5 %. Det kan alltså befaras att på längre sikt kostnaden för en värdesäkring enligt kommitténs förslag kan komma att bli högre än vad kommittén utgår från. Risk finns för att kostnaden för värdesäkringen kan komma att redan inledningsvis uppgå till 15—20 % av premien för ansvarsförsäkringar. Föreningen anför som exempel trygghetsförsäkringen, som vid olycksfall i arbetet ger arbetaren ersättning enligt skadeståndsrättsliga grunder oavsett om vållande från arbetsgivare eller annan föreligger. Denna försäkringsform, som kan sägas i viss mån innebära att skadeståndsrätt ersätts med försäkringsrätt, har kunnat införas endast till relativt höga kostnader, inom stuveribranschen 1,48 % och plåtslageribranschen 0,64 % på lönesumman för samtliga arbetare i branschen. Det ter sig från arbetsgivarparternas synpunkt oacceptabelt att kostnaderna för av parterna sålunda gjorda försäkringsåtaganden utan deras medverkan skulle undergå så kraftiga höjningar som kommitténs förslag innebär. En i och för sig från många synpunkter önskvärd utveckling mot införande av denna försäkringsform även inom andra områden, vilket föreningen hittills tillstyrkt, torde kunna allvarligt hotas om premieökningar av den storlek som kommitténs förslag innebär tillkommer.

Även *Försäkringsjuridiska föreningen* framhåller behovet av en säkerhetsmarginal i ränteantagandet. Föreningen anser det betänkligt om

man skulle frångå denna princip, som anses vara av fundamental betydelse inom livförsäkringen.

Särskilda problem uppkommer för försäkringsgivare som inte har rätt att behålla ansvarigheten för livränta utan måste köpa livränta hos livbolag eller RFV.

P & I-assuradörerna framhåller att det måste finnas möjlighet till inköp av värdebeständiga livräntor hos RFV. Livräntor är inom dessa bolags bransch ytterst sällan förekommande. Men den föreslagna lagstiftningen kan tänkas resultera i svårigheter för svenska redare och för deras *P & I-assuradörer* att vid förhandlingar utverka att ersättning bestäms i form av engångsbelopp. Skattetekniska hänsyn kommer med stor sannolikhet att spela en betydande roll. En livränta kan säkerligen i många fall komma att te sig som en mera attraktiv kompensation än ett engångsbelopp. För *P & I-assuradörerna*, vilka vid sin premiesättning tillämpar ett individuellt "record system", skulle förekomsten av livräntor i stället för engångsuppgörelser betyda en allvarlig nackdel. Svårigheter uppkommer också gentemot re-assuradörerna, såväl då det gäller att taxera utestående krav som att avgöra när ett fall, som föranlett livränteutbetalning, kan avslutas. Det måste därför finnas möjligheter att hos RFV inköpa en försäkring, som är värdebeständig. Här torde en lagändring vara erforderlig, eftersom lagen (1954: 243) om yrkesskadeförsäkring (YFL) inte längre medger rätt för verket att med Kungl. Maj:ts medgivande överta rederiets resp. *P & I-assuradörens* betalningsskyldighet.

Utländska försäkringsbolags förening förutsätter att de skadeståndslivräntor som i framtiden kan bli aktuella för dem att köpa i inhemska livbolag eller liknande försäkringsanstalter är från början så konstruerade att värdesäkringsfrågan är ordnad i linje med den förväntade lagstiftningen.

Enligt *RFV* ger införandet av den allmänna lagen om ändring av skadeståndslivräntor frågan om finansiering av värdesäkringen större betydelse än hittills. Verket har en särställning så till vida att verket endast utgör organ för förvaltning och utbetalning av hos verket inköpta livräntor ("passiv försäkringsgivare"). Periodiseringen av kostnaderna till skadeåret förutsätter avsevärda justeringsmöjligheter. Sålunda föreslår kommittén viss återkommande omprövning och omfördelning av den s. k. realräntan. Det effektivaste justeringsmedlet i en obligatorisk försäkringsform återfinns emellertid enligt verkets mening ej i omfördelningen av räntevinsten utan i direkt omprövning av premienivån. Som redan nämnts betvivlar verket för sin del att den av kommittén föreslagna metoden för premieberäkningen kan tillämpas i full utsträckning utanför ramen av en obligatorisk försäkring. En passiv försäkringsgivare som verket saknar över huvud taget möjlighet att premievägen täcka redan uppkomna eller förväntade reservunderskott. En fullständig inflationsgaranti skulle enligt verkets nuvarande beräkningsgrunder innebära en negativ realränta på ca -2% ($= 3\% - 5\%$). Kommittén synes å sin sida räkna med en aktuell realränta på 1 à 2%. En sådan avvikelse i ränteantagandet med motsvarande återverkningar på inköpspremier skulle i praktiken innebära att nyinköp av livräntor hos verket upphör. Enligt *RFV:s* mening bör inköpen hos verket fortfarande begränsas till nominella livräntebelopp och ej utvidgas till automatiskt växande skadeståndsskyldigheter. Finansieringen av framtida värdesäk-

ringstillägg bör fortfarande ske genom kollektiva inbetalningar enligt samma system som gäller enligt lagen om tillägg till vissa trafiklivräntor. Detta bör få motsvarande tillämpning om inköp av andra kategorier av skadeståndslivräntor aktualiseras.

2 Äldre livräntor

2.1 Livräntor som utges av självförsäkrare

Det finns remissinstanser som hävdar att lagstiftningen bör vara mer omfattande än kommittén tänkt sig. Hit hör *LO* och *TCO*. Dessa organisationer anser att även livräntor som utges av självförsäkrare bör värdesäkras. *LO* anser kommitténs ståndpunkt från rättvis- och billighetssynpunkt helt oacceptabel. Självförsäkrarna har i lika hög grad som försäkringsbolagen och deras försäkringstagare under de gångna åren gjort icke föraktliga inflationsvinster på de skadelidandes bekostnad. Även om vissa självförsäkrare frivilligt räknar upp sina livräntor är detta enligt *LO* inte tillräckligt skäl att inte behandla alla livräntetagare lika, oavsett varifrån ersättningen utgår. *LO* tror inte det är praktiskt möjligt att, som föresvävat kommittén, lösa värdesäkringsfrågan vid förhandlingar mellan arbetsmarknadens parter.

TCO anför åtskilliga skäl för slutsatsen att en stor grupp livräntetagare i realiteten blir helt eller delvis utan kompensation om inte lagens tillämpningsområde vidgas till att omfatta även livräntor som inte utges av försäkringsbolag. Om det är omöjligt att inordna självförsäkrarna under lagen bör det utredas om inte motsvarande ersättning skulle kunna bekostas av allmänna medel.

TCO anför bl. a. följande.

Till gruppen självförsäkrare hör många större företag. Även beträffande dessa självförsäkrare räknar kommittén med frivillig reglering och hänvisar i övrigt arbetsmarknadens parter till att förhandlingsvägen försöka åstadkomma avtal om justering av livräntorna. Som motivering för att undanta de s. k. självförsäkrarna anför kommittén, att det skulle innebära praktiska svårigheter att lösa frågan lagstiftningsvägen. Enligt *TCO*'s mening torde det emellertid vara helt uppenbart, att svårigheterna blir ännu större om man lägger över ansvaret på de fackliga organisationerna.

Det må för det första anmärkas, att flertalet s. k. självförsäkrare enligt organisationens erfarenhet inte är större företag av den kategori som kommittén antar. Det rör sig vanligen om medelstora och små företag, som helt enkelt försummat att teckna ansvarsförsäkring, och dessa företag är i stor utsträckning oorganiserade. Om det över huvud taget är möjligt att värdesäkra äldre livräntor genom kollektivavtal med de olika arbetsgivarorganisationerna, så åstadkommes ändock bara en partiell lösning. Arbetstagarorganisationerna skulle dessutom tvingas att efter ett kartläggningsarbete träffa avtal med var och en av de enskilda arbetsgivare som inte omfattas av de centrala kollektivavtalen.

Frågan kompliceras än mer av att en stor grupp livräntetagare inte längre är fackligt organiserade. På grund av sin invaliditet har de ofta tvingats lämna yrkeslivet och deras fackliga medlemskap har därmed också upphört. Arbetstagarorganisationerna skulle således ha att göra en undersökning bland sina f. d. medlemmar, och även om en sådan kartläggning skulle kunna genomföras, löser det inte problemet för de arbetstagare som inte ens vid skadetillfället var organiserade.

En brist i det föreslagna tillvägagångssättet är vidare att lagen inte ger några uttryckliga anvisningar om hur en tvist skall lösas. Man måste självfallet räkna med att många arbetsgivare vid förhandlingar ställer sig avvissande till ett yrkande om uppräknings och värdesäkring av utgående livränta, och med den utformning förslaget fått är det svårt för organisationerna att göra en förhandsbedömning av utgången av en eventuell process.

2.2 Äldre ansvarslivräntor

2.2.1 Allmänna synpunkter

Kommitténs förslag om uppräknings och fortsatt värdesäkring av äldre ansvarslivräntor har uttryckligen tillstyrkts av flera instanser, medan andra ställt sig mera kritiska.

JK anser att i de flesta fall som åsyftas ekonomiska, sociala och humanitära skäl av avsevärd styrka talar för en värdesäkring. Ingen torde enligt JK vara närmare att bära bördan av värdesäkringen än försäkringsgivaren. De äldre ansvarslivräntor som förvaltas av *RFV* (avsnitt 5.6 i betänkandet) kommer enligt verket att värdesäkras med hjälp av gemensamma medel ur yrkesskadefonden.

De kritiska instanserna vänder sig främst mot att kostnaden för uppräknings och fortsatt värdesäkring läggs på det aktuella försäkringskollektivet. Från denna synpunkt vill flera instanser avstyrka förslaget.

*Folksam*s yttrande i denna del återspeglar väl de principiella erinringar som framförs. Bolaget säger bl. a.:

Inom svensk lagstiftning försöker man undvika att en lag får retroaktiv verkan. Det anses sålunda inte möjligt att i lag ålägga skadeståndsskyldiga, som nu själva direkt utger livränta till skadelidande, att också utge värdesäkringstillägg (betänkandet s. 48). Det borde då heller inte vara möjligt att, som nu är föreslaget, ålägga försäkringsbolagen att utge värdesäkringsstillägg till ansvarslivräntorna. Dessa är antingen fastställda av domstol eller genom överenskommelse mellan parterna.

Situationen kan inte jämföras med den som rådde beträffande trafiklivräntorna. Värdesäkringen av dem kan betraktas som en skyldighet som samhället lägger på bilisten. I betänkandet anförts att det ansågs föreligga "särskilda försäkringsmässiga betingelser". Emellertid är värdesäkringen av trafiklivräntorna inte något försäkringsmässigt. Samhället utnyttjar försäkringsbolagens administrativa apparat att inkräva och distribuera kompensationen. Eftersom försäkringsbolagen samtidigt kan ta ut kostnaden av bilägarna, blir bolagets skyldighet att svara för kompensationen i realiteten mera av formell natur.

Kommittén är också medveten om att förhållandena inte är likartade när det gäller ansvarslivräntorna. Emellertid har detta inte påverkat utformningen av kommitténs förslag. Den anser att kostnaden för värdesäkringstilläggen skall tas ut av de försäkrade i den mån bolagen inte eventuellt kan använda fondmedel.

Vi kan inte se att rättvisesynpunkter talar för att kostnaden skall tas ut av dem som i fortsättningen kommer att vara ansvarsförsäkrade. Man kan jämföra ett företag som avstått från att försäkra och alltså direkt betalat och betalar livräntor med ett företag som fullgör sina skadeståndsförpliktelser genom att ha försäkring. Det förra företaget har betalat livräntor allteftersom de förfallit till betalning och följaktligen med undan för undan allt sämre pengar. Det senare företaget har fullgjort sin skadeståndsskyldighet

genom premiebetalning i dåvarande penningvärde. Det är ju anmärkningsvärt om detta företag i fortsättningen skall bidra till att kompensera livräntetagarnas inflationsförluster medan det oförsäkrade företaget inte bara som hittills kommer billigare ifrån själva livräntan utan även slipper att värdesäkra den.

Ännu mera betänkligt är att helt nya företag och andra nytillkommande försäkringstagare enligt förslaget skall få bidra till värdesäkring av gamla livräntor.

Folksam vill inte heller bortse från att somliga företag kan teckna försäkring i utlandet eller avstå från försäkring. De undgår därigenom att betala bidrag till värdesäkringen. Enligt Folksam minskar den som tecknar försäkring med hög självrisk sitt bidrag, eftersom premien då blir avsevärt lägre och bidragen inte gärna kan tas ut på annat sätt än som ett procentuellt påslag på premierna. Om dessa och eventuellt andra omständigheter gör att premieunderlaget minskar, kommer belastningen på det återstående kollektivet att öka. Folksam anser det alltså varken riktigt eller kanske ens möjligt att ta ut kostnaden för en värdesäkring genom tilläggspremier till ansvarsförsäkringen. Folksam åtar sig i stället att tillskjuta fondmedel för uppräkningsavskattning av livräntorna och därefter behandla livräntebeståndet som en återbäringsberättigad grupp (jfr nedan).

Också *Svenska försäkringsbolags riksförbund* anser det betänkligt med en lagstiftning som innebär en retroaktiv utvidgning av definitivt träffade uppgörelser. Fel försäkringstagarkollektiv kommer i stor utsträckning att belastas med de premiehöjningar som blir nödvändiga.

SAF framför som sin bestämda mening att förslaget i denna del inte bör genomföras. Argumenten är väsentligen desamma som *Svenska försäkringsbolags riksförbund* och *Folksam* anfört.

Svenska försäkringsbolags riksförbund påpekar den bristande överensstämmelse som kommer att råda mellan nya ansvarslivräntor och äldre ansvarslivräntor i det att de nya livräntorna kan ändras såväl uppåt som nedåt, medan de äldre livräntorna endast kan ändras uppåt. Denna anomali kan enligt förbundet lätt upphävas genom ändringar i lagstiftningen som avser de äldre livräntorna, i avsikt att för alla livräntor åstadkomma ändringslagens möjligheter till såväl uppräknings- som nedräkning.

2.2.2 Kostnaderna för värdesäkringen

Från flera håll påpekas att kommittén uppskattat kostnaderna för uppräknings- och den fortsatta värdesäkringen av ansvarslivräntorna för lågt.

Svenska försäkringsbolags riksförbund anser att kommittén vid sina kostnadsberäkningar förbiser två omständigheter. I detta avseende säger förbundet följande.

Den i sammanhanget intressanta uppgiften är inte storleken av den premiereserv som behöver avsättas vid början av år 1973 utan kapitalvärdet av den förväntade ökningen av livränteutbetalningar som blir resultatet av den föreslagna lagstiftningen. Enligt förbundets mening bör man därför kapitalisera de tillägg till livräntebeloppen som framkommer vid antagandet om 5 % inflation per år och kapitalisera med användning av 5 % ränta. Med ett sådant betraktelsesätt får man en kostnad på 75 milj. kr., att jämföra med kommitténs 50 milj. kr.

Det andra förbiseendet gäller det bestånd av livräntor som skall betraktas såsom äldre livräntor. Kommittén har vid beräkningarna beaktat allenast de livräntor som faststälts före år 1971. Under kategorin äldre livräntor ingår emellertid samtliga livräntor som faststälts eller kommer att fastställas på grund av skadehändelser inträffade före år 1973. Till den ovan betraktade gruppen måste man således lägga jämväl livräntor som faststälts år 1971 eller följande år så länge några livräntor kommer att fastställas på grund av skadehändelser före år 1973. Här skall räknas med att denna grupp motsvarar fem år av normalt tillskott till ifrågavarande livräntebestånd alltså med stöd av uppgifter som ges i betänkandet (s. 58) motsvarande en premiereserv av 50 milj. kr beräknad enligt nu gällande grunder och utan rätt till indexuppräknig. För denna kategori är inte något allmänt tillägg aktuellt, men merkostnaden på grund av indexuppräknigen beräknad på samma sätt som det ovan refererade beloppet, 75 milj. kr, uppgår till storleksordningen 40 milj. kr.

Förbundet finner för sin del att den merkostnad som lagstiftningen kommer att medföra för de äldre ansvarslivräntorna utgör ett belopp av storleksordningen 115 milj. kr, beräknat och värderat i överensstämmelse med de antaganden som lett kommittén till beloppet 50 milj. kr men under hänsynstagande till de omständigheter som kommittén synes ha förbisett.

Också *SAF* kritiserar kommitténs kostnadsberäkningar, och hänvisar till de synpunkter som Svenska försäkringsbolags riksförbund framfört.

Folksam bedömer kostnaderna för ett säkerställande av sina livräntor enligt den föreslagna lagstiftningen till ca 12 milj. kr. Eftersom premieinkomsten för ansvarsförsäkringen under år 1972 torde komma att uppgå till omkring 25 milj. kr motsvarar värdesäkringskostnaden ca 50 % av ett års premieinkomst. Även om denna kostnad fördelas på några år blir den enligt *Folksam* kännbar. *Folksam* påpekar också att kommittén ställt kostnaden i relation till premieinkomsten i hela försäkringsgrenen Allmän egendoms-, inkomst- och ansvarsförsäkring. Relationssiffran torde enligt *Folksam* vara missvisande därför att kommitténs uppskattning av totalkostnaden synes vara alldeles för låg. Men resonemanget är ovidkommande, anser *Folksam*. Att belasta hela försäkringsgrenen torde strida mot skälighetsprincipen. Det är svårt att försvara att t. ex. många försäkringstagare som drabbats av kraftiga premiehöjningar på grund av den tilltagande brottsligheten därutöver skulle drabbas av ett påslag för värdesäkringstillägg av livräntor. Försäkringstagare i bolag som inte alls eller bara i liten skala driver ansvarsförsäkring skulle också gå helt eller delvis fria från förpliktelsen.

Försäkringsjuridiska föreningen framhåller att förstärkningen av premiereserven kan bli särskilt kännbar eftersom ersättningsreserven i regel måste förstärkas samtidigt.

2.2.3 Finansieringen

Enligt *Svenska försäkringsbolags riksförbunds* mening bör egentligen statsmedel tillskjutas för finansiering av de äldre livräntornas värdesäkring, eftersom de lösningar som eljest står till buds synes komma att lädera det i lagen om försäkringsrörelse inskrivna kravet på skälighet. Om statsmedel inte tillskjuts, måste finansieringen enligt förbundet ske genom premiehöjningar. Som nämnts ovan är förbundets uppfattning att dessa premiehöjningar från flera synpunkter kommer att drabba fel

kollektiv. De kommer inte att belasta det kollektiv inom vilket skadorna har uppkommit utan dagens försäkringstagare, i den mån dessa inte föredrar att stå självrisk eller överflytta försäkringen till här inte koncessionerad försäkringsgivare. Även en successiv utbyggnad av socialförsäkringen liksom trygghetsanordningar, uppbyggda enligt överenskomelser på arbetsmarknaden, kommer att minska underlaget för den traditionella ansvarsförsäkringen, varigenom det försäkringsbestånd inom vilket man av praktiska skäl kan lägga premiehöjningarna blir reducerat. Av flera orsaker kan vidare en förskjutning av bestånden bolagen emellan uppkomma. Förbundet förutsätter att om bolag i framtiden skulle komma att få svårigheter att fullgöra ifrågakavande förpliktelse, särskilda åtgärder får övervägas för dessa bolags del.

Kommitténs argument för att ansvarsförsäkringen bör bära kostnaderna för värdesäkring av ansvarslivräntorna föranleder kommentarer från flera remissinstanser.

Särskilt gäller det sagda kommitténs synpunkter på bolagens räntöverskott under gångna år. *Folksam* erinrar om att bedömningen inte bara får avse utfallet av ränteantagandet. Grunderna bygger också på antaganden om dödlighet och omkostnader. Vidare bör beaktas att räntan ofta är bunden för åtskilliga år framåt, t. ex. vid placering i statsobligationer. Det höga ränteläget under de senaste åren har därför bara i viss utsträckning fått effekt på tidigare fonderade medel. I den mån överskott uppstått har emellertid detta ingått i verksamheten och bidragit till att premienivån kunnat hållas något lägre än eljest, vilket *Folksam* anser vara i överensstämmelse med skälighetsprincipen. Man kan dock anta att överskottet i någon mån bidragit till den allmänna konsolideringen. Därför är *Folksam* berett till en viss subventionering av värdesäkring genom fondmedel. *Folksam* åtar sig att tillskjuta fondmedel för uppräknig av livräntorna till innevarande tidpunkt. Därefter kommer detta livräntebestånd att behandlas som en återbäringsberättigad grupp.

Svenska försäkringsbolags riksförbund finner det såväl principiellt som från soliditetssynpunkt betänkligt att hämta erforderliga medel ur konsolideringsfonderna, eftersom konsolideringen inom svensk skadeförsäkring inte håller takt med beståndets tillväxt. Någon försvagning av försäkringsbolagens konsolidering på grund av en reform som den föreslagna bör därför inte övervägas. Enligt förbundets mening bör den principiella inställningen vara att varje utökning av försäkringsförmåner får en motsvarande premiehöjning som effekt.

Kommitténs tankegångar om räntöverskotten inger betänkligheter, anser *Försäkringsjuridiska föreningen*. Den vänder sig mot att kommittén inte närmare analyserar vilka konsekvenser det skulle medföra, att överskott inte längre kommer att stå till förfogande för konsolidering. Enligt föreningen är det en allmän uppfattning bland försäkringsbranschens företrädare i ansvarig ställning, att skadeförsäkringens konsolideringsfonder — efter en följd av allvarliga förlustår — redan i dag är för knappa för att medge en ytterligare nämnvärd uttunning. Snarare anses fonderna vara i behov av förstärkning. För framtiden accentueras denna situation av den fortgående inflationen. Eventuellt uppkommande räntöverskott anses erforderliga för säkrande av bolagens konsolidering. Om, såsom kommittén tänker sig, finansiering av värdesäkring av livräntorna skall ske med eventuellt tillgängligt konsolideringskapital, hade det varit önskvärt att kommittén anvisat hur denna ökade

belastning skall genomföras och vem som skall bära densamma. Så har emellertid inte skett i betänkandet. Denna oklarhet försvårar en bedömning av rimligheten i den föreslagna finansieringsmetoden. Skälighetsprincipen anses innebära, att varje försäkringsgren skall vara självbärande så att inte en verksamhetsgren subventionerar en annan. Överskottsmedel som uppsamlats inom en rörelsegren skall disponeras uteslutande inom denna gren. Att finansiera värdesäkring av skadeståndslivräntor med medel från andra branscher står knappast i överensstämmelse med denna princip.

Flera remissinstanser diskuterar olika möjligheter att underlätta en finansiering av värdesäkringen. Det framförs synpunkter på dels en uppdelning av kostnaderna över flera år, dels olika sätt att begränsa omfattningen av värdesäkringen för att få ned kostnaderna.

Tanken på en uppdelning av kostnaderna över ett antal år förs fram av *försäkringsinspektionen*. Den konstaterar att uppräkningskostnaden i kombination med kostnaden för livräntornas framtida värdesäkring enligt kapitaltäckningssystem B i princip avses belasta 1973 års försäkringstagare med ansvarsförsäkring för att de livränteförvaltande försäkringsinrättningarna därigenom snarast möjligt skulle kunna säkerställa sina värdesäkringsförpliktelser. Som kommittén förutsatt skulle man kunna överväga en utjämning i tiden av erforderliga tilläggspremier från försäkringstagare genom att säkerställandet av förpliktelserna i form av skuldföring och häremot svarande pantsättning fick ske under en viss övergångstid. Inspektionen är, som den förklarar vid underhandskontakt med såväl kommittén som representanter för försäkringsgivarna, beredd att överväga sådana övergångsbestämmelser. Inspektionen har däremot inte vid dessa kontakter velat förorda kapitaltäckningssystem A, som — när det gäller frivillig ansvarsförsäkring — lämnar sämre garantier för att de lagfästa förpliktelserna uppfylls av den enskilda anstalt som enligt förslaget har att utge aktuella tillägg.

Svenska försäkringsbolags riksförbund och *Försäkringsjuridiska föreningen* förutsätter att förstärkningen av premiereserven får genomföras under en följd av år.

Ett par remissinstanser går in på frågan om man kan på något sätt begränsa värdesäkringslagstiftningens omfattning för att hålla kostnaderna nere.

Svenska försäkringsbolags riksförbund anser det diskutabelt om äldre livräntor, där invaliditetsgraden är relativt låg, behöver värdesäkras. Gjorda undersökningar har t. ex. visat att vid invaliditetsgrader under 20 % — antalsmässigt ungefär hälften av beviljade livräntor — den medicinska invaliditetsgraden oftast översteg den förvärvsmässiga. Även andra undersökningar i Sverige och i utlandet bestyrker att livräntetagare med lägre invaliditetsgrad numera i allmänhet efter någon tids tillvänjning har anpassat sig så att den reella förlusten blir ringa eller ingen. En uppräknings och fortsatt värdesäkring av sådana livräntor skulle enligt förbundet endast medföra ytterligare överkompensation. En rättvis metod att undvika detta vore förvisso att i varje enskilt fall undersöka hur den skadades ekonomiska situation i verkligheten har utvecklats och därefter begränsa uppräknings till de fall där det visas att förlust de facto föreligger. Uppräknings skulle i så fall anpassas till den visade förlusten. Då en sådan utredning kan vara svår att objektivt genomföra kan man i stället enligt förbundet väl tänka sig en regel att endast livräntor där invaliditetsgraden uppgår till visst inte alltför lågt

procenttal uppräknas. Förbundet upplyser att kostnaderna uppskattningsvis torde kunna nedbringas med en tredjedel, om detta procenttal sätts till 20 och med hälften om procenttalet sätts till 30. Rent tekniskt bör man för de lägsta invaliditetsgraderna tillämpa en glidande skala för att undvika tröskeffekter.

Också *SAF* anser att undantag bör göras för livräntor baserade på låga invaliditetsgrader.

Flera instanser framhåller att provisoriska livräntor också bör undantas från värdesäkring. Frågan, som har betydelse även beträffande nya livräntor, berörs under specialmotiveringen nedan.

Någon omfördelning av kostnaderna för uppräkning och fortsatt värdesäkring av ansvarslivräntorna bör enligt särskilt uttalande av *Svenska försäkringsbolags riksförbund* och *Utländska försäkringsbolags förening* inte äga rum.

2.3 Äldre trafiklivräntor

Kommittén föreslår inte några mera ingripande ändringar i lagen (1967: 663) om tillägg till vissa trafiklivräntor (TLL) eller förordningen (1967: 666) om tillägg till vissa trafiklivräntor, som utgår av statsmedel, m. m. (TLF), i samband med genomförandet av den föreslagna lagstiftningen. Ståndpunkten innebär bl. a. att finansieringen av trafiklivräntornas värdesäkring fortfarande bör ske enligt kapitaltäckningssystem A och att någon procentuell begränsning av inflationsgarantin inte bör införas i trafiklivräntelagstiftningen.

Kommitténs åsikt accepteras inte av alla remissinstanser. *Försvarets civilförvaltning* hävdar att de nya reglerna bör gälla även för övriga äldre livräntor, dvs. dem som regleras i TLL, TLF och kungörelsen (1971: 14) om tillägg till vissa statliga skadelivräntor, m. m. (1971 års kungörelse). Värdet av enhetliga regler vid beräkning av indextillägg är enligt förvaltningen så stort att det motiverar att man utesluter möjligheten för vissa livräntetagare att tidvis få högre indextillägg än de nya reglerna medger. *Svenska försäkringsbolags riksförbund*, *Folksam*, *Trafikförsäkringsföreningen* och *Försäkringsjuridiska föreningen* är av samma uppfattning. Förbundet anser det otillfredsställande att olika regler gäller för trafik- och ansvarslivräntor beträffande maximeringen av värdesäkring. *Folksam* finner det inte vara rättvist att de äldre trafiklivräntorna skall få utgöra en mera gynnad grupp än övriga livräntor vid en viss inflationsutveckling. *Folksam* påpekar att kommitténs förslag skulle leda till att nya försäkringstagargenerationer kan få betala en praktiskt taget obegränsad värdesäkring av de äldre trafiklivräntorna utan att kunna räkna med att själva få samma förmån. En dylik skillnad skulle bli än mer stötande om skadeståndslivräntorna i framtiden kommer att maximeras. De komplikationer för försäkringsbolagen som kommittén befarar om man inför begränsningen till 5 % också i TLL bedömer *Folksam* som inte särskilt påtagliga. *Försäkringsjuridiska föreningen* framhåller att bristen på enhetlighet måste te sig svårförståelig och opåkallad för allmänheten. Föreningen vill starkt understryka önskvärdheten av uniformitet även beträffande de äldre livräntorna. Sådan torde inte möta svårighet att genomföra. Eftersom förslagets maximeringsregel synes välgrundad, förordar föreningen att en motsvarande regel genom lagändring genomförs beträffande de äldre trafiklivräntorna.

Försäkringsinspektionen, som tillstyrker de föreslagna ändringarna i TLL och TLF, erinrar om att finansieringen av tillägg enligt TLL — liksom hittills enligt kapitaltäckningssystem A med successiv skuldföring och finansiering alltefter det tilläggen blir fastställda — får bestridas av kommande års trafikförsäkringstagare så länge detta slag av betalningsförpliktelser kvarstår, vilket alltså leder till en ytterligare belastning under en ganska lång tid framöver även om den givetvis avtar med åren. Denna tillämpning av kapitaltäckningssystem A för trafiklivräntorna kan sägas strida mot syftet med skuldföringskravet i 262 § lagen (1948: 433) om försäkringsrörelse (FRL). Inspektionen anser dock att de gällande bestämmelserna för de försäkringsanstalter som meddelar den obligatoriska trafikförsäkringen om dels solidariskt ansvar, dels fördelning mellan dem av värdesäkringkostnaderna får anses tillräckligt betryggande från livräntetagarnas synpunkt.

Folksam förklarar sig dela kommitténs uppfattning om lämpligheten av att tillämpa ett mera realistiskt ränteantagande även för de nuvarande fonderna för trafiklivränta. *Folksam* menar att det inte är rimligt att bilägarna, som i detta fall dessutom är ett annat kollektiv än de som har att svara för själva livräntan, belastas med så stora tilläggspremier som behövs när kapitalisering av värdesäkringstillägg sker med ränteantagande av bara 3 %. När det gäller de gamla trafiklivräntorna kan enligt *Folksam*s mening f. ö. ifrågasättas om inte hela finansieringsfrågan borde tas upp till förnyad prövning. Därvid skulle kunna övervägas om inte värdesäkringen till väsentlig del kan finansieras på i princip samma sätt som *Folksam* tänkt sig för de äldre ansvarslivräntornas del. Om värdesäkringen begränsas till 5 % per år, borde behovet av särskilda uttag från bilägarna bli ganska måttligt. Eftersom alla bilägare solidariskt skall svara för värdesäkringen av de gamla trafiklivräntebestånden, kan det vidare ligga nära till hands att överväga ett sammanförande av dessa bestånd.

Det kan i detta sammanhang erinras om att *JK* anser att regleringen av värdesäkringen bör sammanföras till en enda författning (jfr nedan).

3 Värdesäkring av livräntor med internationell anknytning

P & I-assuradörerna framhåller som sin bestämda uppfattning att värdesäkringen bör begränsas till skador, som åsamkats personer av svensk nationalitet eller med hemvist i Sverige. Mot svenska redare med fart på exempelvis USA framställs i stor utsträckning skadeståndsanspråk från stuveriarbetare av utländsk nationalitet. Frånsett att olycksfallet inträffat på ett svensk fartyg eller på den närliggande kajen, finns här ingen som helst anknytning till svenska förhållanden. Det kan rimligtvis inte sägas föreligga något välgrundat svenskt intresse att tillgodose önskemål från utländska stuveriarbetare eller sjömän — ofta med kortvarig anställning — att bli tilldömda värdebeständiga livräntor från svenska redare. Här bör uppmärksammas att utbetalningar till framför allt stuveriarbetare i USA, men även på vissa andra håll såsom Storbritannien eller Australien, årligen uppgår till avsevärda summor och givetvis inverkar på premiesättningen. Problemet kan därför för svensk sjöfarts vidkommande ingalunda betecknas såsom marginellt. Lagen om ändring av skadeståndslivräntor synes innebära, att även en livränta som utdömts av utländsk domstol blir värdebe-

ständig. Om den föreslagna lagstiftningen kommer till stånd, kan kännedom om innehållet i den nya lagen tänkas resultera i svårigheter för svenska redare och deras P & I-assuradörer att vid förhandlingar med utländska skadelidande utverka uppgörelser, innebärande ersättning med engångsbelopp. Det förefaller troligt att de skadelidande i fortsättningen kommer att yrka ersättning i form av livränta i stället för ett engångsbelopp. På grund härav bör sålunda i allmänna ändringslagen göras ett uttryckligt undantag för skador som uppkommit utomlands i paritet med vad som skett i förslaget till lag om ändring i TLL. I sådant fall bör värdesäkring medges endast under förutsättning att livräntetagaren är svensk medborgare eller utlänning med hemvist i Sverige.

JK ifrågasätter om inte även äldre ansvarslivräntor och s. k. nya livräntor till följd av skada som uppkommit utomlands bör värdesäkras i fall då den skadelidande är svensk medborgare eller bosatt i Sverige (betänkandet s. 69). Att så sker synes bäst överensstämja med den grundsyn som präglar betänkandet.

Enligt *försäkringsinspektionen* tillgodoser den föreslagna begränsningen av utlandsundantaget i TLL syftet med inspektionens framställning till kommittén.

4 Specialmotiveringen

Frågan om värdesäkring av skadeståndslivräntor kommer enligt *JK* att regleras — förutom i skadeståndslagen — i fem olika författningar. Med hänsyn till att författningarna i princip har samma syfte och torde komma att bestå under överskådlig tid bör det enligt *JK* övervägas om inte värdesäkringssystemet kan sammanföras i en enda författning.

4.1 Allmänna ändringslagen

1 §

Svenska försäkringsbolags riksförbund anser att värdesäkringen, på sätt som gäller för trafiklivräntor, inte bör gälla provisoriska livräntor utan endast definitivt fastställda livräntor. En provisorisk livränta gäller som regel endast för en kortare tid — ett eller annat år. Vid beräkningen kan tiden överblickas och hänsyn tas bl. a. till eventuell förestående löne- och kostnadsutveckling. Man vinnlägger sig således om att anpassa livräntan till belopp som svarar mot känt och beräknat inkomstbortfall för den angivna tiden. Vid omprövning görs som regel en justering med hänsyn även till utfallet för gången tid. Att under sådana förhållanden jämväl förse livräntan med generellt indexpåslag kan sägas innebära en dubbel värdesäkring och därmed en överkompensation som inte kan accepteras. En provisorisk livränta är som regel en a contoutbetalning i avvaktan på att livräntan fastställs definitivt. En sådan livränta kan därför också kallas a contolivränta och då det gäller a contoutbetalningar har kommittén klart deklarerat att sådana inte bör betraktas som livräntor fallande under värdesäkringsbestämmelserna. Till detta kommer att s. k. provisoriska livräntor inte så att säga lämnar skadeakten utan ingår i den fortlöpande regleringen av skadan till dess livräntan blir definitiv och kapitalbelopp kan fonderas. *Folksam* och *Försäkringsjuridiska föreningen* anför liknande synpunkter.

Försäkringsinspektionen utgår liksom kommittén från att en höjning av försäkringsbeloppen kommer att ske som följd av lagstiftningen.

RFV erinrar om att den föreslagna värdesäkringsordningen bygger på att fastställandet av det värdesäkrade skadeståndet i fortsättningen sker efter nettolivräntemetoden. I och med att regressrätten för socialförsäkringsförmåner slopats har möjligheterna ökat att tillämpa denna metod. Huvuddelen av samordningsfallen har grundlivräntan enligt YFL som avdragspost. För att nettolivräntemetoden skall kunna användas i dessa fall måste man, påpekar RFV, känna till grundlivräntans storlek. Detta torde särskilt i vad gäller det definitiva skadeståndet ofta komma att avsevärt fördröja fastställandet av den totala skadeståndsramen. Fall kan också förekomma där nettolivräntemetoden ej strikt kan fullföljas. Som exempel härpå kan nämnas skadestandsfrågor som prövas av domstol innan avdragslivräntan blivit definitivt fastställd och fall där avdragslivräntan efter skadeståndets bestämmande ändras retroaktivt. Behovet av en lösning som ej lämnar utrymme för misstolkningar blir enligt RFV särskilt aktuellt i de fall där skadeståndsskyldigheten genom inköp överlättes på annat försäkringsbolag eller verket. RFV vill samtidigt ifrågasätta om inte, för de fall då bruttolivränta trots allt kan behöva fastställas, en bestämmelse motsvarande den i TLL 10 § andra punkten jämförd med 5 § andra stycket samma lag är erforderlig för undvikande av överkompensation i värdesäkringshänseende.

2 §

LO kan inte finna att administrativa eller andra praktiska skäl kan anföras mot att varje förändring av basbeloppet i jämförelse med den senaste ändringen bör årligen utlösa värdesäkringsgarantin. Med den datateknik som nu finns är det på intet sätt betungande att räkna upp utgående skadeståndslivräntor, oavsett vilken procentuell höjning som sker av basbeloppet. I den mån 5-procentsspärren vid något enstaka tillfälle överskrids, bör givetvis i likhet med vad kommittén föreslagit härvid överskjutande procenttal kunna balanseras till kommande år.

Försäkringsinspektionen anser det vara en klar fördel att det är december månads basbelopp som kommer att ligga till grund för bedömning av penningvärdeförändringarna vilket kommer att ge bättre arbetsbetingelser än hittills när livräntehöjningarna aktualiseras.

Sveriges advokatsamfund förklarar sig medvetet om nödvändigheten av ett enhetligt och lättadministrerat system vid höjningarnas praktiska genomförande. Den från denna synpunkt sett enkla regeln i 2 § tredje stycket allmänna ändringslagen medför — såsom kommittén beaktat — oftast en viss överkompensation för nyfastställda livräntor. Denna överkompensation måste enligt styrelsens mening i vissa fall för den skadeståndsskyldige framstå som direkt stötande, vilket styrelsen anser sig kunna konstatera bl. a. på grundval av erfarenheter från tillämpningen av lagen om ändring av vissa underhållsbidrag, som har ett liknande stadgande i 3 §. Genom att höjning sker redan årsskiftet närmast efter livräntans fastställande kan nämligen höjningen komma att ske efter helt kort tid — kanske redan efter några dagar — och då avse kompensation för en penningvärdeförsämring som inträffat under en tid av ett à två år före fastställandet av livräntan. Första höjningen bör inte få äga rum förrän från det årsskifte som följer närmast efter det att ett år förflutit sedan livräntan fastställts

(jfr betänkandet s. 77 2 st.). Detta skulle innebära att alla livräntor från de föreslagna lagarnas synpunkt anses fastställda den 1 januari året efter fastställelseåret. En justering av lagförslagen i den riktningen kan enligt samfundet inte rimligen medföra några administrativa problem för försäkringsbolagen eller andra som har att utge skadestånd.

4 §

Försäkringsinspektionen anser att den i 4 § föreslagna bestämmelsen synes kunna uttryckas mera stringent genom att "där angivna procenttal" ersätts med t. ex. "basbeloppets förändring i procent". I anslutning till 4 § lagförslaget vill inspektionen ifrågasätta om inte kommittén felaktigt återgivit innebörden av denna bestämmelse när kommittén i sin specialmotivering söker beskriva hur balanseringen av procenttal skall ske. Av nämnda paragrafs lydelse framgår att det enbart är fråga om balansering av sådant helt procenttal som vid tidigare ändringstillfälle inte kunnat beaktas. Därför synes det inspektionen vilselidande när kommittén på s. 76 i betänkandet specificerar basbeloppsändringen mellan två på varandra följande år och endast sådana ändringar även när ändring av livränta inte är aktuell. En sådan tillämpning står i strid med 2 § första resp. andra stycket i vilka sägs att det är basbeloppet för december månad 1972 resp. det basbelopp som legat till grund för senaste ändring som skall ligga till grund för jämförelse med senare basbelopp. Enligt den föreslagna lagtexten skulle det därför inte bli aktuellt att — som kommittén gör i exemplet på s. 76 — räkna ut basbeloppsförändringen mellan december 1974 och december 1973 (utan december 1972) och ej heller den mellan åren 1978 och 1977 (utan 1976). Den beskrivning som inspektionen ifrågasätter kan — åtminstone teoretiskt — leda till att höjning inte kommer i fråga trots att så borde ske. Antag exempelvis — rent hypotetiskt — att basbeloppen för december månad skulle utgöra 8 000, 8 100 och 8 400 för resp. åren 1972, 1973 och 1974. Med kommitténs exemplifierade uträkningsmetodik balanseras först 1 % (egentligen 1,25 %) svarande mot förändringen från 8 000 till 8 100 och sedan ytterligare 3 % (egentligen 3,70 %) svarande mot ändringen från 8 100 till 8 400, vilket alltså inte skulle aktualisera ändring den 1 januari 1975. Rätteligen skall till en början successiva förändringar relateras till basbeloppet för december 1972, vilket ger exakt 5 % förändring under tiden fram till december 1974 och höjning skall därför enligt 2 § första stycket lagförslaget ske med 5 % per 1 januari 1975 i det här tänkta fallet.

Ikraftträdande

Försäkringsinspektionen anmärker följande. Under förutsättning att en försäkringsgivare — inom ramen för gällande försäkringsbelopp — har att svara för värdesäkringen även i de fall försäkringsavtal ingåtts före den 1 januari 1973 och premie beräknats utan hänsyn till det sålunda utvidgade ansvaret kan redan nu konstateras att gällande soliditetskrav inte helt kan uppfyllas i vad avser de premier som förfallit före år 1973 och där avtalstiden sträcker sig över årsskiftet 1972/73.

Svenska försäkringsbolags riksförbund anför att arbetet med utarbetande av nya tariffer och ADB-rutiner med anledning av nödvändiga premiehöjningar är arbetskrävande och tidsödande och endast till en viss gräns kan förberedas innan lagstiftningen definitivt antagits. Härtill kommer det faktum att premiehöjningar, när de efter lagens an-

tagande väl kan effektueras, inte får faktisk effekt förrän vid förfalldagarna för resp. försäkringar, så att full genomslagskraft i försäkringsbestånden uppnås först ett år efter det premiehöjningen börjat effektueras. Med hänsyn till dessa förhållanden anser riksförbundet att lagstiftningen — om riksdagsbeslut fattas under hösten 1972 — inte bör träda i kraft förrän den 1 januari 1974.

Folksam instämmer i önskemålet att lagen inte träder i kraft förrän den 1 januari 1974.

4.2 Ansvarslivräntelagen

3 §

TCO pekar på de tolkningssvårigheter som kan uppstå vid tillämpningen av 3 § om lagen begränsas till att avse livräntor som utgår från försäkringsbolag. Enligt denna bestämmelse skall tillägg till livräntan utgå även om den s. k. ansvarssumman därigenom överskrids. Huvudparten av de livräntor som faller under lagen hänför sig till den tid då ansvarssummorna var av storleksordningen 100 000—200 000 kr. Vid svårare invaliditet visade det sig ofta att ansvarssumman ej förslog till full livränta. Livräntefrågan har därför lösts på olika sätt. I vissa fall betalar försäkringsbolaget full livränta till dess ansvarssumman förbrukats, varefter arbetsgivaren övertar betalningsansvaret. I andra fall delar försäkringsbolaget och arbetsgivaren redan från början betalningsansvaret och utger således var sin del av livräntan. En tredje lösning är att arbetsgivaren betalar en tilläggspremie i form av ett kapitalbelopp och därmed försäkrar även den del av livräntan som överstiger den ursprungliga ansvarssumman. Det är enligt *TCO* uppenbart att 3 § inte bara är svår att applicera på dessa olika lösningar utan också leder till helt olika materiella resultat beroende på vilken lösning som har valts och vid vilken tidpunkt ansvarssumman har förbrukats.

4 §

De föreslagna allmänna tilläggens storlek är enligt *LO* acceptabla. Emellertid har alla ansvarslivräntor fastställda år 1939 eller tidigare åsatts samma procenttal. Även under förkrigstiden förekom i Sverige inte obetydliga fluktuationer i penningvärdet. Beståndet av livräntor fastställda före år 1940 torde inte vara särskilt omfattande, varför *LO* inte kan anse de praktiska skäl, som kommittén anfört för sin lösning i detta avseende, vara särskilt tungt vägande. För de skadelidande som fick sina livräntor fastställda under depressionsåren och då till mycket blygsamma belopp, måste det synas från rättvisesynpunkt stötande att få tillgodogöra sig ett procenttal beräknat efter 1939 års penningvärde. *LO* vill därför ifrågasätta om inte ett något mera nyanserat tilläggschema bör utarbetas beträffande de före år 1940 fastställda livräntorna.

9 §

Vissa synpunkter på beräkning av livränta enligt nettolivräntemetoden har anförts av *RFV* (jfr ovan vid allmänna ändringslagen 1 §).

Försvarets civilförvaltning anmärker att tillägg inte bör beräknas på annat än nettobelopp. Kommittén föreslår inte någon ändring av vad som f. n. gäller enligt *TLL* och 1971 års kungörelse. Vid remissbehandlingen avseende kungörelsen fann förvaltningen och försvarets skaderegleringsnämnd, att de i nämnda författningar beskrivna reglerna i

fall av samtidigt utgående värdesäkrad, periodisk förmån kunde — och borde — tillämpas på sådant sätt att varken över- eller underkompensation uppkom. Eftersom den härvid förutsatta bruttolivräntemetoden även fortsättningsvis kan komma att användas, bör detta inte medföra att tillägg skall beräknas på annat än nettobeloppet.

4.3 1971 års kungörelse

Enligt *RFV* kommer inte till klart uttryck hur det skall förfaras med skadelivränta, där skadchändelsen inträffar år 1973 eller senare och 1971 års kungörelse eljest skulle vara tillämplig. Verket framhåller att kungörelsen avser även andra livräntor än dem som har bestämts i dom eller avtal.

Bilaga 3

1 Förslag till**Lag om ändring av skadeståndslivräntor**

Härigenom förordnas som följer.

1 § Livränta, som enligt dom eller avtal fastställts att utgå till fullgörande av skadeståndsskyldighet på grund av händelse som inträffat efter utgången av år 1973, skall ändras i anslutning till basbeloppet enligt lagen (1962: 381) om allmän försäkring.

2 § Ändring av livräntor enligt denna lag sker första gången den 1 januari året närmast efter det år då basbeloppet för december månad med minst fem procent över- eller underskridit basbeloppet för december 1973.

Sedan ändring skett enligt första stycket, skall ändring ånyo ske varje år den 1 januari, under förutsättning att basbeloppet för december månad närmast föregående år över- eller underskridit det basbelopp som legat till grund för senaste ändring med minst fem procent eller det lägre eller högre procenttal som efter ökning eller minskning enligt 4 § uppgår till minst fem.

Ändring avser alla livräntor som fastställts före den dag då ändringen skall ske.

3 § Ändring sker med det procenttal med vilket basbeloppet ändrats eller det högre eller lägre procenttal som följer av 4 §. Ändringen får dock ej överstiga fem procent för år, räknat från den 1 januari 1974 eller, vid tillämpning av 2 § andra stycket, från den dag då ändring senast skedde.

Uppkommer vid beräkning av det procenttal med vilket ändring skall ske brutet tal, avrundas det till närmast lägre hela tal. Procenttalet fastställs av Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer.

4 § Vid tillämpning av 2 § andra stycket och 3 § första stycket första punkten skall det procenttal varmed basbeloppet ändrats ökas eller minskas med sådant procenttal som på grund av 3 § första stycket andra punkten eller andra stycket första punkten icke beaktats vid tidigare ändring. Procenttalen beräknas med två decimaler.

5 § Göres vid utbetalning av livränta avdrag för annan periodisk förmån som är värdesäkrad, skall vid beräkning av ändring enligt 3 § livräntan minskas med den andra förmånen, dock icke med den del av denna som utgör gottgörelse för försämring av penningvärdet.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1974.

2 Förslag till

Lag om tillägg till vissa ansvarslivräntor

Härigenom förordnas som följer.

1 § Tillägg enligt denna lag utgår till livränta som utges på grund av ansvarsförsäkring hos svenskt försäkringsbolag eller utländskt försäkringsbolag med koncession i Sverige, om den händelse som föranlett livräntan inträffat före utgången av år 1973.

Lagen gäller ej livränta på vilken lagen (1967: 663) om tillägg till vissa trafiklivräntor, förordningen (1967: 666) om tillägg till vissa trafiklivräntor, som utgår av statsmedel, m. m., eller kungörelsen (1971: 14) om tillägg till vissa statliga skadelivräntor, m. m., är tillämplig, ej heller livränta till följd av skada som uppkommit utomlands, om icke livräntetagaren vid tiden för den händelse som föranlett livräntan var svensk medborgare eller utlänning med hemvist i Sverige.

2 § Tillägg utgår i form av allmänt tillägg och indextillägg.

3 § Tillägg enligt denna lag tillkommer livräntetagaren som en särskild förmån utöver det skadestånd som försäkringen har att täcka och utgår även om därigenom det belopp överskrides till vilket försäkringsgivarens ansvar är begränsat på grund av försäkringsavtalet.

4 § Allmänt tillägg till livränta, som fastställts före utgången av år 1971, utgår enligt en procentsats som utgör, om livräntan fastställts

år 1939 eller tidigare, trehundra-trettio procent,

år 1940, tvåhundra-sextiofem procent,

år 1941, tvåhundra-tjugoprocent,

åren 1942—1947, etthundra-nittiofem procent,

åren 1948—1950, etthundra-sjuttio procent,

år 1951, etthundra-trettio procent,

åren 1952—1955, etthundra-tio procent,

år 1956 eller 1957, nittio procent,

år 1958 eller 1959, sjuttiofem procent,

år 1960 eller 1961, sjuttio procent,

år 1962 eller 1963, femtiofem procent,

år 1964, femtio procent,

år 1965, fyrtio procent,

år 1966, trettiofem procent,

år 1967, trettio procent,

år 1968, tjugofem procent,

år 1969, tjugo procent,

år 1970, femton procent,

år 1971, fem procent.

5 § Indextillägg enligt denna lag utgår från och med den 1 januari året närmast efter det år då basbeloppet enligt lagen (1962: 381) om allmän försäkring för december månad med minst fem procent överskridit

basbeloppet för december 1972. Ytterligare indextillägg utgår varje år från och med den 1 januari, under förutsättning att basbeloppet för december månad närmast föregående år överskridit det basbelopp som legat till grund för senaste indextillägg med minst fem procent eller det lägre procenttal som efter ökning enligt 7 § uppgår till minst fem.

Indextillägg utgår endast till livränta som fastställts före den dag från och med vilken tillägg skall räknas.

6 § Indextillägg utgår med det procenttal med vilket basbeloppet ökat eller det högre procenttal som följer av 7 §. Tillägget får dock ej överstiga fem procent för år, räknat från den 1 januari 1973 eller, vid tillämpning av 5 § första stycket andra punkten, från den dag då senaste indextillägg började utgå.

Uppkommer vid beräkning av det procenttal med vilket indextillägg skall utgå brutet tal, avrundas det till närmast lägre hela tal. Procenttalet fastställs av Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer.

7 § Vid tillämpning av 5 § första stycket andra punkten och 6 § första stycket första punkten skall det procenttal varmed basbeloppet förändrats ökas med sådant procenttal som enligt 6 § första stycket andra punkten eller andra stycket första punkten icke beaktats vid fastställande av tidigare indextillägg. Procentalen beräknas med två decimaler.

8 § Allmänt tillägg beräknas på livräntans belopp. Indextillägg beräknas på livräntans belopp ökat med tillägg enligt denna lag.

Göres vid utbetalning av livränta avdrag för annan periodisk förmån, som är värdesäkrad, skall vid beräkning av tillägg livräntan minskas med den andra förmånen, dock icke med den del av denna som utgör gottgörelse för försäkring av penningvärdet.

9 § Ändras livräntans belopp i enlighet med vad som bestämts vid dess fastställande, ökas eller minskas tillägg i motsvarande mån.

10 § Tillägg utges av den försäkringsinrättning som förvaltar livräntan. Ansvar för tillägget säkerställs i den ordning som gäller för livräntan enligt lagen (1948: 433) om försäkringsrörelse eller, om tillägget utges av riks försäkringsverket, enligt motsvarande bestämmelser för verket.

11 § Fordran hos försäkringsinrättning på tillägg enligt denna lag får ej utmätas.

Bestämmelsen i första stycket hindrar ej utmätning av livräntebelopp enligt vad som föreskrives i utsökningslagen (1877: 31 s. 1).

12 § Närmare bestämmelser för tillämpningen av denna lag meddelas av Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1974.

3 Förslag till

Lag om ändring i skadeståndslagen (1972: 207)

Härigenom förordnas, att i skadeståndslagen (1972: 207) skall införas en ny paragraf, 5 kap. 9 §, av nedan angivna lydelse.

5 KAP.

9 § Om ändring av skadeståndslivränta med anledning av förändringar i penningvärdet gäller särskilda föreskrifter.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1974.

4 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1967: 663) om tillägg till vissa trafiklivräntor

Härigenom förordnas, att 1, 4, 9 och 16 §§ lagen (1967: 663) om tillägg till vissa trafiklivräntor skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Tillägg enligt denna lag utgår till livränta som utges enligt lagen den 10 maj 1929 (nr 77) om trafikförsäkring å motorfordon eller på grund av annan försäkring mot ansvar för skada i följd av trafik med motorfordon som avses i 2 § nämnda lag (trafiklivränta).

Lagen gäller ej trafiklivränta till följd av skada som uppkommit utomlands och ej heller livränta på grund av försäkring på staten tillhörigt motorfordon eller motorfordon som användes uteslutande inom järnvägs- eller fabriksområde eller inhägnat tävlingsområde eller annat sådant inhägnat område.

Föreslagen lydelse

1 §

Tillägg enligt denna lag utgår till livränta som utges enligt lagen den 10 maj 1929 (nr 77) om trafikförsäkring å motorfordon eller på grund av annan försäkring mot ansvar för skada i följd av trafik med motorfordon som avses i 2 § nämnda lag (trafiklivränta), om den händelse som föranlett livräntan inträffat före utgången av år 1973.

Lagen gäller ej trafiklivränta till följd av skada som uppkommit utomlands, om icke livräntetagaren vid tiden för den händelse som föranlett livräntan var svensk medborgare eller utlänning med hemvist i Sverige. Lagen gäller ej heller livränta på grund av försäkring på staten tillhörigt motorfordon eller motorfordon som användes uteslutande inom järnvägs- eller fabriksområde eller inhägnat tävlingsområde eller annat sådant inhägnat område.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 §

Allmänt tillägg till trafiklivränta, som fastställts före utgången av år 1965, utgår enligt en procentsats som utgör, om livräntan fastställts

år 1939 eller tidigare, tvåhundra-tjugofem procent,
 år 1940, etthundrasjuttiofem procent,
 år 1941, etthundrafyrtio procent,
 åren 1942—1947, etthundratjugo procent,
 åren 1948—1950, etthundra procent,
 år 1951, sjuttio procent,
 åren 1952—1955, femtiofem procent,
 år 1956 eller 1957, fyrtio procent,
 år 1958 eller 1959, trettio procent,
 år 1960 eller 1961, tjugofem procent,
 år 1962 eller 1963, femton procent,
 år 1964, tio procent,
 år 1965, fem procent.

Allmänt tillägg till trafiklivränta, som fastställts före utgången av år 1965 till följd av skada som uppkommit i Sverige, utgår enligt en procentsats som utgör, om livräntan fastställts

år 1939 eller tidigare, tvåhundra-tjugofem procent,
 år 1940, etthundrasjuttiofem procent,
 år 1941, etthundrafyrtio procent,
 åren 1942—1947, etthundratjugo procent,
 åren 1948—1950, etthundra procent,
 år 1951, sjuttio procent,
 åren 1952—1955, femtiofem procent,
 år 1956 eller 1957, fyrtio procent,
 år 1958 eller 1959, trettio procent,
 år 1960 eller 1961, tjugofem procent,
 år 1962 eller 1963, femton procent,
 år 1964, tio procent,
 år 1965, fem procent.

Allmänt tillägg till trafiklivränta, som fastställts före utgången av år 1971 till följd av skada som uppkommit utomlands, utgår enligt de procentsatser som anges i 4 § lagen (1973: 000) om tillägg till vissa ansvarslivräntor.

9 §

Indextillägg till trafiklivränta utgår från och med den 1 januari det år, då basbeloppet enligt lagen den 25 maj 1962 (nr 381) om allmän försäkring för januari månad med minst fem procent överskrider basbeloppet för januari 1967. Ytterligare indextillägg utgår från och med den 1 januari varje år basbeloppet för januari månad med minst fem procent överskrider det basbelopp som ligger till grund för senaste indextillägg.

Indextillägg till trafiklivränta utgår från och med den 1 januari det år, då basbeloppet enligt lagen den 25 maj 1962 (nr 381) om allmän försäkring för januari månad med minst fem procent överskrider basbeloppet för januari 1967. Ytterligare indextillägg utgår från och med den 1 januari varje år basbeloppet för december månad närmast föregående år med minst fem procent överskrider det basbelopp som ligger till grund för senaste indextillägg.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

I fråga om trafiklivränta, som fastställs efter det att indextillägg till tidigare fastställda livräntor börjat utgå enligt första stycket, utgår indextillägg från och med den dag närmast efter livräntans fastställande då ytterligare indextillägg till de tidigare fastställda livräntorna börjar utgå.

Indextillägg utgår med det procenttal med vilket basbeloppet ökat. Brutet procenttal avrundas till närmast lägre hela procenttal. Det procenttal med vilket indextillägg skall utgå fastställs av Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer.

16 §

Fordran hos försäkringsinrättning på tillägg enligt denna lag får ej utmätas.

Bestämmelsen i första stycket hindrar ej utmätning av livräntebelopp enligt vad som föreskrives i utsökningslagen (1877: 31 s. 1).

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1974.

5 Förslag till**Lag om ändring i förordningen (1967: 666) om tillägg till vissa trafiklivräntor, som utgår av statsmedel, m. m.**

Häri genom förordnas, att 1 och 6 §§ förordningen (1967: 666) om tillägg till vissa trafiklivräntor, som utgår av statsmedel, m. m., skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

1 §

Tillägg enligt denna förordning utgår till livränta som i anledning av skada, vilken uppkommit *här i landet* till följd av trafik med motorfordon, utges av statsmedel eller på grund av en av staten tagen ansvarighetsförsäkring (trafiklivränta). Med motorfordon förstås *därvid* sådant fordon som avses i 2 § lagen den 10 maj 1929 (nr 77) om trafikförsäkring å motorfordon.

Tillägg enligt denna förordning utgår till livränta som i anledning av skada, vilken uppkommit till följd av trafik med motorfordon, utges av statsmedel eller på grund av en av staten tagen ansvarighetsförsäkring (trafiklivränta), *om den händelse som föranlett livräntan inträffat före utgången av år 1973. Har skadan uppkommit utomlands, utgår dock tillägg endast om livräntetagaren vid tiden för den händelse som föranlett livräntan var svensk medborgare eller utlänning med hemvist i Sverige.* Med motorfordon förstås *vid tillämpning av denna förordning* sådant fordon som avses i 2 § la-

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

gen den 10 maj 1929 (nr 77) om
trafikförsäkring å motorfordon.

6 §

Fordran hos staten eller försäkringsinrättning på tillägg enligt denna förordning får ej utmätas.

*Bestämmelsen i första stycket
hindrar ej utmätning av livränte-
belopp enligt vad som föreskrives
i utsökningslagen (1877: 31 s. 1).*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1974.

Protokoll, hållet i lagrådet den 18 januari 1973.

Närvarande: justitierådet PETRÉN, regeringsrådet WIESLANDER, justitierådet HOLMBERG, justitierådet GÄRDE WIDEMAR.

Enligt lagrådet den 10 januari 1973 tillhandakommet utdrag av protokollet över justitieärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 8 december 1972, har Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets yttrande skall inhämtas över upprättade förslag till

1. lag om ändring av skadeståndslivräntor,
2. lag om tillägg till vissa ansvarslivräntor,
3. lag om ändring i skadeståndslagen (1972: 207),
4. lag om ändring i lagen (1967: 663) om tillägg till vissa trafiklivräntor.

Förslagen, som finns bilagda detta protokoll, har inför lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Erland Strömbäck.

Lagrådet yttrar:

Förslaget till lag om ändring av skadeståndslivräntor

Genom den förevarande lagen regleras i visst avseende omfattningen av skadevållarens ersättningsskyldighet mot den skadelidande. Reglerna i lagen har emellertid ej utformats så att de direkt anger skyldighetens omfattning. Lagen förutsätter, att ersättningen bestämmes genom dom eller avtal. Först därefter ingriper lagen och utsäger att livränta skall utgå med annat belopp än vad domen eller avtalet utvisar. Enligt lagrådets mening vore det naturligt, att omfattningen av skadevållarens ersättningsskyldighet direkt angavs i skadeståndslagen. Med hänsyn till det samband som föreligger mellan den nu föreslagna lagstiftningen och 1967 års reform beträffande trafiklivräntorna och till det läge i övrigt, i vilket lagstiftningsärendet nu kommit, får dock den valda metoden anses kunna godtagas.

1 §

Enligt förevarande paragraf gäller för lagens tillämplighet att livränta skall utgå till fullgörande av skadeståndsskyldighet. För att så skall vara fallet får, såsom föredragande statsrådet framhåller, fordras att skyldigheten att utgiva livräntan grundar sig på skadeståndslagen, skadeståndsrättslig speciallagstiftning eller i rättspraxis utbildade grundsatser om skadeståndsansvar. Har — såsom skett i avtalen på arbetsmarknaden om s. k. trygghetsförsäkring — någon åtagit sig att utgiva ersättning för skada som inträffar i vissa angivna situationer och uppkommer senare

sådan skada, blir livränta som utgår till följd av detta åtagande icke obetingat att hänföra till sådan livränta som avses i förevarande paragraf. Härför erfordras att situationen är sådan att livräntan skulle utgått även om åtagandet ej förelegat. Till den del åtagandet avser förpliktelse att utgiva livränta utan att skyldighet därtill eljest förelegat är åtagandets innehåll avgörande för frågan om storleken av den ersättning som skall utgå, däribland spørsmålet om säkerställandet av en livräntas realvärde vid inflation. En annan sak är att om i åtagandet angives att ersättning skall bestämmas enligt allmänna skadeståndsregler, åtagandet som regel torde vara att så förstå att värdesäkring enligt förevarande lag skall tillämpas på en livränta som utgår på grund av åtagandet.

Som annan förutsättning för lagens tillämplighet gäller att livräntan skall ha fastställts. Så får anses vara fallet när genom dom eller avtal uppkommit en förpliktelse att utgiva en till beloppet bestämd livränta. Utgivande av provisoriska livräntor torde oftast ske utan att sådan förpliktelse föreligger och de är då ej heller att anse som fastställda i lagens mening. Å andra sidan kan den omständigheten, att vid fixerandet av förpliktelse att utge en bestämd livränta förbehåll intages att livräntan skall kunna omprövas vid en viss framtida tidpunkt, ej anses innebära att livräntan ej är fastställd. Lagen är därför i och för sig tillämplig på livräntan.

Ett spørsmål som ej diskuteras i remissen är betydelsen av att vid bestämmandet av livränta överenskommelse träffats om att värdesäkring skall ske på annat sätt än lagen anger eller att lagens regler om värdesäkring ej skall tillämpas, t. ex. därför att den skadelidande erhållit högre grundlivränta än den som eljest skolat utgå. Lagens ordalydelse utvisar ej att den skulle vara indispositiv. Ej heller kan anses ligga i sakens natur att lagen måste vara tvingande. Fastmera talar den omständigheten att avtalsfrihet föreligger beträffande frågan om ersättning över huvud taget skall utgå i form av livränta starkt för att sådan frihet gäller även beträffande värdesäkringen. Anledning föreligger därför ej att antaga annat än att villkor av nyss antydd art är gällande.

Lagen är ej så utformad att av den kan direkt utläsas i vad mån den blir tillämplig på livränta till följd av skada som uppkommit utomlands. I remissprotokollet framhålles emellertid, att avgörande härutinnan är om svensk lag tillämpas vid prövningen av skadeståndsskyldigheten. Såvitt gäller trafikskador, som utomlands drabbar svenskar och här bosatta utlänningar, framhålles vidare — under hänvisning till trafikförsäkringsbolagens åtagande beträffande tillämpning av svensk skadeståndsrätt vid reglering av utlandsskador — att bolagens åtagande i praktiken torde leda till att svensk lag så gott som alltid blir tillämpad. I anledning härav får lagrådet framhålla att enligt allmän grundsats skadestånd i utomobligatoriska förhållanden bestäms i enlighet med la-

gen i det land där skadan inträffade. I fråga om utlandsskador har därför svensk domstol i allmänhet att tillämpa utländsk lag vid prövningen av skadeståndsskyldigheten, om den som vållat skadan ej medger annat, och detta förhållande påverkas icke av det av försäkringsbolagen gjorda åtagandet beträffande trafikskador utomlands. En annan sak är att man torde ha anledning räkna med att den skadeståndsskyldige praktiskt sett aldrig kommer att motsätta sig tillämpning av svensk rätt, om av honom tecknad försäkring svarar för skadestånd som genom att svensk rätt tillämpas kan åläggas honom. Skulle försäkringsbolag i fall som nu avses utge livränta utan att skadevållaren medgivit eller får anses ha medgivit tillämpning av svensk rätt, torde livräntan icke kunna anses utgå till fullgörande av skadeståndsskyldighet, och förevarande lag blir då icke tillämplig på livräntan.

2 §

I specialmotiveringen till förevarande paragraf gör föredragande statsrådet vissa uttalanden angående innebörden av tredje stycket. Till vad där sägs må anföras följande.

Om mål om bestämmande av livränta fullföljes i flera instanser, torde livräntan få anses fastställd genom dom av den domstol som slutligen prövat frågan. Att så är fallet om den högre instansen ändrat det livräntebelopp som lägre instans bestämt eller bestämt att livränta skall utgå i ett fall då lägre instans ogillat yrkande därom, torde vara självfallet. Detsamma måste emellertid anses gälla, om högre instans fastställt lägre instansens dom.

I fråga om den situation som föreligger, då ändring av fastställda livräntor enligt förevarande paragraf skall ske från en tidpunkt som ligger efter den lägre instansens men före den högre instansens dom, uttalar föredragande statsrådet, att avgörande för om livräntan skall anses vara fastställd av den högre instansen bör vara om den högre instansen lagt ett annat penningvärde till grund för livräntan än den lägre instansen. Att uttrycket "fastställts" i den föreliggande situationen skall ha denna innebörd torde emellertid svårligen kunna utläsas av det föreslagna stadgandet; ordet kan här näppeligen ha annan innebörd än i 1 §, där den högre instansens avgörande uppenbarligen åsyftas. Mot förslaget kan även riktas anmärkningen, att ett stadgande med angivna innehåll har den svagheten att betydande svårigheter kan vållas de tillämpande myndigheter som har att tolka den högre instansens dom. Någon presumtion för att fastställelse av lägre instansens dom betyder att den högre instansen lagt penningvärdet vid tiden för den lägre instansens dom till grund för sitt avgörande torde icke kunna anses föreligga. Föredragande statsrådet har hänvisat till att reglerna om förbud mot reformatio in pejus i vissa fall leder till att den högre instansen är tvungen att lägga ett tidigare penningvärde till grund. Huru-

vida dessa regler verkligen måste få denna konsekvens kan, med hänsyn till den frikoppling från fast penningvärde som den föreliggande och likartade reformer innebär, ifrågasättas men skall här icke närmare analyseras.

Möjlighet finns att skapa en ordning, varigenom sådana tolknings-svårigheter som nu berörts såvitt möjligt förebygges. För detta syfte skulle det i tredje stycket upptagna stadgandet kunna kompletteras med en bestämmelse om att ändring även skall ske av livränta som genom dom fastställts senare, dvs. senare än den dag då ändringen skall ske, om första domstols dom i målet meddelats före nämnda dag.

Genom en sådan regel skulle den skadelidandes intresse tillgodoses i den utsträckning lagstiftningen åsyftar. Regeln skulle tvinga den högre instansen att vid prövningen ta hänsyn till att det belopp den bestämmer skall utgå med den procentuella ändring som skett beträffande livräntor efter den lägre instansens dom.

3 §

Enligt förevarande paragraf får ändring ej överstiga fem procent för år från den dag då ändring senast skedde. Detta innebär, att om ett år ändring ej skett, det på detta år belöpande utrymmet för ändring står till förfogande följande år. Så snart en ändring skett, kommer däremot ett då förefintligt utrymme, som ej tagits i anspråk, ej att stå till förfogande ett kommande år; ändringen ett sådant år får nämligen enligt stadgandet ej överstiga de 5-procentiga utrymmen som uppkommit efter den senaste ändringen. Till belysning av det anförda må följande exempel åberopas. Antag att under två år penningvärdet ej undergår någon ändring men att det tredje året en sänkning av penningvärdet med 6 procent inträder. Tillgängligt utrymme för höjning av livräntan uppgår då det tredje året till 15 procent, medan den ändring som sker uppgår till 6 procent. Outnyttjat utrymme för ändring är 9 procent. Antag vidare att det fjärde året en sänkning av penningvärdet på 12 procent inträder. Eftersom föregående år ändring skett, är det fjärde året tillgängligt utrymme för ändring endast 5 procent — föregående år tillgängliga men ej i anspråk tagna 9 procent har ju fallit bort — och ändring kommer alltså att ske med 5 procent, medan återstående procenttal — 7 procent — balanseras till ett kommande år. Kommer i fortsättningen penningvärdet att vara konstant, kan livräntetagaren dessa år få höjning svarande mot de balanserade 7 procenten. Inträffar däremot under återstående tid livräntan utgår en årlig penningvärdesförsämring på 5 procent, kommer livräntetagaren aldrig i åtnjutande av den 7-procentiga höjning han bort få. Det sagda innebär, att livräntetagaren gör en förlust i vart fall på det sättet att höjningen kommer senare än egentligen är avsett eller eventuellt så att den helt uteblir, medan en motsvarande vinst göres av skadevällaren — eller i praktiken

försäkringsinrättningen, som torde ha uttagit premier beräknade efter en årlig höjning på 5 procent.

Den ofullständighet i konsekvens som på denna punkt föreligger kan botas om man — i likhet med vad som föreslagits beträffande ej tillgodosedda procental av verkligen inträffad penningvärdesförändring — tillåter, att ej utnyttjat utrymme för ändring får balanseras även från ett år då ändring av livräntan skett. Detta kan ernås om till andra punkten i förevarande paragrafs första stycke göres ett tillägg av följande innehåll: ”— — — senast skedde samt därutöver med, om vid tidigare ändring tillgängligt utrymme för ändring ej helt tagits i anspråk, vad som återstår därav”.

5 §

Av uttalanden i samband med 1967 års reform beträffande trafiklivräntorna framgår, att en förutsättning för att TLL:s motsvarighet till den i förevarande paragraf upptagna samordningsregeln skall fylla det syfte som avsetts bedömdes vara, att utbetalaren av samordningsförmånen ej utövade regressrätt mot skadevållaren för de värdesäkringstilllägg han skulle utgiva på basis av samordningsförmånen. Har utbetalaren av samordningsförmånen regressrätt i sådant hänseende, blir nämligen följderna att indextilläggen på den livräntedel skadevållaren — eller hans ansvarsförsäkring — har att direkt utgiva skulle komma att helt eller delvis tagas i anspråk för att tillgodose regresskravet; är tilläggen på samordningsförmånen större än tilläggen på den livränta skadevållaren har att direkt utgiva, kommer även denna livräntas grundbelopp att naggas i kanten.

De samordningsförmåner som vanligen kommer i fråga torde numera på grund av tydlig lagföreskrift sakna regressrätt på såväl förmånens grundbelopp som tillägg därå. Det synes dock ej kunna uteslutas, att fall kan föreligga då regressrätt är för handen för såväl samordningsförmånen som värdesäkring därav. Som ett tänkbart exempel kan anges den värdesäkrade livränta en arbetsgivare enligt anställningsavtal har att utgiva till en arbetstagare, som invalidiserats genom en skadevållare. Möjligt är dock att fall av denna tänkta art över huvud taget ej längre förekommer och att man därför kan bortse från dem.

Ett annat spørsmål är huruvida tillkomsten av förevarande lagstiftning kan påverka frågan huruvida regressrätt för värdesäkringstilllägg på samordningsförmånen föreligger. Det kan hävdas, att denna lag ej sysslar med frågan om skadevållarens ansvar för samordningsförmånen och dess värdesäkring och att därför regressrätten för den som utger värdesäkringsförmånen ej påverkas av lagen. Har denne regressrätt för värdesäkringen av samordningsförmånen, skall vid utbetalning av de livräntebelopp skadevållaren har att utgiva avdrag ske utom för samordningsförmånens grundbelopp även för värdesäkring därav. Skyddet

för livräntetagaren blir med en sådan ordning uppenbarligen ej vad som åsyftats med lagstiftningen. Den andra möjligheten är att genom denna lagstiftning — och då främst genom förevarande stadgandes utformning — utgivaren av värdesäkringstillägg på samordningsförmånen skall, när det kan gå ut över livräntor på vilka lagen är tillämplig, vara betagen regressrätt för värdesäkringsbelopp på samordningsförmånen. Det måste emellertid anses tveklaktigt om förevarande bestämmelse kan ha en sådan effekt. Det är nämligen svårt att förklara varför regressrätten för samordningsförmånen skall vara en annan än eljest just därför att en livränta utgår jämsides.

En särskild svårighet uppkommer i det fall att den värdesäkrade samordningsförmånen skall utgå endast under viss begränsad tid och att därför den av skadevållaren direkt utgivna livräntan skall i motsvarande mån ökas vid samordningsförmånens upphörande. Det rimliga vore att skadevållaren därefter hade att utgiva livränta med bruttobeloppet jämte tillägg, som beräknas på bruttobeloppet och summan av de tillägg som skulle ha utgått på detta belopp alltifrån livräntans fastställande. Någon tydlig regel om det underlag på vilket tillägg efter samordningsförmånens upphörande skall beräknas innehåller ej lagen. Dess ordalydelse leder närmast till att tillägget beräknas endast på skadevållarens egen livräntedel jämte därå staplade tillägg samt samordningsförmånens grundbelopp.

Med den föreslagna regeln måste på sätt nu antytts vara förenade vissa vanskligheter. Dessa skulle på det hela taget undvikas med en ordning enligt vilken tillägget beräknas på livräntans hela bruttobelopp, såsom sker när samordningsförmånen ej är värdesäkrad, samt vid utbetalningen av den del skadevållaren eller hans ansvarsförsäkringsgivare har att direkt utgiva till den skadelidande avdrag sker för vad som faktiskt utgivits som samordningsförmån, däri inbegripet värdesäkringen av densamma. Understrykas må emellertid, att om värdesäkringen av samordningsförmånen är för den skadelidande fördelaktigare än vad som följer av denna lag, den skadelidande blir mindre väl tillgodosedd än enligt det remitterade förslaget. Är däremot värdesäkringen av samordningsförmånen sämre än enligt denna lag, blir förhållandet det motsatta.

För att den nu antydda ordningen skall vinna tillämpning synes någon särskild regel ej erforderlig utan den följer av allmänna grundsatser. Vid en lösning av den behandlade frågan efter denna linje bör alltså 5 § utgå ur förslaget utan att ersättas av annat stadgande.

Genom vad som framkommit i ärendet framgår ej i vad mån värdesäkrade samordningsförmåner med regressrätt fortfarande kan uppkomma. Ej heller är klarlagt i vad mån värdesäkringen av samordningsförmånerna generellt sett är mer eller mindre förmånliga än den säkerhet förevarande lag erbjuder. Med hänsyn till dessa förhållanden och då

därjämte valet av lösning i viss mån innebär ställningstagande i en intresseavvägningsfråga anser lagrådet sig ej böra intaga bestämd ståndpunkt till spörsmålet utan inskränker sig till att ha genom vad som anförts i det föregående sökt belysa detsamma.

Förslaget till lag om tillägg till vissa ansvarslivräntor

5 §

Vid 2 § lagen om ändring av skadeståndslivräntor har lagrådet ifrågasatt en tilläggsregel i syfte att undanröja tolkningssvårigheter när livränta fastställts av högre domstol efter det att en höjning utlösts sedan den lägre rätten dömde i målet. Den ifrågasatta regeln utgör anledning för högre domstol att framdeles iakttaga viss ordning vid avgörande av mål om livräntor. Förevarande lag skall gälla främst livräntor som är bestämda före lagens ikraftträdande och motsvarighet till regeln torde därför ej behöva upptagas i lagen. Liksom enligt TLL får överlåtas åt rättspraxis att tolka de domstolsavgöranden som berörs av problemet.

6 §

Därest till 3 § första stycket lagen om ändring av skadeståndslivräntor fogas av lagrådet ifrågasatt tillägg i syfte att möjliggöra balansering av utrymme för ändring, bör ett motsvarande tillägg göras till förevarande paragrafs första stycke.

10 §

Med anledning av föredragande statsrådets uttalande om att det bör kunna godtagas, att kostnaderna för värdesäkringen av de äldre ansvarslivräntorna fördelas över en begränsad tidsperiod, exempelvis så att full täckning uppnås ett par år efter ikraftträdandet av förevarande lag, må framhållas, att så kan ske endast om förfarandet är förenligt med de krav FRL uppställer beträffande täckningen av de förpliktelser som åvilar en försäkringsanstalt. Vid bedömandet av denna fråga är att beakta att — såsom framgår av vad föredragande statsrådet i annat sammanhang anfört — redan i och med lagens ikraftträdande förpliktelse föreligger för försäkringsanstalterna att värdesäkra livräntorna för hela dessas därefter återstående löptid.

Förslaget till lag om ändring i skadeståndslagen (1972: 207)

Förslaget lämnas utan erinran.

Förslaget till lag om ändring i lagen (1967: 663) om tillägg till vissa trafiklivräntor

1 §

Föredragande statsrådet framhåller vid förevarande paragraf att indextillägg till de livräntetagare som avses med utvidgningen av lagens tillämpningsområde genom ändringen i paragrafens andra stycke, dvs. till livränteberättigade på grund av skador utomlands, skall utgå endast såvitt gäller tillägg som utlöses efter lagens ikraftträdande. Enligt 9 § i förevarande lag skall emellertid tillägg utgå från och med den 1 januari det år då basbeloppet för januari månad med minst 5 procent överskrider basbeloppet för januari 1967. Motsvarande gäller för ytterligare indextillägg följande år. För att den åsyftade ordningen skall gälla för utlandslivräntor, fastställda före 1973, synes därför erforderligt med en undantagsregel, enligt vilken indextillägg skall kunna utgå tidigast från och med den 1 januari 1974.

Införes en sådan regel, är vidare att beakta, att enligt 10 § indextillägg beräknas på trafiklivräntans belopp ökat med tillägg enligt denna lag. Enligt 4 § i det remitterade förslaget kommer utlandslivräntorna att erhålla allmänt tillägg avseende tiden fram till den 1 januari 1972, medan tillägg för tiden därefter ej skulle utgå. Detta innebär, att om från och med den 1 januari 1973 ett indextillägg utgår till de vanliga trafiklivräntorna de underlag på vilka en efter den 1 januari 1974 inträffande indextillhöjning skall beräknas ej skulle vara fullt jämställda; i utlandslivräntornas underlag skulle nämligen saknas motsvarighet till det tillägg som från och med januari 1973 kan ha lagts till de vanliga trafiklivräntorna. En särskild regel till undanröjande av denna olikhet synes påkallad.

De här förordade reglerna är av beskaffenhet att lämpligen kunna upptagas som övergångsbestämmelser till lagen. Det förordas därför, att efter föreskriften om lagens ikraftträdande upptages stadgande av följande innehåll: "Indextillägg till trafiklivränta till följd av skada som uppkommit utomlands utgår tidigast från och med den 1 januari 1974. Då sådant tillägg första gången skall utgå, beräknas det på trafiklivräntans belopp ökat med allmänt tillägg och med ett tillägg motsvarande det indextillägg som från och med den 1 januari 1973 kan ha utgått till trafiklivräntor till följd av skador uppkomna i Sverige."

Slutbestämmelsen

Såsom lagrådet anført vid 1 § torde till ikraftträdandebestämmelsen böra fogas ett stadgande av innehåll som därvid angivits.

Vid protokollet:

Ingrid Hellström

Utdrag av protokollet över justitieärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 19 januari 1973.

Närvarande: Statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena WICKMAN, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, NILSSON, LUNDKVIST, GEIJER, ODHNOFF, MOBERG, BENGTSSON, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON, FELDT.

Statsrådet Lidbom anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter lagrådets yttrande över förslagen till

- 1) lag om ändring av skadeståndslivräntor,
- 2) lag om tillägg till vissa ansvarslivräntor,
- 3) lag om ändring i skadeståndslagen (1972: 207),
- 4) lag om ändring i lagen (1967: 663) om tillägg till vissa trafiklivräntor.

Föredraganden redogör för lagrådets yttrande och anför.

Som lagrådet uttalar blir den föreslagna *lagen om ändring av skadeståndslivräntor* enligt 1 § tillämplig när genom dom eller avtal har uppkommit en förpliktelse att utge en till beloppet bestämd livränta. S. k. provisoriska livräntor torde som regel utges a conto, och i den mån utgivandet inte grundas på förpliktelse av angivet slag medför lagstiftningen inte någon skyldighet för utgivaren att hålla livräntan värdesäkrad. När sådan förpliktelse väl uppkommit inträder emellertid också värdesäkringsskyldigheten, även om livräntan skulle ha provisorisk karaktär. Förbehåll om omprövning av livräntan inverkar följaktligen inte, som framgår av lagrådets uttalanden, på lagens tillämplighet.

Jag delar lagrådets uppfattning att uttrycket "fastställts" i 2 § tredje stycket bör ges samma innebörd som i 1 §. Detta innebär att uttrycket i fall av överklagande bör syfta på den dom av högre instans som innefattar det slutliga avgörandet. Om den högre instansen har lagt aktuellt penningvärde till grund för livräntan, missgynnas livräntetagaren inte med denna tolkning, även om ändring skulle ha utlösts efter första domstols dom men före det slutliga avgörandet. Har den högre instansen däremot lagt penningvärdet vid tiden för första instansens dom till grund för sin prövning kan livräntetagaren gå miste om kompensation för sådan penningvärdeförsämring som har resulterat i ändring av livräntor från en tidpunkt mellan första och sista prövningen av livräntefrågan. Som lagrådet har funnit bör förevarande stadgande därför kompletteras med en regel som medför att tidpunkten för första dom-

stolens dom beträffande en livränta alltid blir avgörande för frågan om ändring av livräntan skall ske eller inte. Detta innebär, som lagrådet har påpekat, att den högre instansen vid sin prövning måste ta hänsyn till att det belopp den bestämmer skall utgå med den procentuella ändring som kan ha skett beträffande livräntor efter den lägre instansens dom.

Den nu förordade lösningen kan i vissa fall tänkas medföra avvikelser från vad som på grund av uttalandena vid tillkomsten av TLL och TLF får antas gälla vid tillämpningen av den lagstiftningen. Även dessa principer — som, i enlighet med vad lagrådet har uttalat, inte bör ändras nu — torde emellertid i många fall leda till samma praktiska resultat som den regel jag förordar. Olägenheterna av att i viss mån skilda principer blir gällande på angränsande rättsområden kan därför antas bli mindre framträdande.

Lagrådet har förordat att 3 § första stycket i det remitterade förslaget ändras så att också sådana procenttal inom den årliga 5-procentiga ramen som inte har utnyttjats visst år kan föras över till följande år och då utvidga det för ändring disponibla utrymmet. I ett exempel har lagrådet illustrerat de nackdelar det remitterade förslaget på denna punkt kan medföra om en period av fast penningvärde avlöses av en period med stark inflation.

Den av lagrådet tänkta regeln torde kunna uttryckas så att ändring av livräntorna inte får överstiga 5 % per år, räknat från lagstiftningens ikraftträdande. Det utrymme som vid ett visst framtida ändringstillfälle är disponibelt kommer följaktligen att utgöra 5 % gånger det antal år som har förflutit sedan den 1 januari 1974 minus sådana procenttal som har tagits i anspråk genom tidigare ändring. Utgör den sammanlagda inflationen under den första 5-årsperioden 21 % är det disponibla utrymmet vid utgången av perioden i princip $(25 - 21) 4\%$. Vid en inflationsutveckling om 5 % eller strax däröver per år tas det årliga utrymmet i sin helhet i anspråk varje år, och några senare disponibla utrymmen uppkommer inte. Men så snart inflationen understiger 5 % kan man räkna med sådana utrymmen, och dessa ökar kraftigare ju mer dämpad penningvärdeförsämringen är. Om inflationen har uppgått till 3 % per år under 5-årsperioden är utrymmet vid periodens slut 10 %, om den varit 2 % är det 15 % etc.

En förutsättning för att den av lagrådet föreslagna regeln skall gynna livräntetagarna är följaktligen att uppsparade utrymmen uppkommer på grund av att penningvärdet under en period är tämligen stabilt. Avlöses en sådan period av ett antal år under vilka inflationen överstiger 5 % per år kan med lagrådets förslag inflationen snabbare slå igenom i höjning av livräntorna än enligt det remitterade förslaget. Lagrådet har med ett exempel på en mera osannolik utveckling gett en illustration härav. Vid den mera normala utveckling man har anledning förutse, utan tvära omkastningar i penningvärdet, torde den

av lagrådet föreslagna regeln emellertid inte innebära några mera påtagliga fördelar för livräntetagarna. Om inflationen under den första 10-årsperioden uppgår till 3, 3, 6, 5, 4, 3, 3, 4, 5 och 4 % medför det remitterade förslaget höjning av livräntorna med 6 % andra året, 5 % tredje året, 5 % fjärde året, 5 % femte året, 6 % sjunde året och 9 % nionde året, medan lagrådets förslag innebär ändring med 6 % andra året, 6 % tredje året, 5 % fjärde året, 7 % sjätte året, 7 % åttonde året och 5 % nionde året. Vid utgången av tionde året utgör enligt båda metoderna det sammanlagda procenttal varmed livräntorna har höjts 36, men balanserat utrymme är med lagrådets beräkningsmetod 14 % och med det remitterade förslagets metod 4 %.

Mot de fördelar som under särskilda förhållanden kan vara förknippade med lagrådets regel måste vägas vissa nackdelar. Som jag nämnde innebär en inflation om 5 % och strax därunder att det balanserade utrymmet successivt ökar, kraftigare ju lägre inflationen har varit. När man vid en framtida tidpunkt beräknar erforderlig fondering för en nyttkommen livränta måste man ta hänsyn inte blott till de framtida 5-procentiga höjningar som följer av lagens grundprincip utan även till möjlig ändring inom ramen för balanserat utrymme som hänför sig till förfluten tid. Det kan antas att uttaget av premier inom ansvarsförsäkringens kommer att påverkas av dessa förhållanden. Det är emellertid svårt att motivera en ordning enligt vilken skyddet mot framtida inflation blir mer omfattande och därmed belastningen på premierna större ju måttligare den tidigare penningvärdeförsämringen har varit. Ytterligare bör beaktas att balanseringen av ej utnyttjat utrymme kommer att gälla även vid sänkning av livräntorna på grund av att penningvärdet stiger. Det normala blir antagligen att utrymmet för sänkning — enligt det remitterade förslaget gäller också här en 5-procentsram — inte tas i anspråk till någon del, och redan efter några år skulle därför med lagrådets förslag även en mycket kraftig deflation leda till omedelbar motsvarande sänkning av livräntorna.

Den regel lagrådet har föreslagit kan följaktligen tänkas medföra en förstärkning av livräntetagarnas skydd i vissa mera osannolika lägen, men den ger i övrigt inte några påtagliga fördelar i förhållande till det remitterade förslaget. Däremot kan den, när det gäller försäkringstäckningen av livränteförpliktelsorna, få vissa följder som synes otillfredsställande. Jag finner därför att det remitterade förslaget inte bör frångås när det gäller utformningen av 3 §.

En beräkningsregel av det slag som har tagits upp i 5 § förutsätter att samordningsförmånens värdesäkringsdel lämnas ur räkningen också vid utbetalningen av skadeståndslivräntan. Eljest verkar regeln till livräntetagarens nackdel. När motsvarande föreskrift infördes i trafiklivräntelagstiftningen utgick man från att regress inte skulle komma att utövas beträffande värdesäkringsdelen av de samordningsförmåner som man då

hade för ögonen (jfr prop. 1967: 137 s. 71). Om regressmöjligheten hållits öppen hade det varit nödvändigt att ange en annan beräkningsmetod, eftersom avdrag då måste ske för såväl grundbeloppet som värdesäkringsdelen av samordningsförmånen. Det hade antagligen legat närmast till hands att föreskriva, att indextilläggen i sådana fall skulle beräknas på hela bruttolivräntan.

Beräkningsregeln i 5 § tar, i likhet med förebilden i TLL, sikte på sådana bruttosamordningsfall där regress beträffande samordningsförmånens värdesäkringsdel inte behöver förutses. Jag har utgått från att regeln skall tillämpas på motsvarande sätt som TLL:s bestämmelse, vilket som jag nämnde bl. a. innebär att vid livräntans utbetalning avdrag skall göras endast med samordningsförmånens grundbelopp. Nu angivna förhållanden framgår inte av lagtexten. Lagrådet har pekat på de vanskligheter som med hänsyn härtill kan uppkomma när lagen skall tillämpas i ett läge där man inte kan bortse från regress beträffande samordningsförmånens värdesäkringsdel. Jag delar lagrådets uppfattning att man inte helt kan utesluta sådana fall.

Den föreslagna regeln kan följaktligen tänkas leda till osäkerhet vid tillämpningen av den föreslagna lagstiftningen. Denna osäkerhet skulle kunna förebyggas genom en ytterligare regel som behandlar regressfallen. Jag finner emellertid inte en sådan åtgärd motiverad av de undantagsfall som det här kan vara fråga om. Den lämpligaste lösningen anser jag i stället vara att 5 §, som lagrådet har antytt, får utgå. Detta bör inte hindra att man i rättstillämpningen använder det beräkningssätt som paragrafen gav uttryck för vid bruttosamordning i sådana fall där regress inte behöver påräknas beträffande samordningsförmånens värdesäkringsdel. De nackdelar som kan uppkomma om samordningsförmånen upphör tidigare än skadeståndet torde knappast ha någon praktisk betydelse. Om det inte kan uteslutas att samordningsförmånens värdesäkringsdel föranleder regress bör däremot — som jag har förordat för de fall där samordningsförmånen inte är värdesäkrad — ändring beräknas på hela bruttolivräntan och vid utbetalningen avdrag ske med samordningsförmånen i dess helhet. Begränsningen i 3 § första stycket andra punkten av det årliga inflationskyddet kan visserligen verka till livräntetagarens nackdel om samordningsförmånen har en för livräntetagaren gynnsammare värdesäkring, men häremot skall vägas den fördel det kan innebära att skadestandsreglernas inflationsgaranti kommer att gälla hela bruttolivräntan.

Vad lagrådet i övrigt har anfört i fråga om förevarande förslag föranleder inte någon erinran från min sida.

Som lagrådet har uttalat bör någon motsvarighet till det föreslagna tillägget i 2 § förslaget till lag om ändring av skadeståndslivräntor inte tas upp i 5 § *förslaget till lag om tillägg till vissa ansvarslivräntor*.

Som jag har redovisat ovan kan jag inte ansluta mig till lagrådets

förslag till tillägg i 3 § första stycket förslaget till lag om ändring av skadeståndslivräntor, och 6 § första stycket i det remitterade förslaget till lag om tillägg till vissa ansvarslivräntor bör följaktligen också kvarstå oförändrat.

Ur förslaget bör 8 § andra stycket utgå. Jag hänvisar till de skäl som föranleder att 5 § förslaget till lag om ändring av skadeståndslivräntor skall utgå.

Vad lagrådet har uttalat i anslutning till 10 § föranleder endast det påpekandet att med FRL:s soliditetskrav ansetts förenligt att kostnaderna för indextilläggen enligt TLL får täckas också av framtida försäkringskollektiv.

I enlighet med lagrådets förslag bör genom en undantagsregel i övergångsbestämmelserna klarläggas att före utgången av år 1972 fastställda trafiklivräntor på grund av skador utomlands kan få indextillägg tidigast fr. o. m. den 1 januari 1974. Eftersom något indextillägg inte har utlösts fr. o. m. den 1 januari 1973 är den ytterligare övergångsreglering som lagrådet har ifrågasatt beträffande ifrågavarande livräntor inte erforderlig.

Medelvärdet av konsumentprisindex för år 1972, som skall läggas till grund för beräkningen av allmänt tillägg enligt 4 § förslaget till lag om tillägg till vissa ansvarslivräntor, föreligger nu. Det uppgår till 269, och indexhöjning samt avrundade procenttal för allmänt tillägg framgår av följande tabell (jfr tabell i specialmotiveringen till nyssnämnda paragraf):

Fastställelseår (Fastställelseperiod)	Indexhöjning i %	Avrundat till
— 1939	327	325
1940	264	265
1941	220	220
1942—1947	192	190
1948—1950	169	170
1951	130	130
1952—1955	109	110
1956, 1957	89	90
1958, 1959	76	75
1960, 1961	67	65
1962, 1963	55	55
1964	49	50
1965	42	40
1966	33	35
1967	27	25
1968	25	25
1969	22	20
1970	14	15
1971	6	5

Av tabellen framgår att procenttalen för allmänt tillägg till livräntor fastställda år 1939 eller tidigare, åren 1942—1947, år 1960 eller 1961 samt år 1967 skall ändras i förhållande till det remitterade förslaget.

Utöver vad som följer av det anförda bör vissa redaktionella jämkningar göras i 1 och 2 §§ förslaget till lag om ändring av skadeståndslivräntor samt i 5 och 7 §§ förslaget till lag om tillägg till vissa ansvarsivräntor.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att antaga

dels de av lagrådet granskade förslagen med vidtagna ändringar,

dels förslaget till lag om ändring i förordningen (1967: 666) om tillägg till vissa trafikivräntor, som utgår av statsmedel, m. m.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Britta Gyllensten

Innehåll

Propositionen	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Lagförslag	2
Utdrag av statsrådsprotokollet över justitieärenden den 8 december 1972	9
1 Inledning	9
2 Gällande ordning m. m.	10
2.1 Skadestandsreglerna	10
2.2 Försäkringsförhållanden	11
2.2.1 Ansvarsförsäkringen	11
2.2.2 Säkerställande av livränta	12
2.3 Värdesäkring utanför skadeståndsrätten	13
2.4 Värdesäkring inom skadeståndsrätten	15
2.4.1 Trafiklivräntorna	15
2.4.2 Statliga skadeståndslivräntor	17
2.5 Värdesäkring av livränta på grund av skada i utlandet	18
2.6 Bestånden av olika skadeståndslivräntor	19
3 Kommittén	19
3.1 Värdesäkring av nya livräntor	20
3.1.1 Allmänna synpunkter	20
3.1.2 Finansiering och juridisk konstruktion	21
3.1.3 Möjligheterna att täcka värdesäkringen genom försäkring	22
3.1.4 Kostnaderna för värdesäkringen	24
3.1.5 Huvuddragen av värdesäkringen	25
3.1.6 Förhållandena vid stigande penningvärde	27
3.2 Värdesäkring av äldre livräntor	27
3.2.1 Den allmänna lagstiftningens förhållande till existerande värdesäkringslagstiftning	27
3.2.2 Frågan om ytterligare lagstiftning beträffande äldre livräntor	28
3.2.3 Äldre ansvarslivräntor	29
Avgränsning	29
Möjligheterna att använda TLL som förebild	29
Val av finansieringsmetod	30
Kommitténs slutsatser	32
Huvuddragen av ansvarslivräntornas värdesäkring enligt kommittéförslaget	33
Kostnaderna för uppräknigen	35
3.2.4 Äldre trafiklivräntor	36
3.3 Värdesäkring av livräntor med internationell anknytning	37
3.3.1 Äldre trafiklivräntor	37
3.3.2 Äldre ansvarslivräntor	39
3.3.3 Nya livräntor	40

4	Föredraganden	40
4.1	Inledande synpunkter	40
4.2	Värdesäkring av nya livräntor	41
4.2.1	Allmänna synpunkter	41
4.2.2	Finansiering och juridisk konstruktion	43
4.2.3	Möjligheterna att täcka värdesäkringen genom försäkring	44
4.2.4	Kostnaderna för värdesäkringen	45
4.2.5	Möjlighet att inköpa värdesäkrad livränta	46
4.2.6	Huvuddragen av värdesäkringen av nya livräntor ..	47
4.3	Värdesäkring av äldre livräntor	48
4.3.1	Den allmänna lagstiftningens förhållande till existerande lagstiftning	48
4.3.2	Frågan om ytterligare lagstiftning beträffande äldre livräntor	48
4.3.3	Äldre ansvarslivräntor	51
4.3.4	Äldre trafiklivräntor	58
4.4	Värdesäkring av livräntor med internationell anknytning ..	60
4.4.1	Äldre trafiklivräntor	60
4.4.2	Äldre ansvarslivräntor	60
4.4.3	Nya livräntor	61
4.5	Lagtekniska frågor	61
5	Upprättade författningsförslag	62
6	Specialmotivering	62
6.1	Förslaget till lag om ändring av skadeståndslivräntor	62
6.2	Förslaget till lag om tillägg till vissa ansvarslivräntor	73
6.3	Ändringarna i trafiklivräntelagstiftningen	79
6.3.1	Förslaget till lag om ändring i lagen (1967: 663) om tillägg till vissa trafiklivräntor	79
6.3.2	Förslaget till lag om ändring i förordningen (1967: 666) om tillägg till vissa trafiklivräntor, som utgår av statsmedel, m. m.	81
6.3.3	Ikraftträdande	81
7	Hemställen	82
	Bilaga 1: Kommitténs lagförslag	83
	Bilaga 2: Sammanställning av remissyttranden över Skadestånd IV. Värdesäkring av skadeståndslivräntor (SOU 1972: 12)	86
	1 Nya livräntor	86
	1.1 Allmänna synpunkter	86
	1.2 Finansiering	87
	2 Äldre livräntor	92
	2.1 Livräntor som utges av självförsäkrare	92
	2.2 Äldre ansvarslivräntor	93
	2.2.1 Allmänna synpunkter	93
	2.2.2 Kostnaderna för värdesäkringen	94
	2.2.3 Finansieringen	95

2.3 Äldre trafiklivräntor	98
3 Värdesäkring av livräntor med internationell anknytning	99
4 Specialmotiveringen	100
4.1 Allmänna ändringslagen	100
4.2 Ansvarslivräntelagen	103
4.3 1971 års kungörelse	104
Bilaga 3: Remitterade lagförslag	105
Protokoll, hållet i lagrådet den 18 januari 1973	112
Utdrag av statsrådsprotokollet över justitieärenden den 19 januari 1973	120

FÖRKORTNINGAR M. M.

AFL — lagen (1962: 381) om allmän försäkring
FRL — lagen (1948: 433) om försäkringsrörelse
TFL — lagen (1929: 77) om trafikförsäkring å motorfordon
TLF — KF (1967: 666) om tillägg till vissa trafiklivräntor, som utgår av statsmedel, m. m.
TLL — lagen (1967: 663) om tillägg till vissa trafiklivräntor
YFL — lagen (1954: 243) om yrkesskadeförsäkring
Ny livränta — livränta på grund av skadehändelse efter den 1 januari 1974
Äldre livränta — livränta på grund av skadehändelse före den 1 januari 1974